

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว
ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี

โดย
นางกรรณิการ์ คำเจียด

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว
ตำบลหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

A STUDY OF PEOPLE PARTICIPATION IN INHERITANCE OF BAN NONG KHAO
CLOTHES WEAVING, NONG KHAO SUB-DISTRICT, THA MUANG
DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF BUSINESS ADMINISTRATION

Program of Entrepreneurship

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอบางแพ้ว จังหวัดกาญจนบุรี” เสนอโดย นางกรรณิการ์ คำเจียก เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทสนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.เกริกฤทธิ์ อัมพะวัต)

...../...../.....

ผลงานวิทยานิพนธ์ที่ศึกษา กรรมการ
.....ระดับปริญญาตรี

(อาจารย์ ดร.อาคม เจริญสุข)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ)

...../...../.....

51602704 : สาขาวิชาการประกอบการ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม / การสืบสาน / ผ้าทอ

กรณีการ คำเรียก : การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.สุธรรม รัตนโชติ. 141 หน้า.

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านที่อยู่ในหมู่ 10 ของชุมชนในเขตเทศบาลมีจำนวน 141 ครัวเรือน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่มและรายคู่ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านที่อยู่ในหมู่ 10 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี โดยภาพรวมแล้วระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ การลงมือทำ การถ่ายทอดอยู่ในระดับน้อย ชาวบ้านมีส่วนร่วมความรู้สึทางด้านอารมณ์มากที่สุด รองลงมาคือการมีส่วนร่วมทางกายภาพและน้อยสุดคือการมีส่วนร่วมทางความคิด การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชน เมื่อจำแนกตามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางประชากร พบว่า มีความแตกต่างกัน 5 รายการ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้รวมต่อเดือน

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

สาขาวิชาการประกอบการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

51602704 : MAJOR : ENTREPRENEURSHIP

KEY WORDS : PARTICIPATION / INHERITANCE / CLOTHES WEAVING

KANNIKAR COMEJEAK : A STUDY OF PEOPLE PARTICIPATION IN INHERITANCE OF BAN NONG KHAO CLOTHES WEAVING, NONG KHAO SUB-DISTRICT, THA MUANG DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SUDHAM RATTANACHOT, Ph.D. 141 pp.

This purpose of this research was for studying the participation of population in inheritance of Ban Nong Khao community, Nong Khao sub-district, Tha Muang district, Kanchanaburi province by using the questionnaire as a tool for collecting data from 141 families, Moo 10, Nong Khao community in municipal area. The statistic used to analyze was the Mean, the Standard Deviation, and the analysis of the differences of the factors in each group and pair group by using the analysis of the one-way ANOVA.

This result found that population in Moo 10, majority was female with the rang between 41-50 years old. Generally, the level of the participation of the population about learning doing and inheritance clothes weaving was at the low level. They had the most the participation of the emotion ; next was the participation of physics ; and the least was the participation of the ideal. When the comparison of the average of the participation of population in inheritance clothes weaving of the community clarified from the information about the status of the population was found that there were five differences : the sex, the education, the status, the career and income per month.

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

Program of Entrepreneurship Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2010

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร. เกริกฤทธิ์ อัมพะวัต ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.อาคม เจริญสุข กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ ที่กรุณาให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ข้าพเจ้า ในทุกรายวิชา รวมทั้งคณาจารย์เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่โครงการพิเศษสาขาการประกอบการ คณะวิทยาการจัดการที่ได้ให้ความรู้ การสนับสนุน และอำนวยความสะดวก ตลอดจนช่วยตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ คุณภูมิพันธ์ ธิชากร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 รวมทั้งคุณ อารีรัตน์ พฤทธิกุล คุณป้าวิเชียร บัวทอง ผู้อำนวยการงานผ้าทอด้วยกี่กระตุ่มมือ และชาวบ้านชุมชนหนองขาวรวม 141 ครัวเรือนที่ให้ความร่วมมือในการทำแบบสอบถามซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย

ขอบคุณพี่ เพื่อน และน้องๆ นักศึกษาปริญญาโทสาขาการประกอบการที่เป็นกำลังใจให้ ความช่วยเหลือทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา ครอบครัว พี่ๆ น้องๆ และทุกท่านที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งเป็นกำลังใจอย่างยิ่งตลอดเวลาที่ทำวิทยานิพนธ์ คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อกราบบูชาพระคุณบุพการี ครู อาจารย์ ผู้ประสาทวิชา และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
สมมติฐานของการวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิด.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	11
แนวคิด ทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม.....	24
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการผลิต.....	31
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้.....	56
ความรู้เกี่ยวกับเรื่องผ้าทอ.....	65
ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านหนองขาว.....	71
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	74
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	78
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	78
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	79

บทที่	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	80
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สถานสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	82
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ สืบสานงานทอผ้า.....	87
ส่วนที่ 3 ทดสอบสมมติฐานความแตกต่าง.....	91
ส่วนที่ 4 การสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและ ตัวแปรตาม.....	120
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	122
สรุปผลการวิจัย.....	122
อภิปรายผล.....	126
ข้อเสนอแนะ.....	127
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	127
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	128
บรรณานุกรม.....	129
ภาคผนวก.....	131
ประวัติผู้วิจัย.....	141

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตัวอย่างของประเภทของการผลิต	33
2	ความแตกต่างระหว่างผ้าไหมและผ้าฝ้าย.....	68
3	จำนวนประชากรแยกตามชุมชน/หมู่บ้าน	72
4	จำนวนและร้อยละของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	83
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม ระดับทุนทางสังคมในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชน บ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว.....	86
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของ ชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว.....	87
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ.....	88
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด.....	89
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีส่วนร่วมรู้ลึกทางด้านประเพณี.....	89
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านความรู้ลึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของ.....	90
11	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามเพศ.....	92
12	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามอายุ.....	94

ตารางที่		หน้า
13	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามระดับการศึกษา.....	96
14	ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายกลุ่ม.....	99
15	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามสถานภาพสมรส.....	104
16	ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามสถานภาพสมรสเป็นรายกลุ่ม.....	105
17	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามอาชีพ.....	107
18	ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามอาชีพเป็นรายกลุ่ม.....	109
19	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน.....	113
20	ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามระดับรายได้รวมต่อเดือน ของครัวเรือนเป็นรายกลุ่ม.....	114
21	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....	116
22	ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามระยะเวลาที่อยู่อาศัย.....	119
23	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม.....	120

ผลงานวิจัยระดับปริญญาตรี

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
2	แสดงระดับการมีส่วนร่วม	16
3	ตัวแบบความเข้มแข็งของประชาชน (A People Empowerment model)	20
4	แสดงหน้าที่หลักขององค์การธุรกิจ	32
5	แสดงหน้าที่หลักของ 3 ฝ่ายขององค์การธุรกิจที่สัมพันธ์กัน	32
6	ตัวอย่างของปัจจัยนำเข้า (Input), กระบวนการแปลงสภาพ (Conversion Process) และผลผลิต (Output)	34
7	ความแตกต่างระหว่างสินค้าและบริการ	35
8	ประเภทของกระบวนการการผลิต	40
9	Matching Major Stages of Product and Process Life Cycles	40
10	วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์	44
11	วงล้อ Deming (PDCA Cycle)	47
12	ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ TQM	52
13	ผังแสดงเหตุและผล (Cause and Effect Diagram)	52
14	แผนภูมิแสดงวงจรการเพิ่มผลผลิต	53
15	แสดงแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการทางนวัตกรรม	64

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาติไทยเป็นชาติที่มีความเป็นเอกราชมาช้านาน บรรพบุรุษไทยก็เป็นผู้ที่มีความสามารถในการรักษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมซึ่งทำให้สามารถธำรงศิลปวัฒนธรรมของชาติไว้ได้กว่า 200 ปี เป็นมรดกตกทอดมาถึงลูกหลานไทยในปัจจุบัน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมนี้ การทอผ้าพื้นเมืองเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างมหาศาล แต่จากการไปเยี่ยมชมหมู่บ้านหนองขาวพบว่า ผ้าขาวม้าร้อยสีที่ขึ้นชื่อขายดีมาก หมด ผลิตไม่พอขาย แสดงว่างานผ้าทอนี้อาจมีปัญหาจากกระบวนการผลิตและผู้วิจัยไม่ทราบว่าสาเหตุปัญหานี้คืออะไร ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของงานวิจัยนี้คือ "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอ (ผ้าขาวม้าร้อยสี) ของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอกาบัง จังหวัดกาญจนบุรี" ผ้าทอพื้นเมืองเป็นงานหัตถกรรมมีความงดงามทางศิลป ที่สามารถบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติพันธุ์ในอดีต เรื่องของวิถีชีวิตกลุ่มชน ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่รักกันจับที่พี่น้อง ตลอดจนการพัฒนาการของสมองที่มีสติปัญญาอันชาญฉลาดที่จะคิดค้น ประดิษฐ์ และพัฒนาเป็นนวัตกรรมใหม่ รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นเป็นลำดับ ผลสำเร็จของชิ้นงานเหล่านี้จะถักทอด้วยจิตวิญญาณ ด้วยฝีมือ ด้วยใจรัก ด้วยความประณีตสวยงาม มีความละเอียดอ่อนของลวดลายแตกต่างกันไป ผลงานผ้าทอพื้นเมืองแต่ละพื้นจะแสดงถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นก็จะมีเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ควรแก่การภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของที่พี่น้องไทยทุกคนต่างมีส่วนร่วม ทั้งร่วมแรงร่วมใจกันที่จะสืบสานงานผ้าทอให้คงอยู่คู่ชาติไทยสืบไป

เมื่อครั้งที่ชาติไทยได้มีการติดต่อซื้อขายกับประเทศทางตะวันตกได้มีการนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้มากมาย ในเรื่องของการอำนวยความสะดวก แต่เทคโนโลยีเหล่านี้จะถูกแอบแฝงด้วยการแทรกซึมทางวัฒนธรรมของชาติมหาอำนาจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในเรื่องของค่านิยม และรสนิยมว่าผู้ที่ใช้ของต่างประเทศจะเป็นคนที่มีฐานะดี มีรสนิยมสูง และได้รับการยกย่องในสังคม ในทางตรงกันข้ามถ้าใครแต่งตัวด้วยผ้าไทยแล้วจะเป็นคนสูงอายุ เป็นคนโบราณ ซึ่งมีผลทำให้งานหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองของไทยซบเซาลง จนเกือบจะสูญหายไป แต่ด้วย

พระมหากษัตริย์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถที่ทรงห่วงใยสมบัติของชาติ ทรงโปรดให้มีการฟื้นฟูผ้าทอพื้นเมืองไทยกลับฟื้นคืนชีพขึ้นใหม่อีกครั้ง พระองค์ทรงก่อตั้งมูลนิธิโครงการต่างๆ เพื่อให้มีการพัฒนาการทอผ้าในชนบทต่อไปอย่างไม่ขาดตอน และชาวบ้านได้มีอาชีพเสริมหลังจากหมดฤดูการทำนา (วรรณภา วุฒทะกุล และอรุณรัตน์ พันธุ์อุรา 2537 : 19-20)

ทุกครั้งที่มีการเสด็จพระราชดำเนินไปที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พระองค์ทรงฉลองพระองค์ด้วยผ้าทอพื้นเมืองเสมอ เป็นการปลุกกระแสความนิยมการใช้ผ้าทอพื้นเมืองไทย และด้านกระแสค่านิยมทางตะวันตกที่เข้ามาแรงในขณะนั้น ประกอบกับองค์การทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนได้มีแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งไปที่รากหญ้า นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับมาใช้ในการพัฒนา เกิดเป็นโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) อันเป็นการส่งเสริมหัตถกรรมในเชิงธุรกิจ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2546 : 17) ในรูปแบบท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่โดดเด่น เป็นผลิตภัณฑ์ตัวใหม่โดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง โดยเพิ่มกระบวนการบริหารจัดการการผลิต การตลาด ให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นในการขายเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ (Value Added) เพื่อสร้างความเจริญให้กับชุมชน ทุกครัวเรือนต้องมีรายได้เลี้ยงครอบครัวให้เพียงพอ อันเป็นการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เช่น กรณีผ้าทอผ้าขาวม้าร้อยสีของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนที่มีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1. ต้องเป็นชุมชนที่มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์คุณภาพระดับสากล
2. เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เป็นที่ลือชื่อเพียงหนึ่งเดียว
3. มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยี

เมื่อดำเนินการเสร็จตามแผนแล้ว ก็สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ โดยภาครัฐเข้ามาช่วยในเรื่องการพัฒนาศักยภาพ เพื่อที่จะนำไปสู่ตลาดโลกต่อไป (กระทรวงมหาดไทย, กรมการพัฒนาชุมชน 2547 : 1112) และจากแรงกระตุ้นของภาครัฐและภาคเอกชนที่ตระหนักถึงคุณค่าและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเกิดมีโครงการรณรงค์หลายโครงการให้ใช้ผ้าทอพื้นเมืองของท้องถิ่น เช่น กระทรวงมหาดไทยโดยกรมพัฒนาชุมชนได้จัดกิจกรรม "รณรงค์แต่งผ้าไทยเทิดไท้องค์ราชินี" เพื่อเป็นการรณรงค์ให้ประชาชนชาวไทยหันกลับมาใช้ผ้าทอพื้นเมืองกันมากขึ้น และการที่สวช.เชิญชวนให้หน่วย งานภาครัฐและภาคเอกชน แต่งกายด้วยผ้าทอไทยอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน เป็นการรณรงค์ให้คนไทยนิยมใช้ผ้าทอไทย อันเป็นการช่วยลดภาวะขาดดุลทางการค้า และช่วยส่งเสริมอาชีพของกลุ่มชาวบ้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2545 : 73) รวมทั้งโครงการวัฒนธรรมไทย สู้ภัยเศรษฐกิจ ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการสืบสานของประชาชนในงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรีจำแนกตามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่สถานภาพทางประชากร, สถานภาพทางเศรษฐกิจ, สถานภาพทางสังคม และทุนทางสังคม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

สมมติฐานของการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามเพศ
2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามอายุ
3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามระดับการศึกษา
4. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามกลุ่มการทอผ้า
5. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน
6. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามสถานภาพสมรส
7. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามอาชีพหลักของครัวเรือน

8. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามขนาดของครัวเรือน

9. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวม แตกต่างไปตามระยะเวลาการตั้งบ้านเรือน

10. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวโดยรวมแตกต่างไปตามทุนสังคม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะประชากรที่อยู่ในหมู่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตดังนี้

1. **ขอบเขตด้านประชากร** ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ชาวบ้านที่อยู่ในหมู่ 10 ชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ในเขตเทศบาลมีจำนวน 141 ครัวเรือน ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิง 528 คน เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดจำนวนประชากร (เทศบาลตำบลบ้านหนองขาว 2553)

2. **ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง** กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวน 141 ครัวเรือน

3. **ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา** ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานี้ มีดังต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ 1) สถานภาพทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา กลุ่มการทอผ้า 2) สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ครัวเรือนที่รวมต่อเดือนของครัวเรือน 3) สถานภาพทางสังคม ได้แก่ สถานภาพสมรส อาชีพหลักของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งบ้านเรือน และทุนสังคม

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านความคิดสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านความรู้สึกรู้สึกในการเป็นเจ้าของ

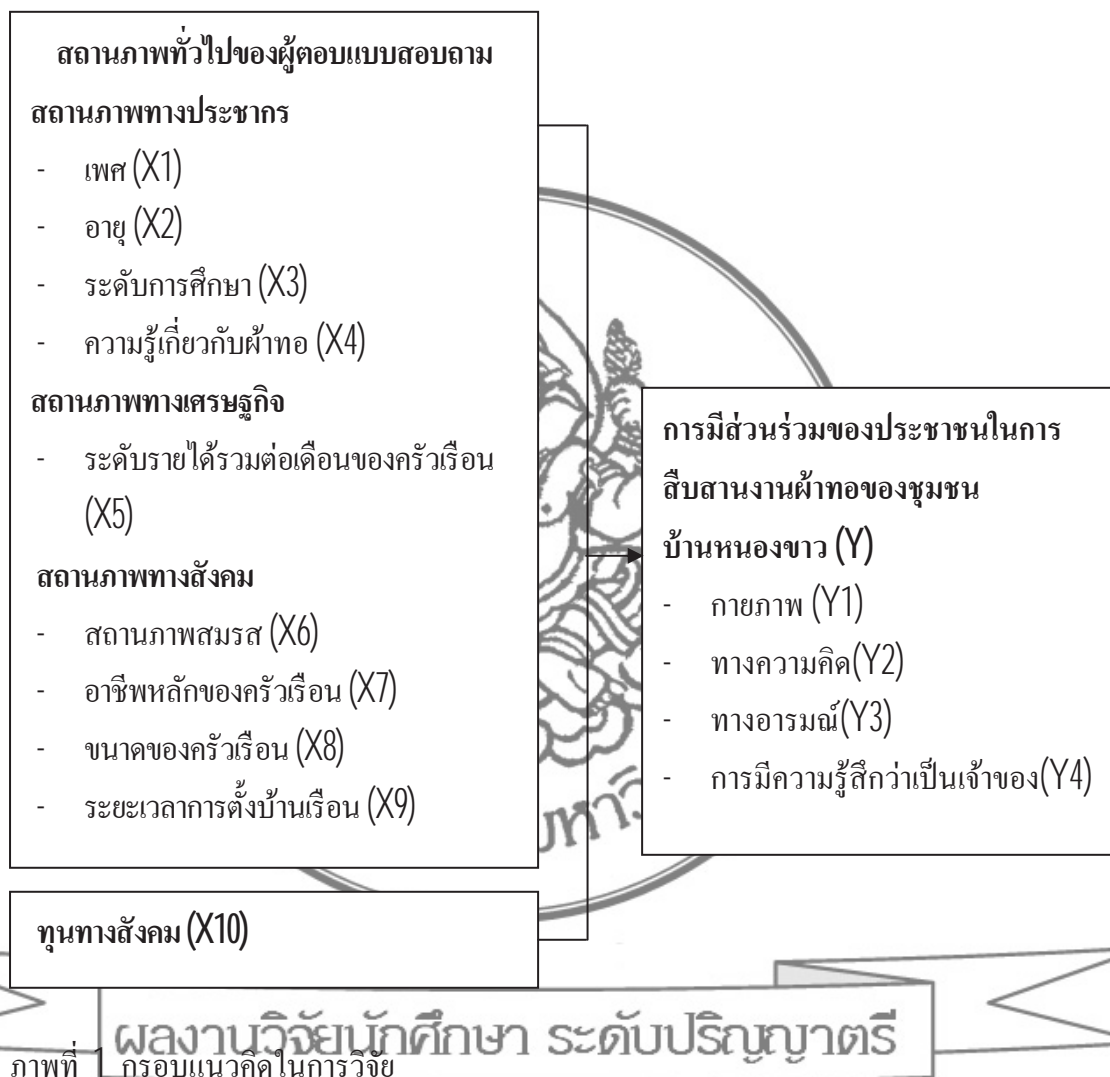
4. **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนบ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี

5. **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ระยะเวลาการวิจัยครั้งนี้เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2553 - เมษายน 2554 รวมระยะเวลา 7 เดือน

กรอบแนวคิด

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบประวัติความเป็นมาของกระบวนการผลิตผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
2. ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

3. ทราบตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

4. ทราบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

5. ทราบแนวทางในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความพยายามของประชาชนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ทางด้านการบริหารจัดการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะกำหนดความต้องการในชุมชนของตนเอง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการจัดการและควบคุมทรัพยากรและสถาบันในสังคม

การพัฒนา หมายถึง การส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นตามรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างถูกต้องตามศักยภาพของบุคคลและชุมชน เพื่อประโยชน์สูงสุดของท้องถิ่น ชุมชน

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรีที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือมีอาชีพร่วมกันหรือประกอบกิจกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน

การสืบสาน หมายถึง การสืบเนื่อง, การรับช่วง, สืบต่อ, สืบทอด และถ่ายทอดติดต่อกันมา เช่น ความเป็นช่างศิลปะของชาวล้านนาที่ยังคงสืบสานมาสู่ชาวล้านนาในปัจจุบันนี้อย่างไม่ขาดสาย และการรณรงค์การนุ่งซิ่นเป็นการสืบสานศิลปหัตถกรรมทอผ้าไทยให้คงอยู่ต่อไป

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอันเนื่องมาจากการเผชิญสถานการณ์ โดยเฉพาะสถานการณ์ซ้ำๆ โดยที่ไม่ได้เป็นสติปัญญา หรือเป็นส่วนของการพัฒนาโดยปกติ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior) ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทัศนคติ (Attitude) หรือด้านทักษะ (Skill) ในตัวบุคคล โดยผ่านทางกิจกรรมต่างๆ

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

เพศ หมายถึง เพศชาย และเพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของประชาชนในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภotáม่วง จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20
2. 21 - 30 ปี
3. 31 - 40 ปี
4. 41 - 50 ปี
5. มากกว่า 51 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของประชาชนในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภotáม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 6 กลุ่ม คือ

1. ประถมศึกษา
2. มัธยมศึกษาตอนต้น
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
4. อนุปริญญา หรือ ปวศ.
5. ปริญญาตรี
6. อื่นๆ โปรดระบุ.....

สถานภาพการสมรส หมายถึง สถานภาพการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชนในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภotáม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. โสด
2. สมรส
3. หย่า/หม้าย

อาชีพ หมายถึง อาชีพของประชาชนในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภotáม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. เกษตรกรรม
2. รับจ้างทั่วไป
3. รับราชการ
4. พนักงานบริษัทเอกชน
5. อื่นๆ

ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน หมายถึง ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภotáม่วง จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเป็น 5 กลุ่ม

1. น้อยกว่า 5,000 บาท

2. 5,000 - 15,000 บาท
3. 15,001 - 25,000 บาท
4. 25,001 - 35,000 บาท
5. มากกว่า 35,000 บาทขึ้นไป

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ

1. 1 - 3 คน
2. 4 - 6 คน
3. 7 - 9 คน
4. 10 คนขึ้นไป

ระยะเวลาที่ท่านอยู่อาศัยในพื้นที่ หมายถึง ระยะเวลาที่ตนเองอาศัยอยู่ในพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเป็น 6 กลุ่มคือ

1. กลุ่มผู้นำชุมชน
2. กลุ่มสหกรณ์
3. กลุ่มแม่บ้าน
4. กลุ่มธุรกิจชุมชน
5. ไม่มีกลุ่ม ทอผ้าอยู่ที่บ้านตนเอง
6. ไม่มีกลุ่ม (ไม่ได้ทำการทอผ้า)

ทุนทางสังคม หมายถึง การมีความสัมพันธ์และการร่วมมือช่วยเหลือกันของประชาชนในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี แบ่งเป็น 6 กลุ่มคือ

1. มีการสืบสานงานผ้าทอ ภายในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
2. มีการสืบสานงานผ้าทอ ระหว่างชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
3. มีแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอภายในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
4. มีแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
5. มีการช่วยเหลือกันภายในชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
6. มีการช่วยเหลือกันระหว่างชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางกายภาพในด้านการเรียนรู้ หมายถึง การที่ตนเองรู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางกายภาพในด้านการปฏิบัติ หมายถึง จำนวนครั้งของความถี่ที่ตนเองลงมือทอผ้า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางกายภาพในด้านการถ่ายทอด หมายถึง การที่ตนเองได้เคยให้ข้อมูลเรื่องวิธีการทอผ้ากับบุคคลอื่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความคิดในด้านการเรียนรู้ หมายถึง การที่ตนเองได้คิดออกแบบลวดลายงานผ้าทอเอง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความคิดในด้านการปฏิบัติ หมายถึง การที่ตนเองออกแบบลวดลายงานผ้าทอแล้วตนเองสามารถนำมาทอผ้าได้จริง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความคิดในด้านการถ่ายทอด หมายถึง ลวดลายงานทอผ้าที่ตนเองเป็นผู้คิดลงมือทอได้จริงนั้น ได้มีการนำไปสอนให้ผู้อื่นทราบด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความรู้สึกในด้านอารมณ์เรื่องการเรียนรู้ หมายถึง ตนเองมีความสนใจและตั้งใจในเรื่องการเรียนรู้การทอผ้าให้เป็นเพื่อจะได้ลงมือทอผ้าเองได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความรู้สึกในด้านอารมณ์เรื่องการปฏิบัติ หมายถึง ตนเองเริ่มทอผ้าเป็นแล้วต้องการทอผ้าให้สำเร็จทั้งผืน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความรู้สึกในด้านอารมณ์เรื่องถ่ายทอด หมายถึง ตนเองได้มีความรู้สึกที่จะคัดลอกสีด้ายในการถักทอผ้าเป็นผืนตามที่ตนเองต้องการ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความรู้สึกสาธารณะในการเป็นเจ้าของเรื่องการเรียนรู้

หมายถึง การที่ตนเองได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นการคัดเลือกปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า รวมทั้งการคัดสรรลวดลายผ้าทอใหม่ๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความรู้ลักษณะในการเป็นเจ้าของเรื่องการปฏิบัติ หมายถึง ตนเองมีความภาคภูมิใจในการประชุมแต่ละครั้งสามารถนำผลมาลงมือทอได้จริงเป็นผลสำเร็จของชิ้นงานเป็นที่นิยมของตลาด

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ทางความรู้ลักษณะในการเป็นเจ้าของเรื่องการถ่ายทอด หมายถึง ผลสำเร็จของชิ้นงานที่ตนเองเรียนรู้และลงมือทำได้มีการนำไปออกเล่าหรือสอบให้กับชุมชนอื่นๆ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นด้วย

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ สืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. แนวคิด ทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม
4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการผลิต
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
6. ความรู้เกี่ยวกับเรื่องผ้าทอ
7. ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านหนองขาว
8. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการที่จะสืบสานงานผ้าทอชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ให้สัมฤทธิ์ผลได้นั้น ประชาชนในชุมชนนั้นต้องร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ประชาชนของชุมชนบ้านหนองขาว เข้าร่วมดำเนินการตามแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมดังนี้คือ

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

1. แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศได้ให้นิยามความหมายของคำว่า "การมีส่วนร่วม (Participation)" ไว้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับการรับรู้และการให้คุณค่าแนวคิดที่แตกต่างกัน ในที่นี้ขอรวบรวมความหมายที่มีผู้ให้นิยามไว้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

1.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงกระบวนการ (Process)

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff 1980 : 8) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ กำหนดนโยบายจากความต้องการ และการตัดสินใจ ปฏิบัติการ อาจจะเป็นการตัดสินใจในช่วงระยะเวลาเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมหรือ การตัดสินใจในช่วงการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโครงการ โดยให้การสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ รวมทั้ง การลงมือปฏิบัติการด้วยแรงงาน แร่งเงิน และการสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมกันที่จะรับผิดชอบ ต่อผลที่จะเกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในทุกๆ ด้าน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการร่วมกันควบคุม ตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

เสน่ห์ จามริก (2540 : 20) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอก แล้วให้ประชาชนเข้าร่วมต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหา 2) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการ วิเคราะห์ถึงสาเหตุ ที่มาของปัญหา 3) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนร่วมกันในการ แก้ปัญหา 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนและ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ หมายถึงการมีส่วนร่วมอย่าง กระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมจัด ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ ด้วยความ สมัครงใจ

ผลงานวิจัยขั้นต้นศึกษา (2538 : 3) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่

เน้นกระบวนการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคล และกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรม โดย จะต้องเป็นไปด้วยความสมัครงใจ ไม่ใช่เข้าร่วมเพราะหวังสิ่งตอบแทน และที่สำคัญการมีส่วนร่วม จะต้องสอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ด้วย และการมี ส่วนร่วมมี 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปได้รับอำนาจที่จะคิดทำมากขึ้น ไม่ว่าจะในเรื่องการเมืองหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ

2. การมีส่วนร่วม เป็นการร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มีความเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง (Active) มิใช่มีส่วนร่วมอย่างเฉื่อยชา (Passive)

3. การมีส่วนร่วม จะต้องได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการไปจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงชีวิตของตนให้ดีขึ้น

นเรศ สงเคราะห์สุข (2538 : 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

1.1.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision-Maker)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมแห่งสหประชาชาติ หรือ United Nations Research Institute for Social Development (2007 : 146) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นความพยายามของประชาชนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับต่างๆ ทางด้านการบริหารจัดการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อที่จะกำหนดความต้องการในชุมชนของตนเอง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการจัดการและควบคุมทรัพยากรและสถาบันในสังคม

ริค (Lisk 1985 : 15) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดำเนินการตัดสินใจทุกระดับ ทุกรูปแบบในแต่ละกิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกระบวนการวางแผนซึ่งมีการกำหนดรูปแบบการทำงาน กำหนดแนวคิดการมีส่วนร่วมที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของภาคส่วนอย่างกว้างขวางในการเลือกการบริหาร การประเมินผลของแผนงานแต่ละโครงการที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2552 : 195) เสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมตามความหมายกว้างๆ ว่าการที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้สติปัญญาและความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ และเป้าหมายในเวลาเดียวกัน

เสรี พงศ์พิศ (2547 : 17) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ความหมายสำคัญคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คน ทุนของชุมชน

1.1.3 ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)

ตะติยา กาฬสุวรรณ (2546 : 26) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่ปัจเจกชน บุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้น ตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับ เพราะประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้สามารถวิเคราะห์และการตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

อรพินทร์ สพโชคชัย (2538 : 2) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนที่ได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐหรือหมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาของรัฐหรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนยินดีมาร่วมตั้งเป็นการร่วมรับผลประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรงซึ่งเป็นความหมายของการมีส่วนร่วมเชิงพัฒนาชุมชน

1.1.4 ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติอื่นๆ

ถวิลวดี บุรีกุล (2548 : 1-2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหลายมิติที่เห็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในมิติของความลึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นๆ อาจเข้าใจอย่างกว้างๆ ได้ว่า คือการที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาของเขา ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ เพื่อการระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและธำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นจะได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามเพื่อเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการ และกลุ่มความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการไม่ถูกควบคุมโดยระเบียบต่างๆ

นอกจากนี้ Parry (Parry 1972: 3-16) มองการมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนในการดำเนินการกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ดี Parry ยังได้ให้ความหมายแนวความคิดในลักษณะที่สามารถวัดได้โดยอาศัยมิติ 3 มิติ คือ

1. วิธีการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง ประเภทกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้มีส่วนร่วมได้กระทำลงไป เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง การวิ่งเต้น (Lobbying) และการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามโครงการ

2. ความถี่ของการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การหาคำตอบต่อคำถามที่ว่าใครบ้างเข้าไปมีส่วนร่วมและการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น บ่อยครั้งแค่ไหน

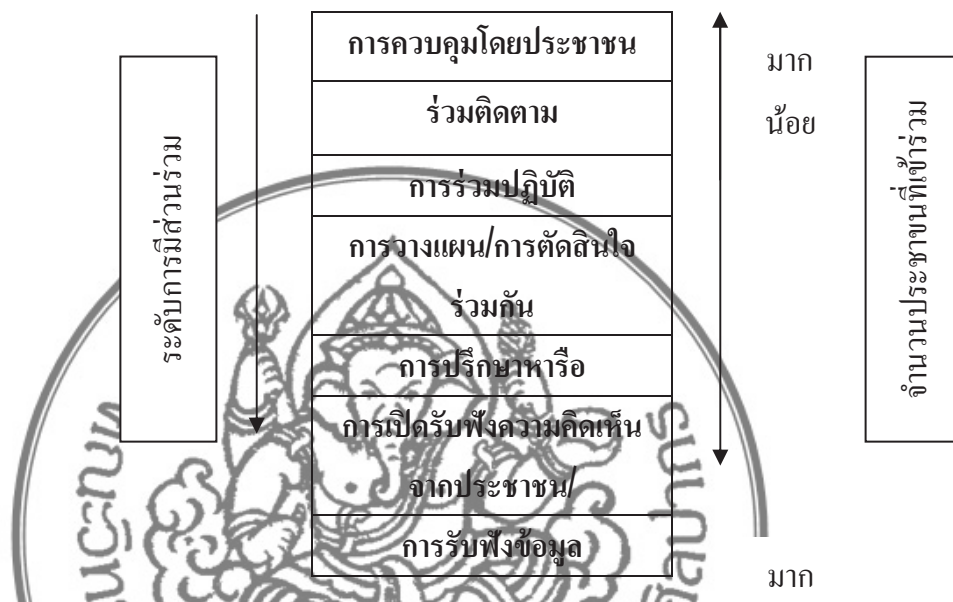
3. คุณภาพของการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การแสวงหาคำตอบต่อคำถามอย่างน้อยที่สุด 2 ประการด้วยกัน คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นทำให้เกิดผลอะไรบ้าง และการเข้าไปมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงหรือของปลอม

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของ "การมีส่วนร่วม" คือ อำนาจการตัดสินใจของกลุ่ม องค์กร หรือบุคคล ในการเข้าร่วมกระบวนการทำงาน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จที่กำหนดไว้

1.2 ระดับการมีส่วนร่วม

ถวิลวดี บุรีกุล (2550 : 2) ได้แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับ จะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงลำดับจากต่ำสุดไปสูงสุด ได้แก่ ระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดรับความคิดเห็น

ของประชาชน ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการวางแผนจนถึงระดับการตัดสินใจร่วมกัน ระดับการร่วมปฏิบัติ ระดับการติดตามตรวจสอบ จนสูงสุดคือระดับการควบคุมโดยประชาชน ดังภาพ

ภาพที่ 2 แสดงระดับการมีส่วนร่วม

ที่มา : ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548), 2.

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับที่ต่ำที่สุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนเพื่อประกอบการตัดสินใจ แต่ไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นสะท้อนกลับมา แนวทางในระดับนี้มีหลายวิธี เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

2. ระดับเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ มีการเริ่มรับข้อมูลสะท้อนกลับจากประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็น แนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ ส่วนใหญ่ จะเป็นการสำรวจความคิดเห็นและการบรรยายให้ความรู้โดยมีการซักถามได้ในประเด็นที่มีความสงสัย

3. ระดับของการให้คำปรึกษาหารือ เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้น เป็นการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการเจรจาอย่างเป็นทางการ เพื่อประเมินความก้าวหน้า

และระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ สำหรับแนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นจากระดับของการให้คำปรึกษาหารือ ซึ่งมีขอบเขตไปถึงการมีส่วนร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน และการรับผิดชอบผลการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งจะพบว่ามีประเด็นความซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมากมาย สำหรับแนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งร่วมกัน เป็นต้น

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่สูงกว่าระดับการวางแผนร่วมกัน กล่าวคือ เป็นระดับที่ผู้ดำเนินการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการร่วมตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล เป็นระดับที่มีประชาชนเข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก แนวทางในการดำเนินการในระดับนี้คือ การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลที่มาจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามระดับการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นเพียงระดับการมีส่วนร่วมในโครงการที่ส่วนใหญภาครัฐเป็นผู้กระทำต่อประชาชนเท่านั้น ยังไม่พบว่าการมีส่วนร่วมที่เกิดจากพลังของประชาชนอย่างแท้จริง

1.3 ปัจจัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

รีดเดอร์ (Reeder 1974 : 49-60) ได้อธิบายถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีความเชื่อว่าปัจจัยภายนอก คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจ แต่บุคคลจะแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านั้นมาสู่ตัวบุคคลในรูปของความเชื่อ (Beliefs) และความไม่เชื่อ (Disbeliefs) ซึ่งจะเป็นเหตุผลที่จะทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน คือ

1. ปัจจัยที่ดึงดูดให้เกิดการกระทำ

1.1 เป้าประสงค์ (Goals) การกระทำทุกอย่างต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ อาจเป็นความเชื่อ ความรู้สึก แลถงการณ์ของทางราชการและอาจจะเป็นจากเงื่อนไขที่ตนเอง หรือคนอื่นเป็นผู้กำหนดให้เป็นไปตามแนวทางความปรารถนา

1.2 ความเชื่อ (Belief Orientation) เป็นความคิดหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการอ้างอิงใดๆ ความเชื่อนี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เพราะคนส่วนมากจะเลือกกระทำ ความเชื่อพื้นฐานที่เขามีอยู่ดั้งเดิม

1.3 ค่านิยม (Value Standards) เป็นระบบหนึ่งของความเชื่อ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้น จะต้องสร้างเงื่อนไขการดำรงชีวิต การที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีพื้นฐานมาจากสังคมนั้นตัดสินแล้วว่าดีหรือเลว

1.4 นิสัยและขนบธรรมเนียม (Habits And Custom) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาจากความรับผิดชอบภายในกลุ่ม ซึ่งคนในสังคมจะยอมรับด้วยความเต็มใจเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมและมีเหตุผล การกระทำที่แสดงออกมาเช่นนี้เป็นเพราะความเคยชิน และเป็นประเพณีดั้งเดิมยึดถือมานาน

2. ปัจจัยผลักดันให้เกิดการกระทำ

2.1 ความคาดหวัง (Expectations) เป็นความรู้สึกภายในตัวเราหรือที่เกิดจากตัวบุคคล กลุ่ม และสังคม ที่ได้คิดหรือหวังให้ตัวเราควรมีความเชื่อ มีความรู้สึกหรือแสดงการกระทำออกมาตามที่ต้องการ

2.2 ข้อผูกพัน (Commitments) เมื่อมีการรวมกลุ่มกิจกรรมพิเศษขึ้นในสังคมก็จะมีข้อผูกพันที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องทำตามสัญญาหรือข้อผูกพันตามที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น

2.3 การบังคับ (Force) เป็นความรู้สึกของคนที่จะต้องกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่มีทางเลือกอาจจะถูกบังคับโดยกฎหมายหรือกฎหมายก็ได้ การบังคับนี้จะรุนแรงกว่าการสมัครใจทำเอง

3. ปัจจัยสนับสนุน

3.1 โอกาส (Opportunity) เป็นความเชื่อของคนที่คิดว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่สามารถจะเลือกกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามโอกาสที่ตนมีอยู่ แต่บางคนก็ไม่มีโอกาสที่จะเลือกกระทำได้ เพราะสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย

3.2 ความสามารถ (Ability) การที่คนยอมรับว่าตนเองมีจิตความรู้ ความสามารถเพียงใดที่จะสามารถกระทำสิ่งที่ตนต้องการให้สำเร็จดูต่างไปได้

3.3 การสนับสนุน (Support) เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือหรือต่อต้านซึ่งเกิดจากตัวบุคคลหรือกลุ่มให้ความสนับสนุนด้านความคิดเห็น หรือเป็นแรงกระตุ้นให้คนกระทำการสิ่งใดลงไป เนื่องจากเขารู้สึกว่ามีผู้สนับสนุนให้เขาทำ

เมื่อประชาชนในชุมชนบ้านหนองขาว เข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และดำเนินการอย่างต่อเนื่องแล้วย่อมทำให้ชุมชนบ้านหนองขาวมีความเข้มแข็ง ซึ่งผู้วิจัยได้แนวทางการศึกษาตามทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชนดังนี้คือ

2. แนวคิด ทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน

2.1 ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2549-2550) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนไม่เรียกว่า หมายถึง ชุมชนที่คิดพึ่งตนเอง จัดการตนเอง ดูแลซึ่งกันและกันได้

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2543 : 1) ให้นิยามความเข้มแข็งของชุมชนว่า การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น "องค์กรชุมชน" โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่มชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่นๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่นๆ ในสังคมด้วย

ประเวศ วะสี (2542 : 27) ได้กล่าวถึง "ความเข้มแข็งของชุมชน" โดยใช้คำกล่าวที่ว่า "ความเป็นชุมชน" (Civility) ซึ่งหมายถึงลักษณะของความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่ง โดยประเวศ วะสี กล่าวว่า "ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งที่จำเป็นสำหรับชาวบ้านเท่านั้น หากแต่จำเป็นสำหรับองค์กรทุกชนิด ถ้ามหาวิทยาลัยมีความเป็นชุมชนวิชาการ (Academic Community) มหาวิทยาลัยก็จะมีพลังทางด้านสติปัญญามากกว่านี้ หรือการที่พระสงฆ์สร้างความเป็นชุมชนขึ้นในวัดหรือในหมู่คณะ การพระศาสนาก็จะมีพลังมากขึ้น เป็นต้น" นอกจากนี้ชุมชนเข้มแข็ง (Civil Community) ยังกล่าวถึง "ชุมชนยั่งยืน" (Sustainable Community) คือ ภาวะธรรมอย่างหนึ่งที่ถูกหยิบยกมากกล่าวอ้างในกระบวนการการพัฒนาชุมชน ซึ่งโดยความหมายแล้วมีนัยเป็นอย่างเดียวกัน

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของ "ชุมชนเข้มแข็ง" ว่าเป็น ชุมชนที่มีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน และพึ่งพาตนเองได้ สมาชิกของชุมชนมีความผูกพัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความสามัคคี สมาชิกเห็นประโยชน์ของชุมชนมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

2.2 องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

คณะกรรมการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติภายใต้ของคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

1. บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รัก

ชุมชน

4. มีอิสระในการร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
6. มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
7. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกัน

ตลอดไป (รากฐานไทย ม.ป.ป.)

จากการศึกษาแนวคิดการสร้างพลังพนักงาน (Employee empowerment) ของ Goetsch and David (สุธรรม รัตนโชติ 2550 ก : 1-4) พบว่า สามารถวัดความเข้มแข็งของประชาชนได้จากองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบไปด้วย

ภาพที่ 3 ตัวแบบความเข้มแข็งของประชาชน (A People Empowerment model)

1. ด้านการร่วมกระทำ (Physically involved) หมายถึง การร่วมกันทำงานโดยใช้กำลังกาย เช่น ร่วมกันจำแนกสินค้าด้วยคุณภาพออกจากสินค้าที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน ร่วมกันจัดกิจกรรม 5 ส. ร่วมกันนำสินค้าเข้าโกดัง เหล่านี้เป็นต้น
2. ด้านการร่วมคิด (Intellectually involved) หมายถึง การร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ตลอดจนร่วมในการมีวิสัยทัศน์ (Shared vision)

3. ด้านการร่วมรู้สึก (Emotionally involved) หมายถึง การมีความรัก ความผูกพัน ต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร ร่วมรู้สึกโกรธเมื่อเพื่อนร่วมงานหรือองค์กรได้รับความลำบากและ ร่วมกันยินดีเมื่อเพื่อนหรือองค์กรประสบผลสำเร็จ

4. ด้านความเป็นเจ้าของชุมชน (Sense of belonging) หมายถึง ความรู้สึกว่าจะต้องมีส่วนร่วมทางกายภาพ ทางสติปัญญา และทางอารมณ์ ประกอบกันจนทำให้รู้สึกว่า เป็นเจ้าของ องค์กร โดยตนเอง จะต้องรับทั้งความดีและความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ตนเองจะต้องรับทั้งประโยชน์ และโทษที่เกิดขึ้น เหล่านี้เป็นต้น

2.3 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541: 14-17) กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง 4 ประการ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน (คนในชุมชน) มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการที่ชุมชนมีการเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

2. เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์ภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึงความภักดี ความรัก ความห่วงใย ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ การเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข คนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และมีคุณธรรม

นภกรรณ หะวานนท์ (2550 : 35-39) ได้นำเสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชนเป็น 4 ด้านคือ **ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี**

1. มิติทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชนมีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุนการผลิตในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

2. มิติทางด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้น จะเกิดจากสมาชิกภายในชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คน

ในชุมชนมีต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนอยู่ได้ (Self-Contained) อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

3. มิติทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภาคภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งมาได้ในลักษณะต่างๆ กัน

4. มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้

2.4 กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคมและมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน

2.4.1 กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

2.4.2 กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเป็นแนวคิดที่ต้องการเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรบุคคลในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา องค์การชุมชนจะเข้มแข็งไม่ได้หากผู้นำในชุมชนและประชาชนขาดจิตสำนึก ขาดความรู้ความเข้าใจในการกำหนดประเด็นปัญหาการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการ การจัดกระบวนการถ่ายทอดความรู้และขาดการพัฒนาวิสัยทัศน์

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือการเตรียมคนจึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาในระดับชุมชนซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าหากดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้โครงการที่ดำเนินการในชุมชนประสบความสำเร็จสูง

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรม กำหนดและวางกรอบประเด็นปัญหาโดยชุมชน มีการกระทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงไปกับการพัฒนาทางเลือกในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรมของชุมชน "กิจกรรมสาธารณะของชุมชน" เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลายกรณี เช่น กรณีปัญหา กรณีความสนใจ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ เกิดจากความสนใจและการมีเป้าหมายร่วมกันของชุมชน ทำให้มีการรวมพลัง มีการสนทนาอย่างพินิจพิเคราะห์ ริเริ่มกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์หลากหลาย มีการจัดการร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์ในแนวระนาบ เรียนรู้และสรุปทบทวนร่วมกัน ลักษณะความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน จึงเป็นลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ (Net-Working) จากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพหุภาคี ดังนั้นกระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นกระแสเรียกร้องของสังคมให้หันกลับมาพิจารณารากเหง้าของตนเองตั้งแต่ความเป็นจริงของสังคม กระบวนการศึกษาเรียนรู้เพื่อความเป็นไท หันมาสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (Civic Consciousness) สร้างความรักในชุมชนท้องถิ่น รักในเพื่อนรอบข้างรวมทั้งสิ่งแวดล้อมอีกทั้งเข้าร่วมกันเป็นเครือข่ายลัดทอเป็นเส้นสายใยแห่งความร่วมมือเพื่อพัฒนาสังคมมีความเป็นชุมชนอิสระหรือองค์กรแบบพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความหลากหลาย ปราศจากการครอบงำโดยอำนาจรัฐและทุนเป็นองค์กรอาสาสมัครของสังคมเมื่อองค์กรและพลเมืองเข้าร่วมมือกันก็จะเกิดความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาเพื่อให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

2.4.3 กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ผลงานอันมีเกียรติระดับปริญญาตรี

ระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาใหม่ที่เป็นความรู้ ทำความเข้าใจจากภายนอกชุมชนผ่านสื่อบุคคล เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จนทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป แต่ในภาวะสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในกระแสปัจจุบัน ทำให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่อสังคม ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ บ้างก็ทำให้ชุมชนอ่อนแอ สังคมเกิดวิกฤติในด้านต่างๆ ดังนั้น ในการพัฒนาหรือการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น จึงมองถึงวิสัยทัศน์ใหม่การสร้างกระบวนการใหม่ของชุมชน ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างฐานเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เป็นของตนเอง รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผู้นำหรือผู้ทรงภูมิปัญญา

เป็นแกนกลาง คุณลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ชุมชนใช้สร้างความเป็นเอกลักษณ์และศักยภาพของชุมชน สามารถพัฒนาและรวบรวมความรู้ต่างๆ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน

2. กระบวนการสร้างทุนชุมชนหรือทุนสังคม ที่มองครอบคลุมทั้งการสะสมเงินตรา ทุนสังคมที่มาจากบุคลากร ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สถาบันสาธารณะสมบัติทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ เป็นต้น โดยสร้างทุนเหล่านี้ให้หลากหลายรูปแบบและมากขึ้น

3. กระบวนการศึกษาวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา ได้แก่ แสวงหาความร่วมมือจากนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานนอกชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนหรือสถาบันในชุมชนทำงานวิจัยเอง เพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไป

4. กระบวนการสร้างความหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนาเป็นการเปิดรับเอาความรู้และความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะเรียนรู้ระหว่างกัน โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนพัฒนาตนเอง สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความร่วมมือพัฒนาแบบภาคีต่างๆ ที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ มีศักยภาพ และมีการประสานการวางแผนหรือการทำงานในทุกระดับ

5. กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเองและเครือข่ายอยู่ตลอดเวลา นำไปสู่การยกระดับทุนที่เกิดจากการรวมทุนกันระหว่างองค์กรในการพัฒนาด้านต่างๆ

จากการที่ชุมชนหนองบ้านขาวได้สร้างกระบวนการเรียนรู้งานผ้าทอจากผู้ชำนาญการของภาครัฐมาถ่ายทอดให้กับผู้นำของชุมชนบ้านหนองขาวถือว่าเป็นคุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งของชุมชนในอันที่จะเป็นการยกระดับไปสู่ทุนทางสังคมที่ส่งเสริมกันต่อมาอันเป็นแนวคิดที่ผู้วิจัยศึกษาในบริบทของสังคมไทยในชุมชนบ้านหนองขาว ดังนี้คือ

3. แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม ระดับปริญญาตรี

คำว่า "ทุนทางสังคม" ทั้งในส่วนตัวและความหมายที่ใช้กันอยู่พัฒนามาจากฐานคิดและประสบการณ์ในประเทศตะวันตก เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์สังคมไทย จึงต้องใช้อย่างระมัดระวัง และปรับใช้กับบริบทของสังคมไทยอันเป็นสังคมตะวันออกที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และปรัชญาของสังคมที่แตกต่างออกไป

3.1 ความหมายของทุนทางสังคม

ในทัศนะของนักคิด นักวิชาการ ได้เสนอความหมายของทุนทางสังคมไว้ดังนี้
 สุธรรม รัตนโชติ (2550 : 2) ได้ให้ความหมายทุนทางสังคม คือ ระบบสังคม (Social system) ที่มีลักษณะพิเศษทางสังคม (Social Features) เช่น เครือข่าย (Networks) ปทัสถาน (Norms)

ความไว้วางใจ (Trust) หรือความสัมพันธ์ (Relationships) และความเข้าใจ (Understanding) เป็น ผู้กระทำ (Acting) ทำงาน (Working) ช่วยเหลือ (Helping) ประยุกต์ (Shaping) หรือให้การ สนับสนุน (Facilitating) ให้สังคมบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น (Pursue more effectively) มี ประสิทธิภาพมากขึ้น (Work more effectively) การปฏิสัมพันธ์ดีขึ้นทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (Shape social interaction) หรือความร่วมมือดีขึ้น (Better cooperation)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546 : 20) ทูทาง สังคมในบริบทสังคมไทย ประกอบด้วย ทูทางมนุษย์ ทูทางที่เป็นสถาบัน ทูทางปัญญาและวัฒนธรรม และได้ให้ความหมายของทูทางสังคมว่าหมายถึง ผลรวมของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ทั้งใน ส่วนที่ได้จากการสั่งสมและการต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อ ส่วนรวม บนพื้นฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งหาก นำมาพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมแล้วจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศและ สังคมให้สมดุลและยั่งยืน

เสรี พงศ์พิศ (2546 : 44) กล่าวว่า ทูทางสังคม คือ กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัด ผู้คน ให้เป็นชุมชน เป็นพี่น้อง

อนันต์ นาคบุตร (2545) กล่าวถึงทูทางสังคมในลักษณะของความเข้มแข็งของ ชุมชนว่า มิใช่เป็นเรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้นในประเทศไทย แต่หากเป็นคุณค่าเดิมที่สังคมไทยมีอยู่แล้ว ไม่ ว่าจะเป็นความมีน้ำใจต่อกัน การแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน การเกาะเกี่ยวกับทาง สังคม การรวมกลุ่มเป็นองค์กร หรือการจัดตั้งเป็นเครือข่ายต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตร ผสมผสาน เครือข่ายโรงสีชุมชน เป็นต้น ทูทางสังคมนี้คือพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนชุมชนต่างๆ ให้มีความสามารถในการเพิ่มมูลค่าและทูทางสังคมให้กับชุมชนตนเองมากขึ้น มีความเท่าทันต่อ ปัญหา และมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาได้มากขึ้น และท้ายที่สุดสามารถพึ่งพาตนเองได้

อัมมาร สยามวาลา (2544) กล่าวถึง ทูทางสังคมว่า "เป็นการใช้ทรัพยากรของ ชุมชนในการแก้ปัญหา ทรัพยากรที่สำคัญคือ สติปัญญา และความเอื้ออาทรต่อกัน สิ่งเหล่านี้คือทูทาง สังคม" โดยนัยนี้ ทูทางสังคมก็นับเป็นมิติในรูปแบบของทรัพยากรของชุมชน อัน ประกอบด้วยเรื่องของค่านิยม ความเอื้ออาทรต่อกัน รวมทั้งเรื่องของสติปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนที่ สมควรนำออกมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2542) อธิบายว่า ทูทางสังคมเป็นนามธรรม หมายถึง ความ เข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคี รวมพลัง การมีองค์กร มีหน่วยที่จะจัดการ จัดระบบต่างๆ ในชุมชน มีศิลปะวัฒนธรรม มีจิตรวมใจ มีศีลธรรม มีความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียวกัน ถึง

ต่างๆ เหล่านี้เรียกว่า เป็นทุนทางสังคม ซึ่งจะเป็พื้นฐานในท้องถิ่นและชุมชนให้มีการพัฒนาที่เข้มแข็งจริงจ้งและยั่งยืน

ประเวศ วะสี (2541 : 26-30) ได้อธิบายว่า "ทุนทางสังคม" เป็นคำที่นำมาใช้ในแง่บวกและลึกลับที่ต่างกันสิ่งที่สำคัญต้องทำความเข้าใจเรื่องของทุนก่อน คือ ทุนไม่ได้มีแต่ทุนที่เป็นเงินเท่านั้น แต่มีทุนอื่นๆ อีก เช่น ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ซึ่ง "ทุนทางสังคม หมายถึง ความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมืองและระบบราชการที่ดี ทั้งนี้ทุนทางสังคมเป็นฐานที่ทำให้เศรษฐกิจดี ประเทศใดที่มีทุนทางสังคมมาก เศรษฐกิจย่อมดี ญี่ปุ่นและสิงคโปร์เป็นตัวอย่างของประเทศที่มีลักษณะใกล้เคียงกับคำดังกล่าวข้างต้น จึงมีเศรษฐกิจดีกว่าประเทศด้อยทุนทางสังคม"

ทุนทางสังคมมีความหมายใกล้เคียง หรือตรงกับสังคมเข้มแข็งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จลักษณะที่สำคัญของสังคมเข้มแข็งคือ มีการรวมกลุ่มหรือความเป็นกลุ่มทางสังคม ซึ่งการรวมกลุ่มหรือความเป็นกลุ่มก้อน เป็นธรรมชาติของสรรพสิ่ง ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตเพราะการรวมกลุ่มทำให้เกิดความมั่นคง เช่น โปรงคน นิวตรอน อิเล็กตรอน เมื่อมาจับยึดกันเป็นกลุ่มจะมีความมั่นคงกว่าอยู่เดี่ยวๆ สัตว์ที่อยู่เป็นฝูงมีโอกาสรอดชีวิตมากกว่าการอยู่ตามลำพัง มนุษย์ก็เช่นเดียวกัน การรวมกลุ่มช่วยให้เกิดความมั่นคง ความสุข ความปลอดภัย และทำอะไรก็สำเร็จได้ง่าย มนุษย์ในสังคมเกษตรก็อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน มีความยั่งยืนมาช้านานเป็นพันปี จนกระทั่งความเป็นชุมชนสลายไปด้วยพัฒนาการสมัยใหม่

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2541) กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า ทุนทางสังคม คือ วิธีคิด และระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน ไม่ว่าจะเป็ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องมีวิธีคิดเชิงซ้อนและเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้/ภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้ นั้น ซึ่งอาจเป็นในเรื่องของจารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้นๆ เช่น การใช้ทรัพยากรต่างๆ การจัดการทุน เป็นต้น นอกจากนั้นยังกล่าวถึงทุนทางสังคมที่เป็นเสมือนทุนทางสังคมเดิมของสังคมไทย ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อที่ดีในการนำไปประยุกต์ใช้ความหมายของเรื่องต่างๆ คือ มิติทางวัฒนธรรม โดยมิติทางวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ชุมชนพยายามจะรื้อฟื้นขึ้นมาเพราะมีนัยสำคัญทางสังคม เพื่อประโยชน์ของชุมชนไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการปลูกจิตสำนึก หรือรักษาสำนึกของชุมชนและเครือข่ายของชุมชนที่ต้องสัมพันธ์กันในการดำรงชีวิต และมักเกี่ยวข้องกับฐานทรัพยากรที่ชุมชนต้องอิงอาศัย ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำลำคลอง ป่า

ต้นน้ำ ทะเล โดยจะเห็นได้จากมิติของความสัมพันธ์ผ่านงานบุญ ประเพณี พิธีการต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เตือนให้รู้ว่า ชีวิตที่เราอยู่มาได้ก็เพราะสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรและร่วมกันรักษา อีกทั้งยังมีความหมายในแง่ที่เป็นการยืนยันในคุณค่าหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมบางอย่าง เช่น กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคมบางอย่าง เช่น กฎเกณฑ์ข้อห้ามเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน เป็นต้น ส่วนการระดมทุนเพื่อสังคม อันนันทกล่าวไว้ว่า ทุนทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานทางความคิดและอุดมการณ์ของระบบสวัสดิการในสังคมไทยนั้น อยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ การต่างตอบแทนกัน (Reciprocity) และหลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communality)

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปความหมายของ “ทุนทางสังคม” ว่าเป็น สิ่งที่มีคุณค่ามาแต่ดั้งเดิมของชุมชนถือเป็นทุนอันสำคัญของชุมชน อันได้แก่ ทุนทางปัญญา วัฒนธรรม ความสามัคคี ความเข้มแข็งของคนในท้องถิ่น ฯลฯ รวมทั้งระบบการจัดการต่างๆ

3.2 องค์ประกอบของทุนทางสังคม

องค์ประกอบของทุนทางสังคมมองได้ใน 2 ลักษณะ คือ

3.2.1 มองในเชิงโครงสร้างและหน้าที่

นำเสนอโดย Bain and Hicks ซึ่งในความคิดเห็นของ Bain and Hicks ทุนทางสังคมแบ่งได้เป็น 2 ระดับคือ ระดับมหภาค (Macro) และระดับจุลภาค (Micro)

1. ในระดับมหภาค ทุนทางสังคมจะครอบคลุมบริบทขององค์กรหรือสถาบันต่างๆ ซึ่งจะเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างแบบเป็นทางการ อาทิ รูปแบบของการปกครอง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมาย ระบบความคิด ความเชื่อที่สอดคล้องกับกฎหมาย ระดับของการกระจายอำนาจ และระดับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย (Bain and Hicks 1998)

2. ในระดับจุลภาค ทุนทางสังคมถือเป็นศักยภาพของการรวมตัวขององค์กรในแนวนอน รวมทั้งเครือข่ายในการพัฒนา ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ อันได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับสาระหรือวิถีคิด ความเข้าใจ และการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ของประชาชน (Cognitive) และเรื่องของโครงสร้าง (Structive) จะเห็นได้ว่าทุนทางสังคมที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสาระหรือวิถีการคิด (Cognitive) นั้น เป็นสิ่งที่จับต้องยาก เพราะจะอยู่ในรูปของการให้คุณค่า (Values) ความเชื่อ (Social Norms) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับการให้คุณค่า ซึ่งจะประกอบด้วยเรื่องของความไว้วางใจ (Trust) ความสามัคคี (Solidarity) และการต่างตอบแทน (Reciprocity) คุณค่าเหล่านี้ถือเป็นค่านิยมร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชน และถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ส่วนรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

3.2.2 การมองในเชิงบูรณาการหรือผลลัพธ์

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (2545) มีลักษณะการนำเสนอภาพรวมของทุนทางสังคมในเชิงบูรณาการหรือเชิงผลลัพธ์โดยกล่าวถึงลักษณะรวมของทุนทางสังคมในแง่มุมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ศาสนธรรม หรือหลักธรรมในศาสนา เป็นเครื่องชี้แนะบุคคลให้มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อกัน และใช้หลักการทางศาสนานั้นๆ มาสร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคม เช่น ในพระพุทธศาสนาที่มุ่งสอนให้คนละเว้นความชั่ว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การทำความดีด้วยการให้ทาน เสียสละ รักชาติ และมียุติธรรมที่สงบ มีความเมตตาต่อสรรพสิ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านั้นเป็นทุนที่สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคมได้

2. สำนึกในท้องถิ่น การที่บุคคลในชุมชนมีจิตสำนึกต่อชุมชนและท้องถิ่นของตนปรารถนาที่จะเห็นการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จึงมีความตั้งใจและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานร่วมกันโดยยึดหลักส่วนรวมเป็นใหญ่

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การใช้ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมของชุมชน และประยุกต์ขึ้นมาใหม่ในการสร้างและการจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

4. ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล ได้แก่ การนำบุคคลที่เป็นผู้นำ ประชาชนท้องถิ่น พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์และศาสตร์ต่างๆ มาให้ความรู้ และถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนเป็นการสร้างทุนทางสังคมในระดับบุคคล

5. ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งดิน น้ำ ป่า ภูเขา ที่สามารถนำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมมีกระบวนการจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างเหมาะสม

6. วิถีชีวิตทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชน ที่จะนำเสนอในรูปแบบที่สร้างความภูมิใจให้กับชุมชนและเป็นวิถีชีวิตที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างแท้จริง

7. ความเอื้ออาทร นับว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ที่คนในสังคมจะต้องมีความเอื้ออาทรต่อกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งความเอื้ออาทรนี้ เป็นพลังที่สำคัญยิ่งของทุนทางสังคม

3.3 กระบวนการทุนทางสังคม

การศึกษากระบวนการทุนทางสังคมมีกรอบคิดในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่เป็นกระบวนการ 2) ส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ

3.3.1 ส่วนที่เป็นกระบวนการทุนทางสังคม ประกอบด้วย 3 ส่วน อันได้แก่

3.3.1.1 ส่วนที่เป็นระบบคิด จะเป็นส่วนที่เป็นนามธรรมสูง ระบบคิดดังกล่าว จะมีส่วนที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม อันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่ปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนได้สืบทอดจากบรรพชนในอดีต นอกจากนี้ ระบบคิดอีกส่วนหนึ่งอาจมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม หรือ ธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่ สำหรับสาระหลักที่อยู่ในระบบคิดดังกล่าว ได้แก่ ระบบคิดที่เกิดจากค่านิยมที่มีการเอื้ออาทรต่อกัน มีการต่างตอบแทนกัน มีความไว้วางใจระหว่างกัน และมีความสามัคคีกัน ฯลฯ เป็นต้น

3.3.1.2 ส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ จะเป็นส่วนที่ความสัมพันธ์กับส่วนที่เป็นระบบคิด นั้นหมายความว่าเมื่อปัจเจก กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชน มีระบบคิดเกี่ยวกับค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระบบคิดดังกล่าวก็จะส่งผลให้สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทร และมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

3.3.1.3 ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ จะเป็นส่วนที่เกิดจากผลของการที่สมาชิกมีระบบคิดและวิธีการปฏิบัติอย่างไร ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวจะอยู่ในรูปของทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือ เป็นทุนในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาทิ ทุนที่เป็นตัวเงิน (ทุนในรูปของกองทุนชุมชน) ทุนมนุษย์ (แรงงานที่มีการลงแขกเอาแรงช่วยเหลือกัน) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (มีป่าไม้ที่เป็นป่าของชุมชน) ทุนภูมิปัญญา (มีความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน) โดยที่ทรัพยากรหรือทุนต่างๆ เหล่านี้ เป็นของชุมชนหรือเป็นของสาธารณะที่สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงและมาใช้ประโยชน์ได้

3.3.2 ส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ ได้แก่ ปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เป็น

ทั้งรูปธรรม เงินทุนจากภายนอก เครื่องมือที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก บุคลากร หรือนักวิชาการจากภายนอก ขนบธรรมเนียม ความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่างๆ จากภายนอก รวมทั้งผลที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีจากภายนอกที่มีผลกระทบต่อระบบคิด และวิธีปฏิบัติภายในกลุ่ม องค์กร สถาบัน และชุมชน

การวิเคราะห์กระบวนการทุนทางสังคมจะวิเคราะห์ในหลายระดับ อาทิ ระดับปัจเจก ระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม องค์กร สถาบัน ชุมชน และเครือข่าย โดยพิจารณาว่า การกระจายของทรัพยากร หรือทุนประเภทต่างๆ ในแต่ละระดับเป็นไปในลักษณะใด มีการกระจายอย่างทั่วถึงหรือไม่ รวมทั้งการวิเคราะห์เชื่อมโยงหาความเกี่ยวพันระหว่างระดับต่างๆ ด้วยว่า มีความเกี่ยวพันหรือมีอิทธิพลต่อกันมากน้อยเพียงใด (วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ 2548 : 42-44)

3.4 รูปแบบทุนทางสังคมในสังคมไทย

อนек นาคบุตร (2545) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมมี 5 รูปแบบ ได้แก่

ทุนรูปแบบแรก คือ จิตวิญญาณระบบคุณค่าสำนึกท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital สิ่งนี้ในสังคมไทยมีมาตลอดในความรู้สึกของคนที่รักบ้านรักเมือง และพร้อมที่จะลุกขึ้นมาเสียสละ ช่วยกันทำบ้านเมืองที่เขารัก เขาผูกพันเป็นที่เกิดเป็นทั้งถิ่นที่อยู่ของบรรพบุรุษ และเป็นทั้งความหวังของลูกหลานที่จะดูแลสืบต่อ Spirit เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่อยู่ในจิตใจของผู้คนในแต่ละเมือง

ทุนรูปแบบที่สอง คือ ทุนทางปัญญา กล่าวคือ ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจแม้ว่าประเทศจะสูญเสียเงินทองและมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ประชาชนตกงาน แต่เราก็จะพบว่าสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงชี้ทิศทางที่จะกลับมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้ปรับตัวเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่ต้นดิน โดยหันกลับมาหา "ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง" ทั้งในด้านการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ชุมชนกับชุมชนอื่นข้างเคียง

ทุนรูปแบบที่สาม คือ ทรัพยากรมนุษย์/ทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีของคนไทย เราพบว่าผู้นำทางความคิดทั้งในชนบทและเมือง ทั้งที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำอาวุโส ผู้นำทางการเกษตร ผู้นำสตรี เยาวชน เหล่านี้เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถระดับหนึ่ง และมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กร เครือข่ายกับเครือข่าย เช่น มีอาสาสมัครเข้ามาทำงานช่วยเหลือ แบ่งปันขยายเครือข่าย ขยายบทเรียน ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้มีอยู่หลากหลายมากมาย และเป็นผู้นำทั้ง 3 รุ่น ได้แก่ ผู้นำอาวุโส ผู้นำรุ่นกลางที่มีการศึกษา เคยผ่านการทำงานในภาคเมือง และผู้นำรุ่นใหม่ที่ผ่านระบบโรงเรียนผ่านความทันสมัยในภาคเมือง คน 3 รุ่นกำลังทำงานร่วมกันอยู่ในสังคมฐานล่าง

ยิ่งกว่านั้นเราก็มีทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในภาคประชาสังคม ซึ่งหมายถึง ชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาสมัยใหม่ อยู่ในภาคราชการ ภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคสื่อมวลชน คนเหล่านี้เป็นรอยเชื่อมเป็นผู้เชื่อมต่อความสลับซับซ้อนของเมืองหลวงและของโลกกับท้องถิ่น คนเหล่านี้เป็นผู้เชื่อมวัฒนธรรมทั้งสองเข้าด้วยกัน

ทุนรูปแบบที่สี่ ที่ท้องถิ่นไทยและภาคประชาสังคมนำกลับมาใช้อย่างเต็มที่ และสามารถพวงตัวได้ในสถานการณ์ที่ปั่นป่วนก็คือ "ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ" แม้จะมีความเสื่อมโทรมและวิกฤติในตัวเองอยู่ไม่น้อย ดังจะพบว่ามีสภาพป่าและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและลดน้อยลงภาวะแห้งแล้ง และน้ำท่วมปรากฏอยู่ในทุกจังหวัด

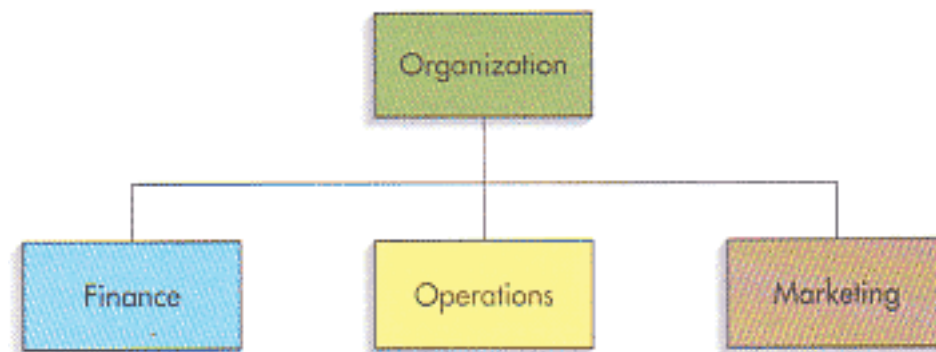
อย่างไรก็ดีขณะนี้ทรัพยากรจำนวนหนึ่งได้ถูกนำกลับมาเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟู การอนุรักษ์ และยังใช้ประโยชน์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นทุนทางสังคมในการสร้างฐาน อาชีพ ฐานเศรษฐกิจ ฐานการมีชีวิตรอดของชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนในช่วงหลังวิกฤติ เศรษฐกิจพอสมควร

ทุนในรูปแบบสุดท้าย ในทุกสังคมจะมีการจัดการกองทุนสาธารณะของชุมชนที่ เรียกว่า Social Found อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นกองทุนฌานปณิก ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารควาย เป็นต้น การจัดการทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยการผลิต และปัจจัยการดำรงชีวิตนี้มี อยู่ในทุกชุมชน ในทุกศาสนา กองทุนชะกาดของพี่น้องชาวมุสลิม ก็ชี้ให้เห็นถึงการระดมทุนเพื่อ การดูแลผู้ยากลำบากที่คนมุสลิม ได้มีการแบ่งปันโดยใช้หลักคำสอนของศาสนา ซึ่งทั้งหมดนี้ รวมกันเรียกว่า "ทุนทางสังคมที่เป็นมรดกตกทอดอยู่ในสังคมไทย"

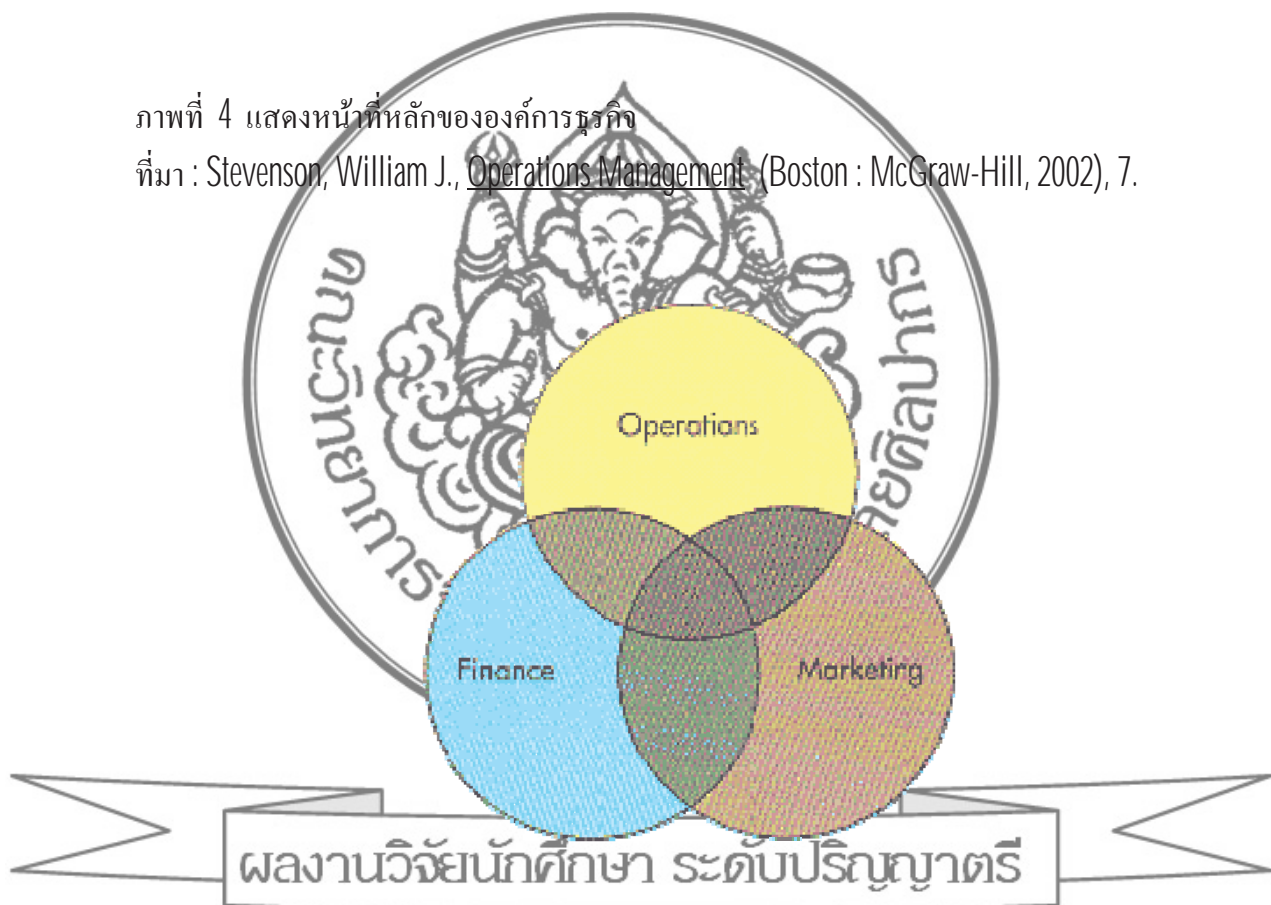
ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อชุมชนบ้านหนองขาว มีทุนทางสังคมแต่ดั้งเดิมเป็นงานผ้าทอข้อม คือเป็นทุนอันสำคัญของชุมชน ซึ่งได้แก่ ทุนทางปัญญา วัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชนบ้าน หนองขาว สิ่งเหล่านี้เมื่อรวมทั้งหมดเป็นระบบการจัดการในรูปของการบริหารการผลิต ซึ่งผู้วิจัยได้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการผลิตดังนี้คือ

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการผลิต

การผลิตเป็นการสร้างสรรค์สินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการมนุษย์ ผู้ซึ่งมี ความต้องการอย่างไม่สิ้นสุด แต่เนื่องจากการมีทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น จึงได้เข้ามาเป็น ตัวกำหนดบทบาทในกระบวนการผลิตเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงทำให้เกิดการบริหารการผลิต เพื่อ ช่วยให้ผู้ผลิตที่ออกมามีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของมนุษย์ อีกประการหนึ่งยังเป็นการ ช่วยให้เรานำเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้น มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอีกด้วย โดยการผลิตมี การแปรรูปปัจจัยนำเข้าต่างๆ ผ่านกระบวนการที่ทำให้ผลผลิตที่ได้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นมากกว่าปัจจัย นำเข้า ดังนั้นการผลิตจึงเป็นหนึ่งในหน้าที่หลักของการบริหารธุรกิจที่มีผลโดยตรงต่อความอยู่รอด ขององค์กร และต้องสัมพันธ์เกี่ยวกับหน้าที่อื่น อาทิเช่น ความสัมพันธ์ในหน้าที่ของฝ่ายการตลาด ฝ่ายการเงิน และฝ่ายการผลิต ภายในองค์กรธุรกิจใดๆ ซึ่งเริ่มจากฝ่ายการตลาดมีหน้าที่ค้นหา และ เสนอสิ่งที่ลูกค้าต้องการ และฝ่ายการเงินจัดสรรเงินทุนทรัพยากรมาให้ฝ่ายการผลิตใช้สร้างสิ่งที่ ลูกค้าต้องการให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา ซึ่งการดำเนินงานของทั้งสามหน้าที่หลักนี้ ต้องมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งต้องประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้องค์กรธุรกิจบรรลุเป้าหมายสูงสุด นั่นก็ คือ กำไรจากการดำเนินธุรกิจ

ภาพที่ 4 แสดงหน้าที่หลักขององค์กรธุรกิจ
ที่มา : Stevenson, William J., *Operations Management* (Boston : McGraw-Hill, 2002), 7.

ภาพที่ 5 แสดงหน้าที่หลักของ 3 ฝ่ายขององค์กรธุรกิจที่สัมพันธ์กัน
ที่มา : Stevenson, William J., *Operations Management* (Boston : McGraw-Hill, 2002), 7.

4.1 ความหมายของการบริหารการผลิต

การผลิต (Production/Operations) เป็นการสร้างสินค้าและบริการโดยใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า โดยที่ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการผลิตต้องมีอัตราประโยชน์ในด้านหน้าที่ใช้สอยที่เกิดประโยชน์ มีรูปร่างลักษณะที่สวยงาม ผลิตในปริมาณที่

เพียงพอกับความต้องการ ได้ผลผลิตทันเวลาและอยู่ ณ สถานที่ที่ถูกต้อง ตัวอย่างของการผลิต ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างของประเภทของการผลิต

ประเภทของการผลิต	ตัวอย่าง
การผลิตสินค้า	การทำฟาร์ม, การทำเหมือง, การก่อสร้าง, การผลิตในโรงงาน, กำลั้งการผลิต
แหล่งเก็บข้อมูล/ การขนส่ง	คลังสินค้า, รถบรรทุก, การบริการจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Mail Service), รถแท็กซี่, รถบัส, โรงแรม, เครื่องบิน
การแลกเปลี่ยน	การขายปลีก, การขายส่ง, ธนาคาร, การเช่า, การกู้ยืม
ความบันเทิง	หนังสือ, วิดีโอและโทรทัศน์, คอนเสิร์ต
การสื่อสาร	หนังสือพิมพ์, สถานีวิทยุและโทรทัศน์, โทรศัพท์, ดาวเทียม, อินเทอร์เน็ต

ที่มา : ดัดแปลงจาก Stevenson, William J., *Operations Management* (Boston : McGraw-Hill, 2002), 7.

การบริหารการผลิต (Production/Operations Management) จึงเป็นการบริหารกระบวนการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าให้กลายเป็นผลผลิตที่มีมูลค่ามากกว่าผลรวมของปัจจัยนำเข้า โดยใช้ระบบการบริหารการผลิต

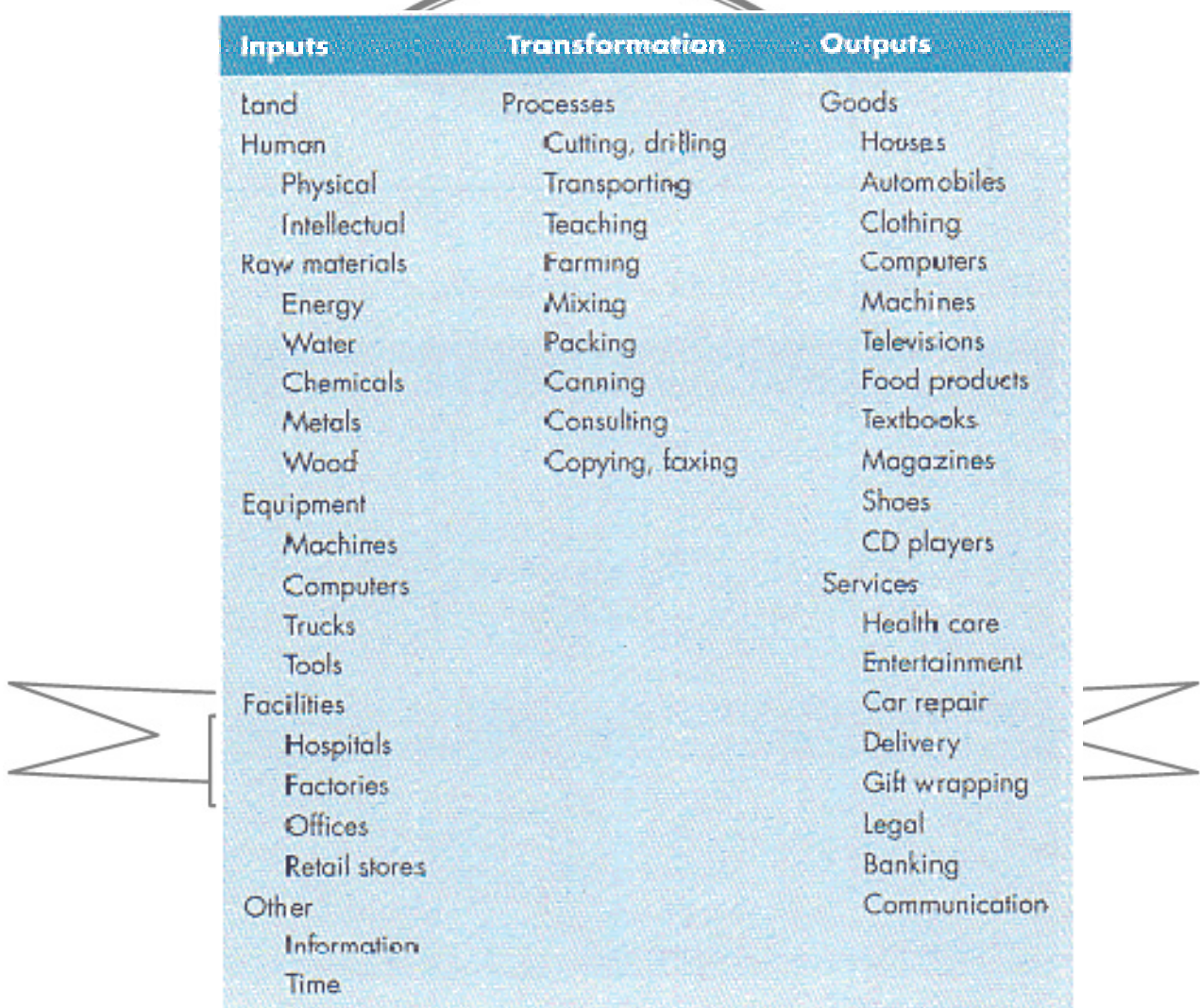
กระบวนการผลิตมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ อันได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input), กระบวนการแปลงสภาพ (Conversion Process) และผลผลิต (Output) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. **ปัจจัยนำเข้า (Input)** คือทรัพยากรขององค์กรที่ใช้ผลิตทั้งที่เป็นสินทรัพย์ที่มีตัวตน (Tangible Assets) เช่น วัตถุดิบ เครื่องจักร อุปกรณ์ และสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน (Intangible Assets) เช่น แรงงาน ระบบการจัดการ ข่าวสาร ทรัพยากรที่ใช้จะต้องมีคุณสมบัติและประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสม และมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำ เพื่อให้สินค้าสำเร็จรูปสามารถแข่งขันทางด้านราคาได้ในท้องตลาด

2. **กระบวนการแปลงสภาพ (Conversion Process)** เป็นขั้นตอนที่ทำให้ปัจจัยนำเข้าที่ผ่านเข้ามามีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้แก่

- 2.1 รูปลักษณ์ (Physical) โดย การผ่านกระบวนการผลิตในโรงงาน
- 2.2 สถานที่ (Location) โดย การขนส่ง การเก็บเข้าคลังสินค้า
- 2.3 การแลกเปลี่ยน (Exchange) โดย การค้าปลีก การค้าส่ง
- 2.4 การให้ข้อมูล (Informational) โดย การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ

3. **ผลผลิต (Output)** เป็นผลได้จากกระบวนการผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่าปัจจัยนำเข้าที่รวมกันอันเนื่องมาจากที่ได้ผ่านกระบวนการแปลงสภาพ ผลผลิตแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ สินค้า (Goods) และบริการ (Service) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันหลายประการดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ตัวอย่างของปัจจัยนำเข้า (Input), กระบวนการแปลงสภาพ (Conversion Process) และผลผลิต (Output)

ที่มา : Stevenson, William J., Operations Management (Boston : McGraw-Hill, 2002), 9.

Characteristic	Goods	Services
Output	Tangible	Intangible
Uniformity of output	High	Low
Uniformity of input	High	Low
Labor content	Low	High
Measurement of productivity	Easy	Difficult
Customer contact	Low	High
Opportunity to correct quality problems before delivery to customer	High	Low
Evaluation	Easier	More difficult
Patentable	Usually	Not usually

ภาพที่ 7 ความแตกต่างระหว่างสินค้าและบริการ

ที่มา : Stevenson, William J., *Operations Management* (Boston : McGraw-Hill, 2002), 15.

4.2 วัตถุประสงค์ในการบริหารการผลิต

การบริหารการผลิต เป็นหนึ่งในหน้าที่หลักของการบริหารธุรกิจและองค์การอันมีพันธกิจ (Mission) คือผลกำไรที่ทำให้องค์การอยู่รอดและเจริญเติบโตได้ในระยะยาว เมื่อมีการแยกฝ่ายการตลาด : วัตถุประสงค์หลัก คือ การขยายตัวของส่วนแบ่งตลาด (Market Share) และความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction)

ฝ่ายการเงิน : วัตถุประสงค์หลักคือ ความสามารถในการทำกำไร (Profitability) และการรักษาสภาพคล่องของธุรกิจ (Liquidity)

ฝ่ายการผลิต : วัตถุประสงค์หลัก คือ คุณภาพ (Quality) และผลิตภาพ (Productivity) คุณภาพและผลิตภาพคือหัวใจของการผลิต

วัตถุประสงค์ของการผลิต จะมีดังต่อไปนี้

1. การสร้างคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับคุณภาพที่กำหนดได้
2. การมีระดับต้นทุนที่ต่ำ ซึ่งแสดงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การมีความสามารถที่จะส่งผลิตภัณฑ์ได้ทันเวลาที่กำหนดแก่ลูกค้า
4. การมีความยืดหยุ่นที่จะปรับปริมาณการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของลูกค้า และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไป

คุณภาพ (Quality) เป็นวัตถุประสงค์หลักของการผลิตที่สำคัญที่สุด เพราะการที่ลูกค้าซื้อผลิตภัณฑ์ย่อมต้องการสิ่งที่ดีตรงกับความคาดหมายของเขา หรือถ้าได้ในสิ่งที่ไม่เกินกว่าความคาดหมายก็ยิ่งพอใจมากขึ้น คุณภาพครอบคลุมความหมายถึงประโยชน์ใช้สอย รูปร่างลักษณะที่ดึงดูดใจ คุณค่าทางจิตใจที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์ ฯลฯ

ผลิตภาพ (Productivity) เป็นวัตถุประสงค์สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งของการบริหารการผลิต เพราะผลิตภาพคือการเปรียบเทียบระหว่างปริมาณของปัจจัยนำเข้าและปริมาณของผลผลิตจากระบบการผลิต

$$\text{ผลิตภาพ} = \frac{\text{ผลผลิต}}{\text{ปัจจัยนำเข้า}}$$

สาเหตุการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพ

1. การเปลี่ยนแปลงของผลผลิต การเพิ่มขึ้นของผลผลิตมีผลจากการใช้เทคโนโลยีในการผลิต แต่ในขณะเดียวกันต้องระมัดระวังไม่ให้คุณภาพของผลผลิตลดลง เพราะการลดต้นทุนอาจจะมีผลกระทบต่อคุณภาพของสินค้าและบริการได้

2. การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยนำเข้า อาจมีผลต่อผลิตภาพโดยตรงได้ 3 ประเภท คือ

- 2.1 แรงงาน การที่ผลผลิตภาพจะเพิ่มขึ้นได้ต้องอาศัยแรงงานที่มีฝีมือและความรู้
- 2.2 เงินทุน เป็นการจัดสรรเครื่องจักรเข้ามาใช้แทนแรงงานคน ดังนั้นจึงควรมี

การพิจารณาให้เหมาะสม

2.3 การจัดการ เป็นตัวประสานการใช้แรงงานและเงินทุน ให้อยู่ในสัดส่วนที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและมีผลิตภาพเพิ่มขึ้น

4.3 งานบริหารการผลิต

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

การบริหารการผลิตด้านคุณภาพ ผลิตภาพ เวลา ปริมาณ และความยืดหยุ่นด้านปริมาณและผลิตภัณฑ์ ผู้บริหารการผลิตต้องดำเนินการตามหน้าที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนกำหนดกลยุทธ์การผลิต จะเป็นการกำหนดแผนงานกลยุทธ์ของแต่ละฝ่าย เพื่อใช้เป็นแนวทางสร้างวิธีการปฏิบัติงานของกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละฝ่าย

2. การบริหารและควบคุมคุณภาพ เป็นการจัดการให้ทุกส่วนของระบบการผลิตมีมาตรฐาน โดยพยายามลดความผิดพลาดต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการผลิต (transformation) และผลผลิต (output)

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกระบวนการผลิต ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของตลาด โดยอาจนำเอาเทคโนโลยีและวิธีการที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการผลิต

4. การพยากรณ์การผลิต เป็นการคาดหมายความต้องการ (Demand) ในอนาคต เพื่อวางแผนเชิงปริมาณ อาทิเช่น การวางแผนกำลังการผลิต การวางแผนกำลังคน เป็นต้น
5. การวางแผนกำลังการผลิต เป็นการกำหนดระดับของการลงทุนในเครื่องจักร อุปกรณ์ และการจัดการกำลังคน เพื่อให้ปริมาณการผลิตเพียงพอกับความต้องการ
6. การวางแผนการผลิตรวม
7. การบริหารสินค้าคงคลัง เป็นต้นทุนส่วนใหญ่ของการผลิต จึงต้องมีการจัดการ ให้ปริมาณของสินค้าคงคลังอยู่ในระดับที่เหมาะสม และเพียงพอที่จะบริการให้กับลูกค้า
8. การเลือกทำเลที่ตั้ง เป็นการลงทุนระยะยาวที่ต้องการวางแผนอย่างดี เพราะอาจส่งผลไปยังต้นทุนของธุรกิจ
9. การวางแผนผังกระบวนการผลิต การวางลำดับของเครื่องจักรตามประเภทของการผลิต มีผลต่อการไหลผ่านของงาน
10. การบริหารโครงการ เป็นการควบคุม โครงการให้เสร็จทันเวลาและเป็นการ จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
11. การบริหารแรงงานการผลิต เป็นการกำหนดวิธีการทำงานแก่คนงานโดย คำนึงถึงปัจจัยที่มีอยู่
12. การจัดตารางการผลิต เป็นการจัดสรรในเรื่องของต้นทุน และเวลาในการผลิต เพื่อใช้ได้อย่างคุ้มค่าที่สุดให้ทันกับคำสั่งมอบงาน
13. การบริหารห่วงโซ่ของสินค้า เป็นการบริหารงานตั้งแต่กระบวนการคัดสรร วัตถุดิบ จนถึงมือผู้รับโดยคำนึงถึงปัจจัยที่มีอยู่
14. การบำรุงรักษาเครื่องจักรอุปกรณ์ ต้องมีการดูแลบำรุงรักษาเครื่องจักรตลอด ระยะเวลาการใช้งาน โดยต้องคำนึงถึงต้นทุนการซ่อมและการบำรุงรักษาด้วย

4.4 ประเภทของการผลิต ระดับปริญญาตรี

4.4.1 ประเภทของการผลิตแบ่งตามลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์

4.4.1.1 การผลิตตามคำสั่งซื้อ (Made-to-order) เป็นการผลิตที่คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์จะเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของลูกค้าแต่ละราย การเตรียมการผลิตและวัตถุดิบที่ต้องการจะใช้ตลอดจนกระบวนการผลิตจึงไม่สามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ เครื่องจักรอุปกรณ์ที่ใช้ต้องเป็นแบบอเนกประสงค์ และผู้ผลิตต้องมีความสามารถและความชำนาญหลายอย่าง เพื่อทำการผลิตสิ่งทีลูกค้าต้องการได้ ตัวอย่างของการผลิตตามคำสั่งซื้อ ได้แก่ การตัดเย็บชุดวิวาห์ การรับสร้างบ้านบนที่ดินของลูกค้า การทำหมม ผลผลิตงานผ้าทอ ฯลฯ

4.4.1.2 การผลิตเพื่อรอจำหน่าย (Made-to-stock) เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะเป็นมาตรฐานเดียวกันตามความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่ การจัดหาวัตถุดิบและการเตรียมกระบวนการผลิตสามารถทำได้ล่วงหน้า เครื่องจักรอุปกรณ์จะเป็นเครื่องมือเฉพาะงานและผู้ผลิตถูกอบรมมาเพื่อทำงานตามหน้าที่เฉพาะอย่าง ตัวอย่างของการผลิตเพื่อรอจำหน่ายได้แก่การผลิตสบู่ การผลิตรถยนต์ การผลิตเสื้อผ้าเครื่องแบบนักเรียน ผลผลิตงานผ้าทอ ฯลฯ

4.4.1.3 การผลิตเพื่อรอคำสั่งซื้อ (Assembly-to-order) เป็นการผลิตชิ้นส่วนที่จะประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูปได้หลายชนิด ซึ่งชิ้นส่วนเหล่านั้นจะมีลักษณะแยกออกเป็นชิ้นเฉพาะหรือโมดูล (Module) โดยผลิตโมดูลรอไว้ก่อน เมื่อได้รับคำสั่งซื้อจากลูกค้าจึงทำการประกอบโมดูลให้เป็นสินค้าตามลักษณะที่ลูกค้าต้องการ จึงนับได้ว่าการผลิตเพื่อรอคำสั่งซื้อได้นำเอาลักษณะของการผลิตเพื่อรอจำหน่ายซึ่งมีการผลิตชิ้นส่วนเป็นโมดูลมาตรฐานที่ใช้ประกอบเป็นสินค้าหลายชนิดรอไว้มาผสมเข้ากับลักษณะของการผลิตตามคำสั่งซื้อซึ่งนำโมดูลมาประกอบ และแต่งเติมรายละเอียดให้สินค้าสำเร็จรูปมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการของลูกค้าเฉพาะราย ตัวอย่างการผลิตเพื่อรอคำสั่งซื้อ ได้แก่ การผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า หลายรุ่นที่มีการใช้อะไหล่เหมือนกัน

4.4.2 ประเภทของการผลิตแบ่งตามลักษณะของระบบการผลิตและปริมาณการผลิต

4.4.2.1 การผลิตแบบโครงการ (Project Manufacturing) เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ราคาแพง และมีลักษณะเฉพาะตามความต้องการของลูกค้าเฉพาะราย เช่น การสร้างเขื่อน การสร้างทางด่วน การต่อเรือดำน้ำ การต่อเครื่องบิน ฯลฯ การผลิตแบบโครงการมักมีปริมาณการผลิตต่อครั้งน้อยมากหรือผลิตครั้งละชิ้นเดียวและใช้เวลานาน การผลิตจะเกิดขึ้นที่สถานที่ตั้งของโครงการ (Site) เมื่อเสร็จงาน โครงการหนึ่งจึงย้ายทั้งคนและวัสดุสิ่งของเครื่องมือต่างๆ ไปรับงานใหม่ เครื่องมือที่ใช้จึงเป็นแบบเบ็ดเสร็จซึ่งเคลื่อนย้ายได้ง่าย และคนงานต้องสามารถทำงานได้หลายอย่างจึงต้องใช้แรงงานมีฝีมือที่ผ่านการอบรมอย่างดี

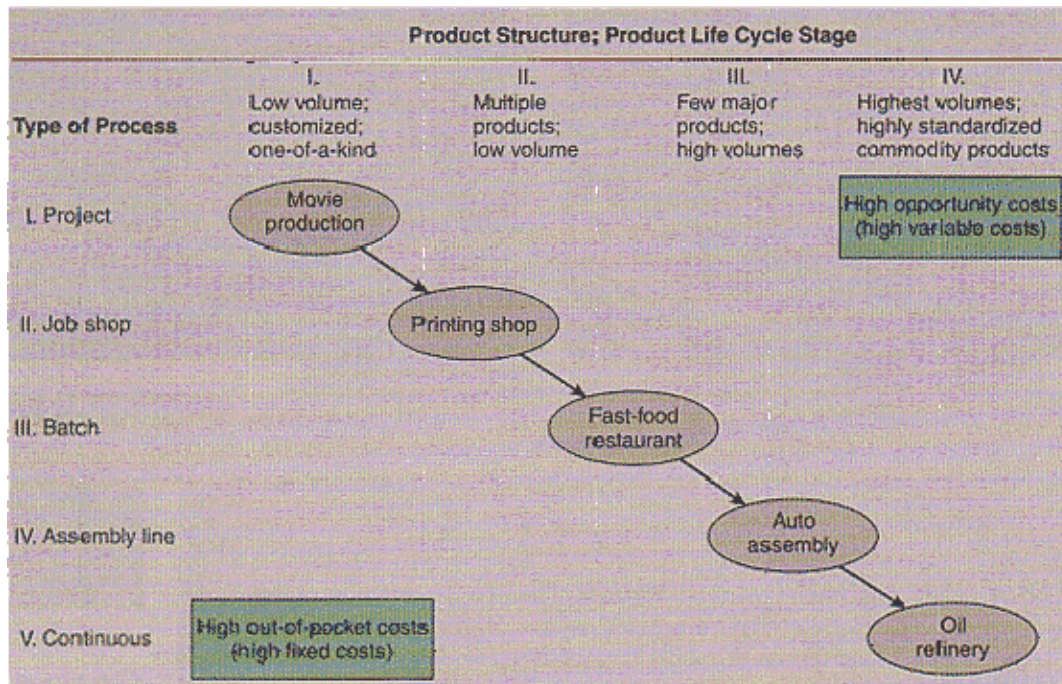
4.4.2.2 การผลิตแบบไม่ต่อเนื่อง (Job Shop หรือ Intermittent Production)

เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะหลากหลายตามความต้องการของลูกค้า โดยมีปริมาณการผลิตต่อครั้งเป็นล็อต มีการเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตค่อนข้างบ่อย และผลผลิตไม่มีมาตรฐานมากนัก เช่น การบริการคนไข้ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล เครื่องจักรอุปกรณ์ต่างๆ จะถูกรวมกันตามหน้าที่การใช้งานไว้ในสถานีการผลิตแยกเป็นหมวดหมู่อยู่ตามส่วนต่างๆ ของผังโรงงานในจุดที่จะสามารถทำให้กระบวนการผลิตทุกผลิตภัณฑ์สามารถดำเนินไปตามขั้นตอนการผลิตที่กำหนดไว้อย่างคล่องตัว การเดินเครื่องผลิตจะผลิตสินค้าชนิดหนึ่งจนได้ปริมาณตามที่ต้องการแล้วจึงเปลี่ยนไปผลิตสินค้าชนิดอื่นโดยใช้เครื่องจักรชุดเดิม

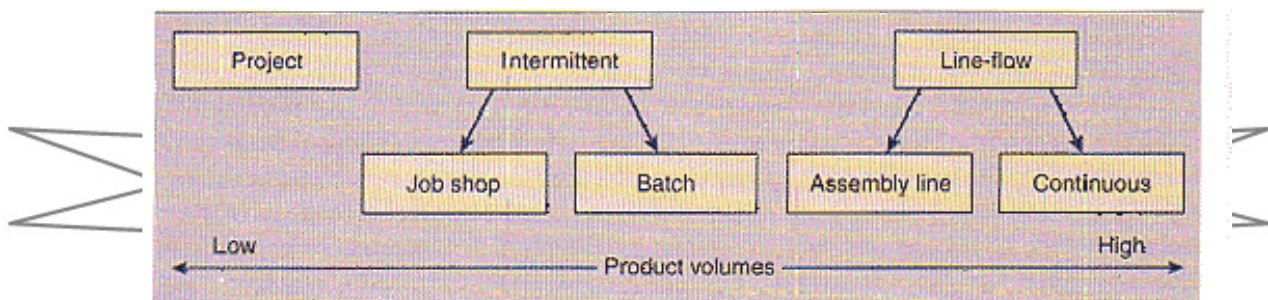
4.4.2.3 การผลิตแบบกลุ่ม (Batch Production) เป็นการผลิตที่คล้ายกับการผลิตแบบไม่ต่อเนื่องมาก จนบางครั้งจัดเป็นการผลิตประเภทเดียวกัน แต่จะแตกต่างกันตรงที่การผลิตแบบกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตแยกเป็นกลุ่มๆ ในแต่ละกลุ่มจะผลิตตามมาตรฐานเดียวกันทั้งล็อต ในขณะที่การผลิตแบบไม่ต่อเนื่องจะมีลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์หลากหลายมากกว่า ลักษณะการจัดเครื่องจักรอุปกรณ์ของการผลิตแบบกลุ่มจะเหมือนกับการผลิตแบบไม่ต่อเนื่องคือจัดเครื่องจักรตามหน้าที่การใช้งานเป็นสถานีแล้วงานจะไหลผ่านไปแต่ละสถานีตามลำดับขั้นตอนของงาน และเนื่องจากการผลิตแบบกลุ่มเป็นการผลิตของเป็นล็อต ขั้นตอนการผลิตจึงมีแบบแผนลำดับเหมือนกันเป็นกลุ่มๆ ตามล็อตการผลิตเหล่านั้น การผลิตแบบกลุ่มนี้ใช้ได้กับการผลิตตามคำสั่งซื้อและการผลิตเพื่อรอจำหน่าย เช่น การเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

4.4.2.4 การผลิตแบบไหลผ่าน หรือการผลิตตามสายการประกอบ หรือการผลิตแบบซ้ำ (Line- Flow หรือ Assembly หรือ Repetitive Production) เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกันในปริมาณมาก เช่น การผลิตแอมพู การผลิตรถยนต์ การผลิตเครื่องซักผ้า การผลิตแบบไหลผ่านจะมีเครื่องจักรอุปกรณ์เฉพาะของแต่ละสายผลิตภัณฑ์แยกต่างหาก โดยไม่มีการใช้เครื่องจักรร่วมกันเครื่องจักรอุปกรณ์จะเป็นแบบเฉพาะงานสำหรับแต่ละสายผลิตภัณฑ์เพื่อการผลิตที่รวดเร็ว และได้ปริมาณมาก การผลิตแบบนี้จะเหมาะสมกับการผลิตเพื่อรอจำหน่ายหรือใช้ในการประกอบโมดูลในการผลิตเพื่อรอคำสั่งซื้อจากลูกค้าต่อไป

4.4.2.5 การผลิตแบบต่อเนื่อง (Continuous Process หรือ Continuous Flow Production) เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวในปริมาณที่มากมายอย่างต่อเนื่องโดยใช้เครื่องจักรเฉพาะอย่าง ซึ่งมักจะเป็นการผลิตหรือแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นวัตถุดิบในการผลิตขั้นตอนต่อไป เช่น การกลั่นน้ำมัน การผลิตสารเคมี การทำกระดาษ ฯลฯ

ภาพที่ 8 ประเภทของกระบวนการการผลิต
 ที่มา : Davis, Mark M., Nicholas J. Aquilano, and Richard B. Chase, Fundamentals of Operations Management (Irwin : McGraw-Hill, 2003), 62.

ภาพที่ 9 Matching Major Stages of Product and Process Life Cycles
 ที่มา : Davis, Mark M., Nicholas J. Aquilano, and Richard B. Chase, Fundamentals of Operations Management (Irwin : McGraw-Hill, 2003), 64.

4.5 กลยุทธ์การบริหารการผลิต

การบริหารธุรกิจย่อมต้องมีการวางแผนดำเนินการต่างๆ ในระยะยาว เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดทิศทางขององค์กร การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) เป็นการมองการณ์ในอนาคตด้วยวิสัยทัศน์อันยาวไกล เพื่อสร้างแผนงานอันต่อเนื่องและดำรงแนวทางการดำเนินงานให้ถูกทิศทาง

ระดับของแผนงานกลยุทธ์สำหรับองค์กรธุรกิจ

1. แผนกลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate-level Strategic Plan) เป็นแผนงานที่กำหนดพันธกิจ (Mission) ขององค์กรโดยรวม ซึ่งแสดงโอกาสและช่องทางในการดำเนินธุรกิจ ช่วยจัดสรรทรัพยากรขององค์กรอย่างทั่วถึงและเหมาะสม และเปิดช่องทางในการทำธุรกิจใหม่ๆ แผนกลยุทธ์ระดับองค์กรวางแนวทางให้แต่ละหน่วยธุรกิจขององค์กร (Single Business Unit: SBU) มีกรอบของการดำเนินงานอย่างชัดเจน

2. แผนกลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business-level Strategic Plan) เป็นแผนงานที่หน่วยธุรกิจขององค์กรจะแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น โดยแสดงถึงวัตถุประสงค์หลักของธุรกิจและวิธีการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น แผนกลยุทธ์ระดับธุรกิจนี้ต่อเนื่องมาจากแผนกลยุทธ์ระดับองค์กร

3. แผนกลยุทธ์ระดับหน้าที่หรือผลิตภัณฑ์ (Functional หรือ Product-level Strategic Plan) เป็นแผนงานในระดับฝ่ายของหน้าที่ต่างๆ ซึ่งเป็นทั้งแผนวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานที่สืบเนื่องรายละเอียดต่อจากแผนกลยุทธ์ระดับธุรกิจ

แผนกลยุทธ์การบริหารการผลิตเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร ประกอบกับสมรรถนะของทรัพยากรภายในองค์กรเอง ดังที่เรียกว่า การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน และสภาวะภายนอกองค์กร (SWOT Analysis) อันประกอบด้วย

ปัจจัยภายใน	S - Strength จุดแข็ง คือ ข้อได้เปรียบที่องค์กรมีเหนือผู้อื่น เช่น มีเครื่องจักรที่ทันสมัย	W - Weakness จุดอ่อน คือ ข้อเสียเปรียบที่ทำให้องค์กรด้อยกว่าผู้อื่น เช่น ขาดแรงงานที่มีฝีมือ
ปัจจัยภายนอก	O - Opportunity โอกาส คือ เหตุการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรให้ก้าวสู่ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น เช่น ฝนตกทำให้ร่มขายดี	T - Threat อุปสรรค คือ สถานการณ์ที่ทำให้กิจการประสบกับปัญหาหรือความยากลำบากในการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ เช่น เศรษฐกิจตกต่ำ คู่แข่งผลิตสินค้าใหม่ออกแข่งขัน

4.6 ขั้นตอนของการสร้างแผนกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 1 : กำหนดงานหลัก (Primary Task) โดยระบุเป็นพันธกิจ (Mission) ที่บ่งบอกถึงแนวทางในอนาคตขององค์กรที่วางไว้อย่างมีวิสัยทัศน์ ไม่กว้าง ไม่แคบเกินไป ระบุเป็นเชิงปริมาณที่ชัดเจนเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และสอดคล้องกับวัฒนธรรมหลักขององค์กร

ขั้นตอนที่ 2 : ยึดมั่นในข้อได้เปรียบหลัก (Core Competency) ที่องค์กรมีเหนือคู่แข่งรายอื่นๆ จึงเรียกข้อได้เปรียบหลักได้อีกอย่างหนึ่งว่า Distinctive Competence หรือ Competitive Advantage ข้อได้เปรียบหลักควรจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์และมีคุณค่าในสายตาลูกค้า โดยที่คู่แข่งอื่นไม่สามารถเลียนแบบได้ง่าย ข้อได้เปรียบหลักประกอบด้วยแรงงาน สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบของเทคโนโลยี ตลอดจนความแข็งแกร่งของการปฏิบัติการทางการตลาดและการเงิน

4.7 วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ทุกตัวจะมีช่วงเวลาในการเข้าสู่ตลาดธุรกิจแตกต่างกันไป ซึ่งย่อมมีผลให้กลยุทธ์ในแต่ละช่วงของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน การบริหารการผลิตมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ ทั้งด้านคุณภาพ ต้นทุน เวลา และความยืดหยุ่น แต่ละช่วงของวงจรชีวิตจะเน้นวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

4.7.1 ช่วงแนะนำ (Introduction Stage) ช่วงนี้ยอดขายของผลิตภัณฑ์ยังค่อนข้างต่ำ เพราะลูกค้ายังไม่รู้จักคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน แต่ช่วงนี้จะไม่มีการแข่งขันในท้องตลาดเลย กลยุทธ์ขององค์กร : ช่วงแนะนำนี้เป็นช่วงจังหวะเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการเพิ่มส่วนแบ่งรวดเร็วทำชื่อเสียงให้แก่องค์กร ดังนั้นฝ่ายวิจัยและพัฒนาและฝ่ายวิศวกรรมออกแบบจึงสำคัญมากและมีบทบาทอย่างยิ่งในการเน้นคุณภาพให้เป็นจุดขายของผลิตภัณฑ์

กลยุทธ์การบริหารการผลิต : ฝ่ายการผลิตควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า โดยสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าในระดับสูง
2. ปรับการออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการที่ละเอียดถี่ถ้วนจนได้วิธีที่เหมาะสมที่สุด
3. ควรผลิตในช่วงสั้นเพื่อทดลองตลาดแล้วปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ซึ่งจะมีผลให้มีกำลังการผลิตเกิน และต้นทุนต่อหน่วยสูงที่ต้องทำการแก้ไขในช่วงเวลาถัดไป
4. เน้นการอบรมด้านเทคนิคเพราะแรงงานที่มีอยู่ต้องมีความชำนาญสูง
5. จำกัดจำนวนรูปแบบของผลิตภัณฑ์ใหม่ ในช่วงนี้รูปแบบยังไม่จำเป็นต้องหลากหลาย เพื่อลดภาระในการเปลี่ยนแบบเมื่อผลิต
6. สนใจเน้นหนักด้านคุณภาพเพื่อใช้เป็นจุดขาย

7. กำจัดข้อบกพร่องที่บังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อนที่ลูกค้าจะบอกกันปากต่อปาก

4.7.2 ช่วงเจริญเติบโต (Growth Stage) ยอดขายจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะผลิตภัณฑ์ติดตลาดแล้ว ส่งผลให้ส่วนแบ่งตลาดและกำไรเพิ่มขึ้น จึงทำให้มีคู่แข่งเริ่มมาเข้าตลาด บ้างกลยุทธ์ขององค์กร: ช่วงเจริญเติบโตนี้กิจกรรมการตลาดจะมีบทบาทอย่างมาก ราคาจะลดลง และมีผลถึงภาพพจน์ของผลิตภัณฑ์ด้วย และอุปสงค์ของลูกค้าก็จะเพิ่มขึ้นในภาพรวมของทั้งตลาด จึงต้องผลิตในปริมาณที่พอเพียงกับความต้องการของลูกค้า มิฉะนั้นจะเสียส่วนแบ่งตลาดไป

กลยุทธ์การบริหารการผลิต : ฝ่ายการผลิตควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ควรพยากรณ์การผลิตอย่างแม่นยำ เชื่อถือได้ เพื่อดูแลแนวโน้มของผลิตภัณฑ์
2. ผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตต้องเที่ยงตรงเชื่อถือได้
3. สำหรับบางผลิตภัณฑ์ที่เริ่มมีคู่แข่ง ต้องมีการปรับปรุงไม่ให้อด้อยกว่าของคู่แข่ง เช่น มีสีสัน รูปทรง ขนาดให้ลูกค้าเลือกได้มากกว่า
4. เพิ่มกำลังการผลิตให้เพียงพอกับปริมาณผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการ
5. กระจายการผลิตให้ทั่วถึง และเข้าถึงลูกค้าเป้าหมายให้กว้างที่สุด

4.7.3 ช่วงอิมมัตูริตี้ (Maturity Stage) เป็นช่วงที่ยอดขายในระดับสูงสุด แต่อัตราการเพิ่มของยอดขายจะต่ำมากหรือคงที่ คู่แข่งขันมีมากมายในท้องตลาด

กลยุทธ์ขององค์กร : ควรคงสภาพการลงทุน ระดับคุณภาพ และระดับราคาไว้ หากถ้าสามารถลดราคาได้ก็จะเป็นผลดีต่อการแข่งขันเป็นอย่างมาก และพยายามปกป้องตำแหน่งทางการตลาดพร้อมกับการส่งเสริมการขายและกระจายสินค้าด้วยวิธีใหม่

กลยุทธ์การบริหารการผลิต : ฝ่ายผลิตควรดำเนินการดังต่อไปนี้

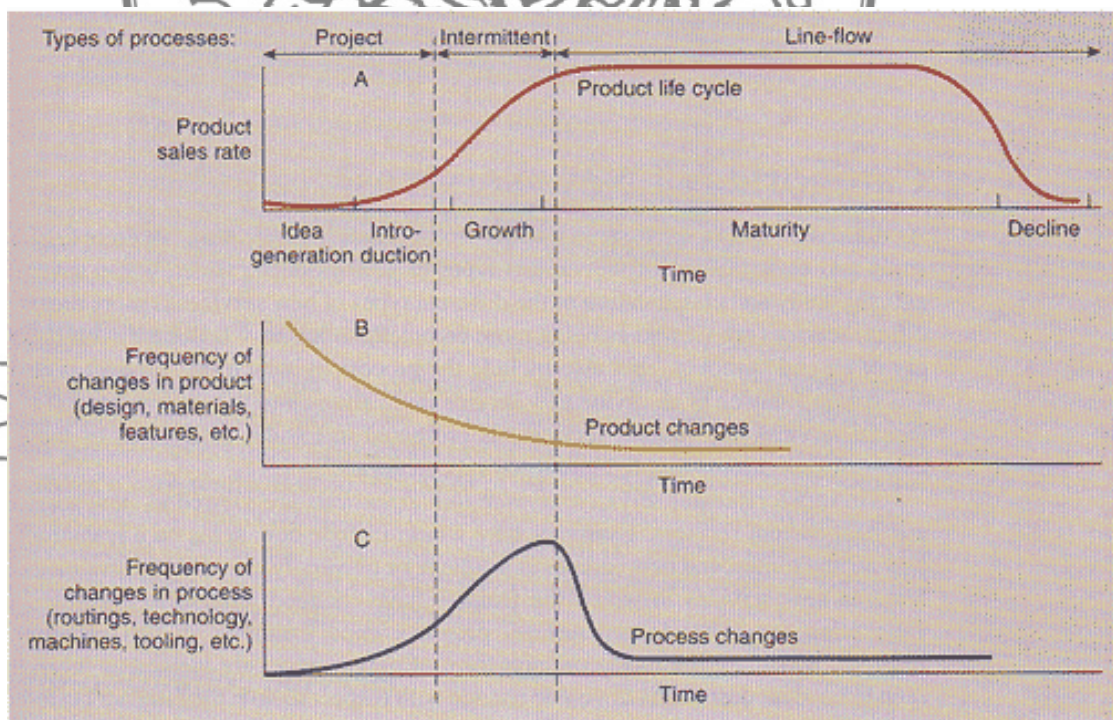
1. ใช้การออกแบบให้เป็นมาตรฐาน ช่วยลดต้นทุนการผลิต
2. ลดการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้ช้าลง ใช้การเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยแทนเพื่อที่จะไม่ต้องลงทุนเพิ่มเติมมาก
3. ใช้กำลังการผลิตแบบมุงผลรวมที่ดีที่สุด (Optimum Capacity)
4. ไม่ควรเปลี่ยนกระบวนการผลิตบ่อยครั้ง ควรผลิตครั้งละมากๆ และเป็นเวลานาน (ผลิตในช่วงยาว)
5. ไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีฝีมือ เพราะคนงานทำงานเฉพาะสายผลิตภัณฑ์
6. ปรับปรุงผลิตภัณฑ์และตัดต้นทุนที่ไม่จำเป็นออกไปเสียบ้าง

4.7.4 ช่วงลดลง (Decline Stage) เป็นช่วงที่ยอดขายอยู่ในสภาพที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง บางผลิตภัณฑ์เริ่มมีผลิตภัณฑ์ที่ทดแทนกันได้มาแทนที่ บางธุรกิจเลิกและออกจากตลาดไป เพราะขาดทุน

กลยุทธ์ขององค์กร : เน้นการควบคุมต้นทุน เพราะการแข่งขันด้านราคาจะมากในขณะที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จึงต้องพยายามรักษาระดับกำไรให้ดี

กลยุทธ์การบริหารการผลิต : ฝ่ายผลิตควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ปรับผลิตภัณฑ์ให้เกิดความแตกต่างเพียงเล็กน้อย หลีกเลี่ยงการลงทุนจำนวนมาก
2. พยายามลดต้นทุนการผลิตลงให้ต่ำที่สุด เพราะการแข่งขันด้านราคาจะสูงมากอันเป็นผลมาจากกำลังการผลิตรวมของอุตสาหกรรมมีมากเกินไป
3. กำจัดผลิตภัณฑ์บางตัวที่ไม่ทำกำไร
4. เปลี่ยนกำลังการผลิตไปใช้ผลิตผลิตภัณฑ์อื่นที่ยังไม่เข้าช่วงลดลง หรือใช้ผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่

ภาพที่ 10 วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์

ที่มา : Davis, Mark M., Nicholas J. Aquilano, and Richard B. Chase, Fundamentals of Operations Management (Irwin : McGraw-Hill, 2003), 64.

4.8 แนวโน้มของการผลิตในปัจจุบัน

ในปัจจุบันการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมและทวีเพิ่มขึ้น ขอบเขตของการแข่งขันขยายตัวจากระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ไปสู่ระดับนานาชาติ การติดต่อสื่อสารที่โยงใยโลกให้ใกล้กันทำให้ผู้บริโภคได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่หลากหลาย ทำให้มีทางเลือกมากยิ่งขึ้น การผลิตจึงต้องพยายามปรับปรุงเพิ่มผลิตภาพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ดึงดูดใจลูกค้ามากยิ่งขึ้น ทำให้กระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีอิทธิพลต่อการหาแหล่งวัตถุดิบ แหล่งเงิน และตลาดของผลิตภัณฑ์ การผลิตไม่จำเป็นที่จะต้องใช้วัตถุดิบในประเทศที่แพงกว่าถ้ามีแหล่งอื่นที่ถูกกว่า ธุรกิจสามารถย้ายฐานการผลิตไปอยู่ในประเทศที่ค่าแรงคนงานต่ำกว่า เพื่อลดต้นทุนการผลิต หรือเพื่อหลีกเลี่ยงข้อจำกัดของการคิดกันทางการค้า กลยุทธ์การรวมตัวกันทางธุรกิจ ในปัจจุบันการดำเนินธุรกิจมีลักษณะเป็นเครือข่าย (Network) ที่เชื่อมโยงกันตั้งแต่ผู้ขาย ผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก จนถึงลูกค้าที่เป็นผู้ใช้ การรวมตัวภายในอุตสาหกรรมเดียวกันในรูปแบบพันธมิตรทางกลยุทธ์ (Strategic Alliance) ก่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับคู่ค้ามากยิ่งขึ้น ดังนั้นการได้มาซึ่งปัจจัยการผลิตที่มาจากแหล่งวัตถุดิบต่างๆ มีแนวโน้มจะต้องทำเป็นสัญญาระยะยาวหรือสัญญาที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร อันเป็นความร่วมมือระหว่างกันและกันระหว่างคู่ค้าที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และการตอบสนองลูกค้าเฉพาะราย (Customization) แพร่หลายมากขึ้น ความนิยมในผลิตภัณฑ์มวลชนเริ่มเสื่อมลง ลูกค้าเริ่มต้องการสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะแบบที่ไม่ซ้ำใคร การผลิตจึงมีแนวโน้มจะมีปริมาณการผลิตต่อ Lot ที่ต่ำลง ทำให้ต้องหาวิธีจะผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายได้ในต้นทุนที่ต่ำ รวมทั้งต้องพยายามคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ดึงดูดใจลูกค้าอยู่เสมอ ให้ทันกับวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ที่สั้นลง และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความก้าวหน้าในเทคโนโลยี ทั้งด้านการผลิตโดยตรง เช่น การใช้แสงเลเซอร์ และด้านอื่นๆ เช่น การใช้ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Internet) การติดต่อการค้าด้วยพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ล้วนแต่มีผลต่อคุณภาพ ผลิตภาพ ปริมาณ และต้นทุนของการผลิตเป็นอย่างมาก

4.9 การบริหารคุณภาพ

เราทุกคนต่างก็ต้องการความมีคุณภาพ (Quality) ในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของสินค้าและบริการแต่ยังรวมไปถึงองค์กร สังคม หรือประเทศ ซึ่งคุณภาพของสิ่งเหล่านี้จะทำให้เรามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การให้ความสำคัญในเรื่องของการบริหารคุณภาพยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพ และศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการจัดให้มีการมอบรางวัลให้กับบริษัทหรือกลุ่มองค์กรทางด้านคุณภาพของสินค้าและบริการ ซึ่งรวมไปถึงคุณภาพของการผลิตและการดำเนินงานอย่างมี

คุณภาพ อาทิเช่น รางวัล Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA) ซึ่งเป็นรางวัลที่จัดมอบให้กับบริษัทหรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จทางด้านคุณภาพ เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นว่า ความต้องการในด้านคุณภาพได้เข้ามามีบทบาทกับชีวิตประจำวันของเราทุกคนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแข่งขันของธุรกิจที่การวัดความสำเร็จขององค์กรจะอยู่ที่ผลงานที่มีคุณภาพ โดยที่คุณภาพถือเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในการที่เราต้องปฏิบัติ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะคุณภาพเป็นสิ่งที่มียุทธผลต่อความดำรงอยู่ของธุรกิจ และองค์กร

4.10 แนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญทางคุณภาพ (The Quality Gurus)

การดำเนินงานที่มีคุณภาพไม่เพียงแต่จะช่วยให้องค์กรสามารถทำงานได้ดีตามเป้าหมายที่ต้องการเท่านั้นแต่ยังช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และมีต้นทุนในการดำเนินงานที่ได้เปรียบคู่แข่ง ดังนั้นจึงมีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านคุณภาพหลายท่านได้ให้ความสนใจและวางแผนแนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพจนกลายเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

ซีวาร์ท (Shewhart, 1925) เป็นผู้ริเริ่มใช้วิธีการทางสถิติในการควบคุมคุณภาพที่เรียกว่า การควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ (Statistical Quality Control) โดยใช้แผนภูมิควบคุม และการสุ่มตัวอย่าง เพื่อการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ ซึ่งใช้ในการควบคุมคุณภาพมาจนถึงทุกวันนี้

เดมมิ่ง (Deming 1938) เป็นผู้บัญญัติหลักการบริหารคุณภาพ 14 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. จงสร้างปณิธานอันมุ่งมั่นแน่วแน่ในการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างชัดเจน โดยผูกพันในเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและจริงจังใน 4 เป้าหมายหลักคือ นวัตกรรม (Innovation) การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (Preventive Maintenance)

2. จงยอมรับปรัชญาใหม่ ๆ ของการบริหารคุณภาพ โดยนำเอาวัฒนธรรมแห่งคุณภาพมาเป็นหลักการประจำใจของพนักงานทุกคน โดยเปลี่ยนแปลงจากการทำงานตามที่ได้รับคำสั่งมาเป็นการดูแลรับผิดชอบในผลงานของตนเอง

3. จงยุติการควบคุมคุณภาพโดยอาศัยการตรวจสอบ เพราะการควบคุมคุณภาพจะต้องมุ่งที่การควบคุมกระบวนการผลิตเป็นสำคัญ ไม่ใช่อาศัยการตรวจสอบที่ตัวสินค้าที่ผลิตเสร็จแล้วเท่านั้น ซึ่งจะไม่สามารถป้องกันความผิดพลาดไม่ให้เกิดขึ้นได้

4. จงยุติวิธีดำเนินธุรกิจโดยการตัดสินกันที่ราคาขายเพียงอย่างเดียว เพราะราคาขายที่ต่ำแต่คุณภาพของสินค้าไม่ได้มาตรฐานก็ไม่สามารถทำให้ลูกค้าซื้อสินค้าได้

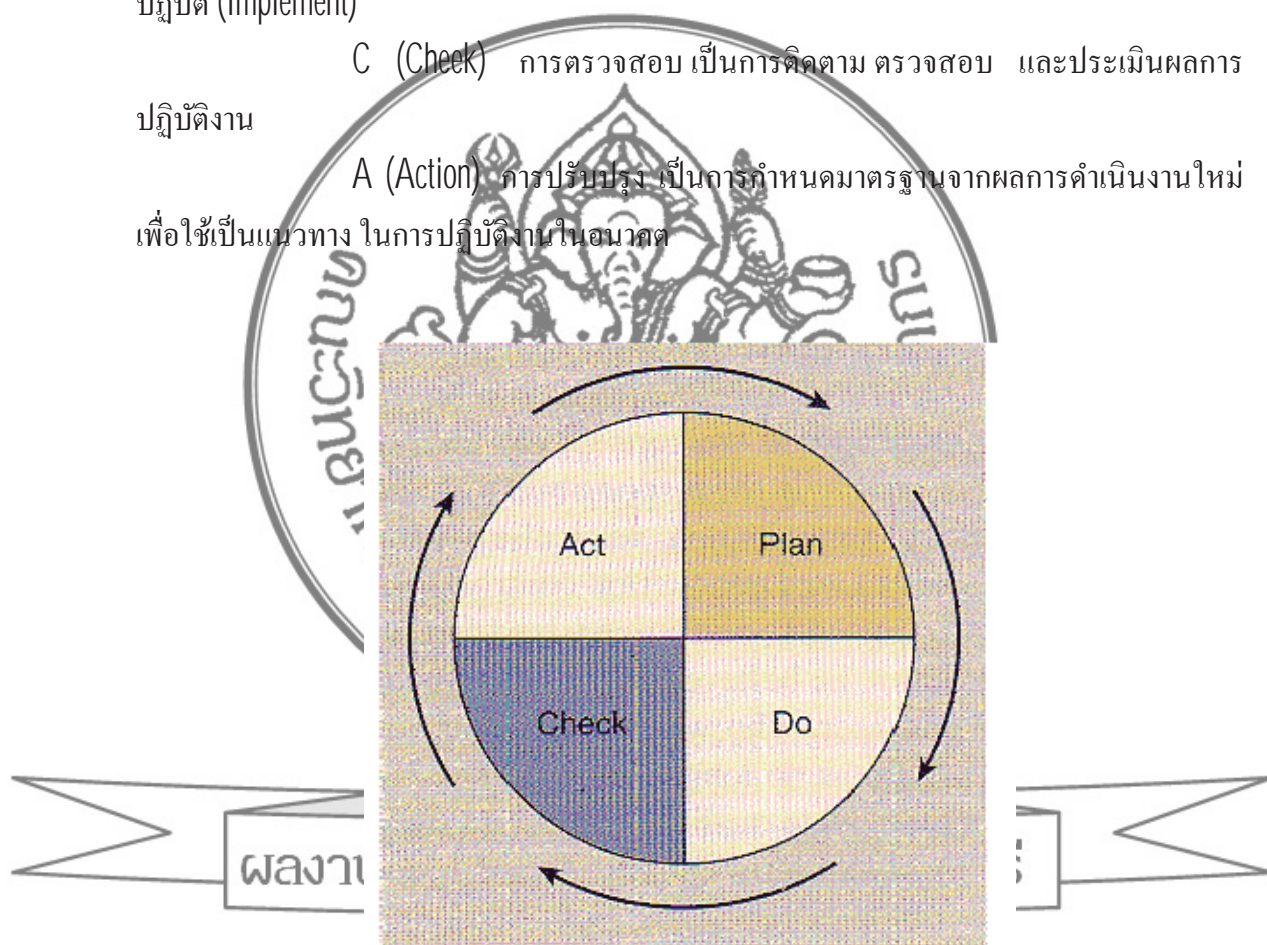
5. จงปรับปรุงระบบการผลิตและการให้บริการอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรของ เดมมิ่ง (Deming) เพื่อการปรับปรุงตามขั้นตอนวางแผน - ลงมือทำ - ตรวจสอบ - ลงมือปฏิบัติ ซึ่ง เรียกว่า Plan Do Check Act หรือ PDCA ต่อเนื่องกันไป ดังภาพที่ 11

P (Plan) การวางแผนเป็นการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการแก้ปัญหาหรือ การพัฒนาคุณภาพ

D (Do) การปฏิบัติ เป็นการนำเอาแผนไปปฏิบัติการ (Action plan) และลงมือ ปฏิบัติ (Implement)

C (Check) การตรวจสอบ เป็นการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการ ปฏิบัติงาน

A (Action) การปรับปรุง เป็นการกำหนดมาตรฐานจากผลการดำเนินงานใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติงานในอนาคต

ภาพที่ 11 วงล้อ Deming (PDCA Cycle)

ที่มา : Davis, Mark M., Nicholas J. Aquilano, and Richard B. Chase, Fundamentals of Operations Management (Irwin : McGraw-Hill, 2003), 217.

6. จงทำการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอให้แก่พนักงานทุกคน โดยเฉพาะเรื่องของการ ควบคุมคุณภาพเชิงสถิติและเครื่องมือแห่งคุณภาพ

7. จงสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้น ด้วยการให้พนักงานเป็นผู้นำตนเองให้ได้เพื่อรับผิดชอบในผลงานของตนเอง โดยการทำให้ถูกต้องตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งนับเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการสร้างวัฒนธรรมแห่งคุณภาพให้เกิดขึ้นในองค์กร

8. จงจัดความกลัวให้หมดไป โดยสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ ผู้ที่สงสัยต้องกล้าสอบถามในสิ่งที่ตนไม่รู้และกล้าแสดงออกเพื่อเสนอแนะวิธีการปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น

9. จงทำลายสิ่งกีดขวางความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยการกำจัดโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการติดต่อประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้หมดสิ้นไป หรือใช้การจัดโครงสร้างองค์กรแบบคร่อมสายงาน (Cross Function) เพื่อให้พนักงานต่างหน่วยงานสามารถร่วมมือกันได้เต็มที่

10. จงกำจัดคำขวัญและเป้าหมายซึ่งเป็นสิ่งสมมุติ แต่ต้องนำมาลงมือปฏิบัติจริงด้วยการใช้คำขวัญและเป้าหมายเพื่อการจูงใจหรือกระตุ้นเตือน จึงต้องมีวิธีการปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุคำขวัญหรือเป้าหมายนั้นด้วย

11. จงกำจัดจำนวนโควตาที่เป็นตัวเลข เพราะการมุ่งเน้นแต่ปริมาณทำให้พนักงานละเลยคุณภาพ ผู้บริหารจึงไม่ควรใช้ตัวเลขโควตาเพื่อการวัดผลงานแต่เพียงอย่างเดียว

12. จงกำจัดสิ่งกีดขวางความภาคภูมิใจของพนักงาน โดยมอบรางวัลหรือคำชมเชยในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มควบคุมคุณภาพ (QCC) หรือ เมื่อพนักงานได้เสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพ

13. จงจัดทำแผนการศึกษาและนำการฝึกอบรมบ่อยครั้ง แผนการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะรองรับโครงการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพราะเทคโนโลยีการผลิตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงต้องลงทุนระยะยาวในการฝึกอบรมพนักงานเพื่อความอยู่รอดและเจริญก้าวหน้าขององค์กร

14. จงลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์เปลี่ยนแปลง ตัวผู้บริหารก็ต้องจัดองค์กรและนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับปรุงคุณภาพร่วมกับพนักงาน โดยการลงมือปฏิบัติด้วยให้เป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

จูราน (Juran 1960) เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของอุตสาหกรรมญี่ปุ่น เขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพไว้ดังนี้

1. คุณภาพ หมายถึง ความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยที่ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์หรือผู้รับบริการต้องการ (fitness for Use)

2. พนักงานควรเอาใจใส่เสนองานที่มีคุณภาพต่อลูกค้าภายใน (Internal Customer) เท่ากับการเอาใจใส่ในระดับคุณภาพที่ลูกค้าภายนอก (External Customer) ลูกค้าภายในคือ แผนก

งานขั้นตอนต่อไปที่รับผลงานไปผลิตต่อ ดังนั้นถ้าพนักงานทุกคนพิถีพิถันให้งานมีคุณภาพดีในทุกขั้นตอน ทุกแผนกงานย่อมจะทำให้ผลผลิตที่จะออกไปสู่ลูกค้าภายนอกมีความสมบูรณ์แบบ

3. ให้ความสำคัญกับการค้นหาปัญหาสำคัญเพียง 2 -3 ปัญหา (Vital Few) ที่เป็นสาเหตุใหญ่แห่งความบกพร่อง เพราะปัญหาส่วนใหญ่มักเกิดจากสาเหตุหลักเพียงไม่กี่ประการตามหลัก 20 - 80

4. การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ต้องเกิดจากการตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพของผู้บริหารระดับสูง ตลอดจนความร่วมมือของพนักงานทุกคนในองค์กร และให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าตั้งแต่กระบวนการออกแบบแล้วทำการจัดซื้อวัตถุดิบจากผู้ขาย ไปจนถึงการขนส่งและการจัดจำหน่ายจนถึงมือลูกค้า

ครอสบี้ (Crosby 1979) ในอดีตของประธานกรรมการและกรรมการด้านคุณภาพของบริษัท ITT แห่งสหรัฐอเมริกา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพไว้ดังนี้

1. คุณภาพเป็นเรื่องที่ได้มาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (Quality is Free) เพราะคุณภาพการผลิตต่ำจะทำให้สินค้าขายไม่ได้ แต่คุณภาพการผลิตสูงจะทำให้สินค้าขายได้แม้ต้นทุนการผลิตจะสูงก็ตาม ดังนั้นต้นทุนการมีคุณภาพที่ดีต่ำกว่าต้นทุนการมีคุณภาพไม่ดี

2. สร้างนิยามว่า "คุณภาพคือการทำได้ตามข้อกำหนด" (Conformance to Requirements) โดยยึดหลักตามความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้

3. มุ่งเน้นวัฒนธรรมของของเสียเป็นศูนย์ (Zero Defect Culture) ให้คุณภาพสมบูรณ์แบบ

4. ต้องทำการตรวจวัดต้นทุนของคุณภาพทั้งหมดโดยเน้นการป้องกันความผิดพลาดต่างๆ

เฟเกินบัม (Feigenbaum 1960) เป็นผู้เขียนหนังสือการควบคุมคุณภาพสมบูรณ์แบบซึ่งเน้นการประสานงานและความร่วมมือของทุกคนในองค์กร อันเป็นแนวทางที่ประเทศญี่ปุ่นได้นำไปปฏิบัติจนก้าวขึ้นสู่ประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลก โดยเน้นการป้องกันความผิดพลาดต่างๆ

อิชิคาวา (Ishikawa 1955) ได้ร่วมมือกับ Shewhart ในการใช้หลักการควบคุมคุณภาพเชิงสถิติ และได้นำเอาแผนภูมิควบคุมไปใช้ในอุตสาหกรรมญี่ปุ่น ผลงานของเขาคือ

1. พัฒนาเครื่องมือ 7 อย่างในการควบคุมคุณภาพ (7 QC Tools) ได้แก่ แผนผังแสดงเหตุและผลหรือแผนผังก้างปลา ผังพารโด้ กราฟ ฮีสโตแกรม แผนภูมิการควบคุมกระบวนการแผนผังการกระจาย และใบตรวจสอบ

2. พัฒนากิจกรรมกลุ่มควบคุมคุณภาพ (Quality Control หรือ QCC) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มอย่างอิสระในสายงานเดียวกันเพื่อค้นหาปัญหาในการปฏิบัติงานแล้วร่วมกันหาทางแก้ไข

3. พัฒนาแนวคิดการควบคุมคุณภาพทั่วทั้งองค์กร โดยให้ทุกคนเอาใจใส่ความต้องการของลูกค้าภายใน (Company - wide Quality Control หรือ CWQC) ซึ่งเป็นการร่วมมือกันของทุกคนในองค์กรในการควบคุมคุณภาพ

Taguchi เป็นผู้สร้างแนวคิดที่ว่า คุณภาพที่ดีต้องเริ่มต้นตั้งแต่การออกแบบ ซึ่งคือ

1. ความจริงจังของคุณภาพ (Quality Robust) เป็นแนวคิดในการผลิตผลิตภัณฑ์อย่างเป็นแบบแผนเดียวกันภายใต้ระบบและสภาวะของการผลิตที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีของเสียเกิดขึ้นจากเหตุดังกล่าว ควรแก้ไขโดยขจัดผลเสียนั้นมากกว่าการขจัดสาเหตุ เพราะค่าใช้จ่ายในการขจัดผลต่ำ

2. ต้นทุนของคุณภาพที่เกิดขึ้นเมื่อคุณภาพแตกต่างจากสิ่งที่ลูกค้าต้องการ (Quality Loss Function) ซึ่งได้แก่ ต้นทุนค่าประกัน ต้นทุนการสูญเสียลูกค้า ต้นทุนการตรวจสอบภายใน ต้นทุนการซ่อมแซม รวมทั้งต้นทุนที่เกิดขึ้นกับสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ธุรกิจ ต้องจ่ายเมื่อคุณภาพไม่เป็นไปตามความคาดหวังของลูกค้า

3. คุณภาพที่มุ่งตามเป้าหมาย (Target - oriented Quality) เป็นปรัชญาในการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อจะทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพตรงเป้าหมายที่กำหนดไว้

แต่ละแนวความคิดจากปรมาจารย์เหล่านี้ได้เป็นแนวทางการบริหารคุณภาพที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญด้านคุณภาพ ในรุ่นต่อมา เพื่อสร้างระบบการบริหารคุณภาพในอุตสาหกรรม และในการดำเนินงานด้านอื่นๆ ที่จะสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ลูกค้าสืบไป

4.11 การจัดการคุณภาพ (Quality Management)

จากความหมายของคำว่า คุณภาพ มาสู่แนวทางการดำเนินการเพื่อคุณภาพที่ดีนั้นได้มีคำหลายคำที่ใช้ในการบ่งบอกถึงการปฏิบัติการเกี่ยวกับคุณภาพ เช่น ระบบคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ การประกันคุณภาพ หรือ การบริหารงานคุณภาพ ฯลฯ ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันดังต่อไปนี้

4.11.1 การควบคุมคุณภาพ (Quality Control หรือ QC) หมายถึง กิจกรรมและ

กลวิธีการปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการด้านคุณภาพภายในธุรกิจ โดยการตรวจสอบ การวัด และการทดสอบที่มุ่งจะควบคุมวัตถุดิบ กระบวนการ และการกำจัดสาเหตุของข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการทั้งหมด เช่น การสุ่มตัวอย่างน้ำผลไม้กระป๋องมาตรวจสอบรสชาติ การควบคุมคุณภาพเน้นการตรวจสอบและแยกแยะของดีและของเสียออกจากกัน โดยระบุเป็นร้อยละของของเสียที่พบจากล็อตการผลิต เพื่อควบคุมมิให้ของเสียมีมากเกินไปที่กำหนดและในปัจจุบันการควบคุมคุณภาพมุ่งเน้นที่ของเสียต้องเป็นศูนย์ (Zero Defect)

4.11.2 การประกันคุณภาพ (Quality Assurance หรือ QA) หมายถึง การดำเนินการเพื่อสุขภาพตามระบบและแผนงานที่วางไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อที่จะมั่นใจได้ว่าผลิตภัณฑ์หรือบริการมีคุณภาพตามที่ลูกค้าต้องการ เช่น การดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพสากล ISO 9000

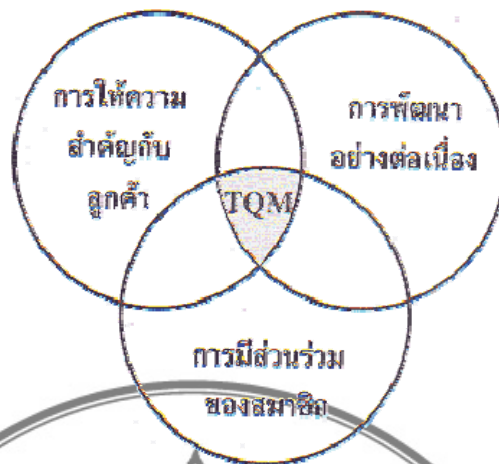
4.11.3 การบริหารคุณภาพ (Quality Management หรือ QM) หมายถึง การจัดการระบบคุณภาพโดยทุกคนที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กรรับผิดชอบต่องานที่ตนเองกระทำอย่างเต็มที่เพื่อให้สินค้าและบริการเป็นไปตามต้องการของลูกค้า เช่น การใช้ระบบการบริหารคุณภาพสมบูรณ์แบบ (Total Quality Management หรือ TQM)

วัตถุประสงค์หลักของการบริหารคุณภาพ คือ การผลิตสินค้าหรือบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งความต้องการของลูกค้าจะเป็นกรอบกำหนดระบบคุณภาพขององค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นการบริหารคุณภาพจะมุ่งสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าเป็นสำคัญ

4.12 การจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management)

การจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) หรือ TQM เป็นแนวทางในการบริหารขององค์กรที่เน้นเรื่องคุณภาพ โดยบุคลากรทุกคนขององค์กรจะมีส่วนร่วมและมุ่งหมายผลกำไรในระยะยาวด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์แก่บรรดาบุคลากรขององค์กรและสังคมด้วยในขณะเดียวกัน

วิธีการปฏิบัติของการจัดการคุณภาพโดยรวมของแต่ละองค์กรอาจแตกต่างกัน แต่แนวปรัชญา ความคิด หลักการสำคัญจะคล้ายกัน และที่สำคัญที่สุดคือ ต้องยึด "คุณภาพ" เป็นแกนหลักในการบริหารงานต่างๆ เช่น เดียวกัน ซึ่งจะส่งผลดีแก่องค์กรในด้านการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการให้สูงขึ้น หรือทำให้ของเสียเป็นศูนย์ หรือสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ได้สวยงามใช้งานได้ดีขึ้น หรือสามารถบริการหรือส่งของได้รวดเร็วขึ้น ต้นทุนการผลิตลดลง ฯลฯ ส่วนผู้ปฏิบัติคือพนักงานหรือบุคลากรขององค์กรก็จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ด้วยการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงคุณภาพของงานและผลิตภัณฑ์ อันจะทำให้คุณภาพของชีวิตของทุกคนดีขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง โดยที่ TQM จะมีส่วนประกอบสำคัญ ดังภาพที่ 12

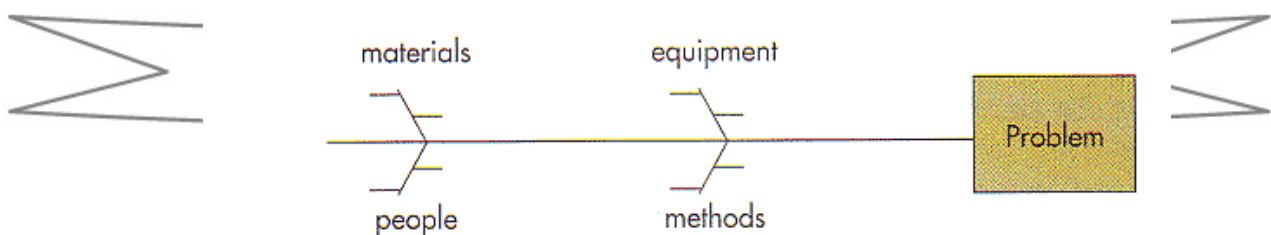

ภาพที่ 12 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ TQM

ที่มา : ธีภูธรพันธ์ เสงอรันันท์ และคณะ, การบริหาร การดำเนินงาน และการผลิต = Operations & production management (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2545), 193.

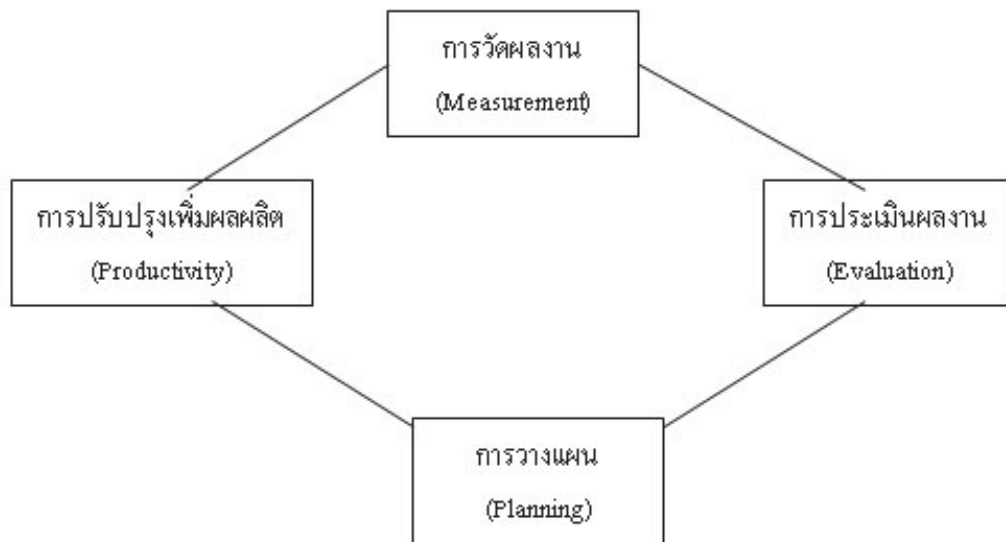
ผังแสดงเหตุและผล (Cause and Effect Diagram) หรือ ผังก้างปลา (Fish Diagram) หรือผังอิชิกาวา เป็นแผนภูมิที่ใช้ต่อจากแผนภูมิพาเรโต ซึ่งเมื่อเลือกแก้ปัญหาใดจากแผนภูมิพาเรโตแล้ว ก็นำปัญหานั้นมาแจกแจงสาเหตุของปัญหาเป็น 4 ประการ คือ คน (Man) เครื่องจักร (Machine) วิธีการ (Method) วัสดุดิบ (Material)

Cause-and-effect diagram

ภาพที่ 13 ผังแสดงเหตุและผล (Cause and Effect Diagram)

ที่มา : ธีภูธรพันธ์ เสงอรันันท์ และคณะ, การบริหาร การดำเนินงาน และการผลิต = Operations & production management (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2545), 194.

ภาพที่ 14 แผนภูมิแสดงวงจรการเพิ่มผลผลิต

ที่มา : ฌ็อง-ฌัก เจอรัลด์ และคณะ, การบริหาร การดำเนินงาน และการผลิต = Operations & production management (กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิวเคชั่น, 2545), 195.

4.13 วงจรการเพิ่มผลผลิต (Productivity Cycle)

หมายถึง การดำเนินการเพิ่มผลผลิต โดยมีกระบวนการที่ต่อเนื่องกันเป็นวงจร ดังนี้

4.13.1 การวัดผลงาน หรือการจัดการเพิ่มผลผลิต (Measurement) ในทาง

อุตสาหกรรมจะวัดเพียงผลผลิตที่เป็น Output อย่างเดียวไม่ได้ เพราะผลผลิตเกิดจากการใช้ทรัพยากร (Input) หน่วยผลการดำเนินงานจึงใช้วัดด้วยดัชนี ผลผลิตภาพ หรืออัตราผลิตภาพ ซึ่งอยู่ในรูปของอัตราส่วนเสมอและการวัดจะเป็นช่วงเวลา คือ ได้ทรัพยากรคุ้มค่าไม่เกิดการสูญเสีย และการผลิตสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

ผลงานวิจัยนี้ศึกษา **ระดับประสิทธิภาพ** 4.13.1.1 ผลผลิต คือการวัดที่ต้องการหรือบริการจะมองได้ในแนวที่กว้างและลึก โดยพิจารณาวัตถุประสงค์หลัก

4.13.1.2 ปัจจัยการผลิต คือทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้เพื่อการผลิตสินค้า หรือบริการ ปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการวัดการเพิ่มผลผลิต เช่น เวลาทำงาน พลังงานที่ใช้ไปในการบริหารงาน งบประมาณค่าวัสดุต่างๆ

4.13.2 การประเมินผลงาน (Evaluation) คือการนำเอาค่าการเพิ่มผลผลิตที่วัดได้มาใช้ประเมิน เปรียบเทียบกับระดับรายผลิตภาพที่เป็นผลงานนี้ จะทำให้สามารถกำหนดค่าระดับอัตราผลิตภาพ ที่เป็นเป้าหมายที่จะจัดเตรียมแผนงาน เพื่อรองรับในช่วงเวลาต่อไป การประเมินผล

งานเป็นเทคนิคการบริหารงานอีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยในการเพิ่มผลผลิต โดยการพัฒนาระบบการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน มีวิธีการเปรียบเทียบองค์ประกอบของงานด้วย

4.13.3 การวางแผน (Planning) คือการวางแผนการผลิต โดยการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิต เพื่อตอบสนองการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อลดปัญหาต่างๆ จากการผลิต เช่น ปัญหาจากการรอคอยวัตถุดิบ อุปกรณ์ต่างๆ ปัญหาการผลิตไม่ตรงตามความต้องการ และไม่ตรงตามกำหนดเวลา ปัญหาด้านการจัดสรรทรัพยากรการผลิต ฯลฯ ซึ่งการวางแผนการผลิตต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายการผลิตกระบวนการผลิต กำลังการผลิตของเครื่องจักร ข้อมูลด้านวัตถุดิบ เพื่อนำมาจัดทำตารางการผลิต ซึ่งต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ

4.13.4 การปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิต (Productivity Improvement) การปรับปรุงวิธีการทำงานเพื่อเพิ่มผลผลิต เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายใหม่หลังจากการประเมินผลงาน เปรียบเทียบในช่วงเวลาที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้มีหลายวิธี แต่ละวิธีไหนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับลักษณะของธุรกิจอุตสาหกรรมนั้น

การปรับปรุงเพิ่มผลผลิต สามารถทำได้ 2 วิธี

4.13.4.1 นวัตกรรม (Innovation)

การผลิตแบบเดิมผู้ผลิตมีน้อย ภาวตลาดเป็นของผู้ผลิต แต่ในปัจจุบันตลาดเป็นของผู้ซื้อ ผู้ซื้อมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์ที่ตนเองพึงพอใจ ซึ่งผู้ผลิตต้องมึนนวัตกรรมใหม่คิดในสิ่งที่ไม่ซ้ำ นวัตกรรม เป็นการปรับปรุงการเพิ่มผลผลิตแบบตะวันตก ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้เงินเป็นจำนวนมากหรือเงินทุนมหาศาล เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในการทำงาน เช่น การซื้อเครื่องจักรรุ่นใหม่ที่มีสมรรถนะสูง มีกำลังการผลิตมาก มีความถูกต้องแม่นยำ ควบคุมทำงานด้วยคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยมุ่งเน้นผลลัพธ์หลังจากปรับปรุง ที่คาดหวังว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ได้ผลตอบแทนที่สูง สามารถเอาชนะคู่แข่งทางการค้าได้ เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ คู่แข่งกับเงินและเวลาที่ทุ่มเทไปเป็นจำนวนมาก การปรับปรุงด้วยวิธีนี้ ให้ความสำคัญกับพนักงานในระดับมันสมอง ซึ่งเป็นวิศวกรรมหรือหัวหน้างานขึ้นไป ส่วนพนักงานระดับปฏิบัติการจะทำงานมาตรฐานที่กำหนดให้เท่านั้น

4.13.4.2 ไคเซ็น (Kaizen)

มาจากภาษาญี่ปุ่น เป็นการปรับปรุงการเพิ่มผลผลิตแบบญี่ปุ่น คือการปรับปรุงวิธีการทำงาน และระบบงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เป็นการปรับปรุงการเพิ่มผลผลิตที่เสียค่าใช้จ่ายน้อย เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นที่ไม่มากนัก แต่ต้องกระทำไปอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลที่มากขึ้นตามขึ้นมาในระยะยาว การปรับปรุงนี้มีแนวคิดที่

เชื่อในพลังความคิด และการมีส่วนร่วมของคนทุกระดับที่เสนอความคิดเห็น วิธีการปรับปรุงเพิ่มผลผลิตแบบไคเซ็นนี้ เช่น 5 ส. QCC ระบบข้อเสนอแนะ การผลิตแบบทันเวลาพอดี (JIT) การบำรุงรักษาโดยรวม (TIM) TQC TOM ฯลฯ เป็นต้น

4.14 ความหมายของการจัดการ (Defining management)

การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่างๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์กร (Robbins and DeCenzo, 2004; Certo, 2003) ซึ่งตามความหมายนี้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (process) ประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ขบวนการ (process) ในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่างๆด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มนำองค์การ และการควบคุม ซึ่งจะได้อธิบายละเอียดต่อไปในหัวข้อต่อไปเกี่ยวกับ หน้าที่และขบวนการจัดการ

4.15 ประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness)

เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของ การจัดการ โดย

4.15.1 ประสิทธิภาพ (Efficiency)

หมายถึง การทำงานอย่างถูกวิธี เป็นการเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (Inputs) กับผลผลิต (Outputs) หากเราสามารถทำงานได้ผลผลิตมากกว่าในขณะที่ใช้ปัจจัยนำเข้าน้อยกว่า หรือ เท่ากัน ก็หมายความว่า เราทำงานได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งปัจจัยนำเข้าในการจัดการก็คือทรัพยากรขององค์กร ได้แก่ คน เงิน วัสดุ ดิบ อุปกรณ์ เครื่องจักร และทุน ทรัพยากรเหล่านี้มีจำกัด และเป็นต้นทุนในการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้น การจัดการที่ดีจึงต้องพยายามทำให้มีการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดและให้เกิดผลผลิตมากที่สุด

4.15.2 ประสิทธิผล (Effectiveness)

สำหรับประสิทธิผลในการจัดการหมายถึง การทำได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การจัดการที่มีเพียงประสิทธิภาพนั้นยังไม่เพียงพอต้องคำนึงว่า ผลผลิตนั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น สถาบันศึกษาที่ผลิตผู้สำเร็จการศึกษาพร้อมกันที่ละมากๆ หากไม่คำนึงถึงคุณภาพการศึกษาที่อาจจะได้แต่ประสิทธิภาพ คือใช้ทรัพยากรในการผลิตหรือต้นทุนต่อผู้เรียนต่ำ แต่อาจจะไม่ได้ประสิทธิผลในการศึกษา เป็นต้น และ ในทางกลับกันหากทำงานที่ได้ประสิทธิผลอย่างเดียวก็นับไม่ได้ ต้องคำนึงถึงต้นทุนและความมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น บริษัท Hewlett-Packard อาจจะทำตลับหมึกสีสำหรับเครื่อง Laser printer ที่มีสีเหมือนจริงและทนนานมากกว่าเดิมได้ แต่ต้องใช้เวลาแรงงาน และวัสดุที่สูงขึ้นมาก ทางด้านประสิทธิผลออกมาดี แต่นับว่าไม่มีประสิทธิภาพ เพราะต้นทุนรวมสูงขึ้นมาก เป็นต้น

ในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องอาศัยความเข้าใจในสาขาวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านมนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา การเมือง จิตวิทยา และ สังคมศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ความได้เปรียบในการแข่งขัน การかせี ความขัดแย้ง การใช้อำนาจ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม

4.16 ขบวนการจัดการ (Management Process)

ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 Henri Fayol ได้เสนอไว้ว่า ผู้จัดการหรือผู้บริหารทุกคนต้อง ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการ หรือที่เรียกว่า ขบวนการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) เขียนย่อว่า POCCC และต่อมาในช่วงกลางปทศวรรษ 1950 นักวิชาการจาก UCLA ได้ปรับมาเป็น การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ(Organizing) การจัดการพนักงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) เขียนย่อว่า POSDC ซึ่งขบวนการจัดการ 5 ประการ (POSDC) อันหลังนี้เป็นที่นิยมใช้เป็นกรอบในการเขียนตำรามากกว่า 20 ปี และต่อมาในช่วงหลังนี้ได้ย่อบขบวนการจัดการ 5 ประการนี้ เป็นหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ(Organizing) การโน้มน้า (Leading/Influencing) และการควบคุม (Controlling) อย่างไรก็ตามงานในแต่ละส่วนของขบวนการจัดการที่กล่าวข้างต้นนี้มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน

เมื่อผลงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว เริ่มเข้าสู่รูปแบบบริหารการผลิต และมีการแปรรูปผ้าทอหลากหลาย เป็นผ้าขาวม้า และผ้าผืนหลากสี อันเป็นการเพิ่มมูลค่าผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ซึ่งกระบวนการผลิตเช่นนี้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ เพื่อสืบสานถ่ายทอดให้ทั่วถึงทุกครัวเรือน เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นนวัตกรรมใหม่อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลของงานผ้าทอชุมชนบ้านหนองขาวนี้ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ดังนี้คือ

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

5.1 ทฤษฎีการเรียนรู้

จะใช้หลักการ แนวคิดและทฤษฎีดังนี้

5.1.1 ทฤษฎีการวางเงื่อนไข (Conditioning Theory) ของ พาโลฟ (Pavlov) ซึ่ง

กล่าวไว้ว่า ปฏิกริยาตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งของร่างกายของคนไม่ได้มาจากสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งเร้านั้นก็อาจจะทำให้เกิดการตอบสนองเช่นนั้นได้ ถ้าหากมีการวางเงื่อนไขที่ถูกต้องเหมาะสม

5.1.2 ทฤษฎีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Connectionism Theory) ของ ธอร์นไดค์ (Thorndike) เน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง เขาได้ค้นพบกฎการเรียนรู้ที่สำคัญคือ

1. กฎแห่งผล (Law of Effect)
2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise)
3. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness)

5.1.3 ทฤษฎีการวางเงื่อนไข/ทฤษฎีการเสริมแรง (S-R Theory หรือ Operant Conditioning) ของ สกินเนอร์ (Skinner) ในสภาพแวดล้อมมีสิ่งเร้าที่ทำให้ผู้กระทำแสดงพฤติกรรมออกมา ซึ่งพฤติกรรมนั้น จะมีผลกรรมตามมาซึ่งอาจเป็นผลกรรมที่เพิ่มขึ้น คงที่ หรือลดลง ขึ้นอยู่กับเป็นผลกรรมที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ

ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมจะนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ โดยสอนให้เข้ากับลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นขั้นเป็นตอน (Step by Step)
2. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Interaction)
3. การได้ทราบผลในการเรียนรู้ทันที (Feedback)
4. การได้รับการเสริมแรง (Reinforcement)

5.1.4 ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences Theory) ได้รับการพัฒนามาจากแนวความคิดเรื่องสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimulus-Response) หรือทฤษฎี เอส-อาร์ (S-R theory) ของกาเย่ (Gagne) และนำมาประยุกต์ใช้ (Defleur, 1966) อธิบายว่า บุคคลมีความแตกต่างกันหลายประการ เช่น บุคลิกภาพ ทักษะสติ สติปัญญา และความสนใจ เป็นต้น

ความแตกต่างนี้ยังขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้มีพฤติกรรมการสื่อสารและการเลือกเปิดรับสารที่แตกต่างกันได้แก่

1. มนุษย์เรามีความแตกต่างกันมากในองค์ประกอบทางจิตวิทยาส่วนบุคคล
2. ความแตกต่างนี้บางส่วนมาจากลักษณะแตกต่างทางชีวภาค หรือทางร่างกายของแต่ละบุคคล แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมาจากความแตกต่างที่เกิดจากการเรียนรู้
3. มนุษย์ซึ่งถูกชูปเลี้ยงภายใต้สภาพการณ์ต่างๆ จะเปิดรับความคิดเห็นแตกต่างกันไป
4. การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมทำให้เกิดทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อที่รวมเป็นลักษณะทางจิตวิทยาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป

5.2 ทฤษฎีพัฒนาการ

5.2.1 ทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจท์ ได้อธิบายว่าการพัฒนาสติปัญญาและความคิดของผู้เรียนนั้น เกิดจากการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนควรจะต้องจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความพร้อมของผู้เรียนด้วย

5.2.2 ทฤษฎีพัฒนาการของบรูเนอร์ มีแนวคิดที่ว่าความพร้อมของเด็กสามารถจะปรับได้ ซึ่งสามารถจะเสนอเนื้อหาใดๆ แก่เด็กในอายุเท่าใดก็ได้แต่จะต้องรู้จักการจัดเนื้อหา และวิธีการสอนที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเหล่านั้น ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องเข้าใจเด็ก และรู้จักกระตุ้น โดยการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็ก

5.2.3 ทฤษฎีพัฒนาการของอิริคสัน มีแนวคิดที่ว่า การพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ย่อมขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์กับสังคมพลังคมที่มีอิทธิพลมาเป็นลำดับขั้นของการพัฒนาและจะสืบเนื่องต่อไป เด็กที่มีสภาพพลังคมที่ดีก็จะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีด้วย ดังนั้นผู้สอนควรสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้เรียนให้มีความสุขใจเพื่อแก้ปัญหาค่านิยมบางประการ

5.2.4 ทฤษฎีพัฒนาการของกิเซล มีแนวคิดว่าพฤติกรรมของบุคคลจะขึ้นอยู่กับพัฒนาการซึ่งจะเป็นไปตามธรรมชาติและเมื่อถึงวัยก็สามารถกระทำพฤติกรรมต่างๆได้เอง ไม่จำเป็นต้องฝึกหรือเร่งเมื่อยังไม่พร้อม ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

5.2.5 ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นการใช้หลักตรรกศาสตร์วิทยาศาสตร์อย่างมีเหตุผล และมีความสัมพันธ์กันไปตามขั้นตอนช่วยให้กระบวนการทั้งหลายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสามารถช่วยให้งานบรรลุวัตถุประสงค์

องค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎีระบบ ได้แก่

1. ปัจจัยการนำเข้า Input
2. กระบวนการ Process
3. ผลผลิต Output
4. ผลกระทบ Impact

5.2.6 ทฤษฎี Taxonomy of the cognitive ของ Bloom เมื่อเกิดการเรียนรู้แต่ละครั้ง จะมีการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ

1. การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ
2. การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์หรือความรู้สึก
3. การเปลี่ยนแปลงด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย

5.2.7 ทฤษฎีการเรียนรู้ของกาเย่ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพหรือความสามารถของมนุษย์ ซึ่งสังเกตได้จากพฤติกรรมบางอย่างที่แสดงออกมา โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากสภาพการเรียนรู้ในระยะเวลาหนึ่ง

5.2.8 ทฤษฎีกรวยประสบการณ์ของเอดกา เดล ซึ่งได้แบ่งลำดับของโสตทัศนวัสดุตามประสบการณ์ โดยเรียงลำดับประสบการณ์จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม ผู้เรียนจะเกิดประสบการณ์การเรียนรู้มากที่สุด มองเห็นภาพพจน์ได้จากฐานล่างของกรวย

5.2.9 ทฤษฎีการสื่อสาร ซึ่งองค์ประกอบการสื่อสารจะประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร สื่อกับ ผู้รับสาร

5.3 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

5.3.1 ทฤษฎีการรับรู้ การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sensory motor) ซึ่งเรียกว่า เครื่องรับ (Sensory) ทั้ง 5 ชนิด คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง

จากการวิจัยมีการค้นพบว่า การรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการได้ยิน 13% การสัมผัส 6% กลิ่น 3% และรส 3%

การรับรู้จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยในการรับรู้ ได้แก่ ลักษณะของผู้รับรู้ ลักษณะของสิ่งเร้า

นักจิตวิทยาทฤษฎีความรู้ (Cognitive) เน้นความสำคัญของส่วนรวม ดังนั้นแนวคิดของการสอนซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นส่วนรวมก่อน โดยเน้นเรียนจากประสบการณ์ (Perceptual experience) ทฤษฎีทางจิตวิทยาของกลุ่มนี้ซึ่งมีชื่อว่า Cognitive Field Theory หรือ ทฤษฎีสถาน แนวคิดของทฤษฎีนี้จะเน้นความพอใจของผู้เรียน ผู้สอนควรให้ผู้เรียนทำงานตามความสามารถของเขาและคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ การเรียนการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตัวเอง ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ

ผลงานวิจัยนักจิตวิทยาทฤษฎีความรู้ (Cognition) มาใช้คือ การจัดการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนได้รับรู้จากประสาทสัมผัส เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ จึงเป็นแนวคิดในการเกิดการเรียนการสอนผ่านสื่อที่เรียกว่า โสตทัศนศึกษา (Audio Visual)

5.3.2 ทฤษฎีการสื่อสาร การสื่อสาร (communication) คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือบุคคลต่อกลุ่ม โดยใช้สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน โดยมีองค์ประกอบคือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร

5.3.3 ทฤษฎี Visual thinking การคิดให้เห็นภาพ

5.3.4 ทฤษฎี Aesthetics (สุนทรียศาสตร์) คือ วิชาที่ว่าด้วยสิ่งสวยงาม การตัดสินใจทางสุนทรียศาสตร์ คือ การที่เราใช้จิตแสดงปฏิกิริยาต่อสภาพการณ์ในสิ่งแวดล้อม หรือการที่จิต

ประเมินค่าวัตถุที่มีคุณค่า ที่เราให้เกิดความรู้สึกภายในจิตใจ แม้ว่าความงามจะขึ้นอยู่กับจิต แต่ก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับใจชอบ หากแต่ต้องขึ้นอยู่กับคุณค่าที่มีอยู่ในวัตถุนั้นๆ ด้วย มุมมองทางความคิดของแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน หลากหลายออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ว่าใช้อะไรเป็นหลักในการตัดสินสิ่งต่างๆ

5.4 แนวคิด ทฤษฎีการนำไปใช้

5.4.1 ทฤษฎีระบบ

5.4.2 ทฤษฎีการพัฒนาองค์กร (Organization Development) การพัฒนาองค์กรมีหลักสำคัญคือ เป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน ขั้นตอนในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

พิจารณาหาสาเหตุของปัญหาในองค์กร

1. วางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอน
2. ดำเนินการตามขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง
3. ติดตามและประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กร

5.4.3 ทฤษฎีการเผยแพร่ การเผยแพร่ (Diffusion) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้นวัตกรรมได้รับการยอมรับและถูกนำไปใช้โดยสมาชิกของชุมชนเป้าหมาย ทฤษฎีการเผยแพร่เกิดจากการผสมผสานทฤษฎีหลักการและความรู้ความจริงจากหลายสาขาวิชาที่มีศาสตร์เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ แต่ละศาสตร์ก็จะมีส่วนประกอบเฉพาะในส่วนที่เป็นนวัตกรรมในศาสตร์นั้นๆ ผลจากการรวบรวมกระบวนการวิธีการและทฤษฎีการเผยแพร่ของศาสตร์ต่างๆ นำไปสู่การสร้างทฤษฎีการเผยแพร่ขึ้น

Edison กล่าวว่า นวัตกรรม เป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าการเป็นแค่การจุดประกายความคิดอะไรใหม่ๆ ให้บังเกิดขึ้นมาเท่านั้น แต่มันยังเป็นกระบวนการของการทำให้ความคิดเหล่านั้นสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแพร่หลาย ซึ่งถ้าจำกัดความของคำว่า "นวัตกรรม" หรือ "Innovation" นั้น มันจะมีอยู่หลายประการ แต่ประเด็นสำคัญที่ทุกคำจำกัดความได้เน้นย้ำก็คือ "นวัตกรรม เป็นความต้องการที่จะพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นให้เสร็จสมบูรณ์ และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแพร่หลาย ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแค่ว่า ประดิษฐ์กรรมเท่านั้น"

ถ้าเราทำความเข้าใจแต่เฉพาะบางส่วนของกระบวนการทางนวัตกรรม มันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เราไม่ได้เต็มที่นัก ถึงแม้เราจะตั้งใจจะทำมันให้ดีที่สุดก็ตาม ดังคำกล่าวที่ว่า "ไม่ว่าเราจะเป็นนักประดิษฐ์ที่เก่งเพียงใด แต่มันก็ไม่ได้เป็นหลักประกันใดๆ ว่า ประดิษฐ์กรรมของเราจะประสบความสำเร็จในเชิงการค้า ในทางตรงกันข้าม หากประดิษฐ์กรรมได้มีการ

ผสมผสานการจัดการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการด้านการตลาด การเงิน หรือองค์กร เข้าไปด้วยกันแล้ว แม้จะเป็นเพียงการคิดค้นกับดักหนูรุ่นใหม่ๆ ก็สามารถสร้างความสนใจแก่คนทั่วทั้งโลกได้ไม่ยากนัก”

นวัตกรรมคืออะไร

หนึ่งในปัญหาของการจัดการนวัตกรรม ก็คือความเข้าใจในนิยามของคำว่า นวัตกรรมที่ชัดเจน และบ่อยครั้งที่มักจะสับสนกับคำว่า “ประดิษฐกรรม (Invention)” แต่เดิมนั้นคำว่า นวัตกรรมหรือ Innovation มีความเชื่อกันว่ามาจากรากศัพท์ในภาษาละติน “Innovare” ซึ่งมีความหมายว่า ทำสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น แต่ในอีกมุมมองของบรรดานักเขียน นักวิชาการต่างคิดว่า คำว่า นวัตกรรมควรจะหมายถึง “กระบวนการของการปรับเปลี่ยนโอกาส ไปสู่แนวความคิดใหม่ๆ ที่สามารถจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปได้”

นอกจากนี้ คำว่า นวัตกรรม ยังมีผู้ให้นิยามไว้อีกหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น “การใช้ประโยชน์จากแนวความคิดใหม่ๆ ที่ประสบความสำเร็จ” นิยามโดย แผนกนวัตกรรมของ กระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม ประเทศอังกฤษ ปี 2004

“นวัตกรรมทางอุตสาหกรรม (Industrial Innovation) คือกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นด้านการออกแบบ การผลิต การจัดการรวมถึงการดำเนินงานทางการค้า ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การตลาดของผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือ การนำผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ หรือถูกปรับปรุงใหม่ ออกไปใช้ในท้องตลาดเป็นครั้งแรก” นิยามไว้ใน “The Economics of Industrial Innovation 2nd Edition” ของ Freeman (1982)

“นวัตกรรม ไม่จำเป็นจะต้องสื่อถึงการนำเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย ออกสู่ตลาด เพียงอย่างเดียวแต่จะรวมไปถึง การก่อประโยชน์อย่างคุ้มค่าของการเทคโนโลยีที่แม้จะเป็นเพียงแค่ การปรับปรุงอะไร บางสิ่งบางอย่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น” นิยามไว้ใน “Invention, Innovation, re-innovation and the role of the user” โดย Rothwell and Gardiner (1985)

“นวัตกรรม คือ เครื่องมือเฉพาะด้านของผู้ประกอบการ ที่มีความสามารถในการพลิกผันโอกาสไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตามแต่ละธุรกิจ ซึ่งสามารถที่จะนำเสนอต่อผู้ใช้ให้สามารถ เรียนรู้ และฝึกฝนได้” นิยามไว้ใน “Innovation and Entrepreneurship” ของ Drucker (1985)

“องค์กรที่จะสามารถรักษาศักยภาพในการแข่งขัน (Competitive Advantage) โดยอาศัยผลของนวัตกรรม องค์กรนั้นจะต้องเข้าใจในนวัตกรรมในภาพกว้าง ซึ่งจะรวมไปถึง การเป็นเทคโนโลยีใหม่ และ วิธีการสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีใหม่ๆ” นิยามไว้ใน “The Competitive Advantage of Nations” ของ Porter (1990)

“ธุรกิจทางนวัตกรรม เปรียบเสมือนกระบวนการที่มีชีวิต เป็นการรวบรวมทั้งแนวความคิดใหม่ การสร้างแรงจูงใจ และการเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความต้องการของลูกค้า” นิยามไว้ใน “DTI Innovation Lecture” ของ Branson (1998)

ประดิษฐ์กรรม กับ นวัตกรรม (Invention and Innovation)

ประดิษฐ์กรรมที่มีชื่อเสียงใดๆ ก็ตามในศตวรรษที่ 19 โดยส่วนใหญ่แล้วท้ายที่สุดก็ไม่มีใครเอ่ยถึงชื่อของผู้ประดิษฐ์อีกเลย แต่ในทางกลับกันประดิษฐ์กรรมเหล่านั้นกลับถูกตั้งชื่อโดยผู้ประกอบการที่นำเอาประดิษฐ์กรรมเหล่านั้นไปทำตลาด ยกตัวอย่างเช่น การคิดค้นเครื่องดูดฝุ่นของนาย J. Murray Spengler ซึ่งแต่เดิมมีชื่อเรียกว่า “ไม้กวาดไฟฟ้า (Electric Suction Sweeper)” ซึ่งนาย Murray เองไม่มีความรู้เรื่อง เครื่องดูดฝุ่นเลยแม้แต่น้อย เพียงแต่เขารู้ว่าควรจะทำตลาดและขายมันอย่างไรเท่านั้น หรือในอีกกรณีหนึ่ง ที่นาย Elias Howe ชาว Boston ผู้ประดิษฐ์จักรเย็บผ้าเครื่องแรกของโลกขึ้นในปี 1846 แต่ประสบปัญหาไม่สามารถขายจักรเย็บผ้าของเขาได้ แม้ว่าจะเดินทางไปขายถึง ประเทศอังกฤษก็ตาม เมื่อเขาเดินทางกลับมายังสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่าสิทธิบัตรจักรเย็บผ้าของเขาถูกขโมยไป โดยนาย Isaac Singer และสามารถทำตลาดจนประสบความสำเร็จ แม้ว่า Isaac จะถูกกดดันให้ต้องจ่ายค่าสิทธิบัตร แก่นาย Howe สำหรับจักรเย็บผ้าทุกตัวที่ขายได้ แต่ชื่อสำหรับผลิตภัณฑ์จักรเย็บผ้าที่คนส่วนใหญ่รู้จักและเรียกขานกัน ต่อมาก็คือ Singer ไม่ใช่ Howe แต่อย่างใด

นวัตกรรมคือส่วนสำคัญของกระบวนการทางธุรกิจ (Innovation as a Core Business Process)

นวัตกรรมที่เปรียบเสมือนหัวใจของกระบวนการทางธุรกิจ ที่แสดงถึงความคิดริเริ่มประกอบกับการนำความคิดริเริ่มเหล่านั้น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งกระบวนการทางนวัตกรรมนี้เอง จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถดำรงอยู่และเจริญเติบโตต่อไปได้ ซึ่งในบทความนี้จะแสดงให้เห็นว่า กระบวนการดังกล่าวยังมีส่วนประกอบที่สำคัญต่างๆ อีกหลายประการ เช่น

1. การค้นหา (Searching) เป็นการสำรวจสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก เพื่อตรวจจับสัญญาณของทั้ง โอกาส และอุปสรรค สำหรับการนำไปสู่จุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
2. การเลือกสรร (Selecting) เป็นการตัดสินใจเลือก สัญญาณที่สำรวจพบเหล่านั้น เพื่อจะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร ทั้งนี้การเลือกสรรจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับหลักกลยุทธ์ขององค์กรด้วย

3. การนำไปปฏิบัติ (Implementing) เป็นการแปลงสัญญาณที่มีศักยภาพไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นและนำสิ่งเหล่านั้นออกเผยแพร่สู่ตลาดทั้งภายในและภายนอกองค์กร แต่การแปลงสัญญาณที่ว่า ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น หากแต่จะเกิดขึ้น ด้วยผลของการดำเนินขั้นตอนที่สำคัญอีก 4 ประการดังต่อไปนี้

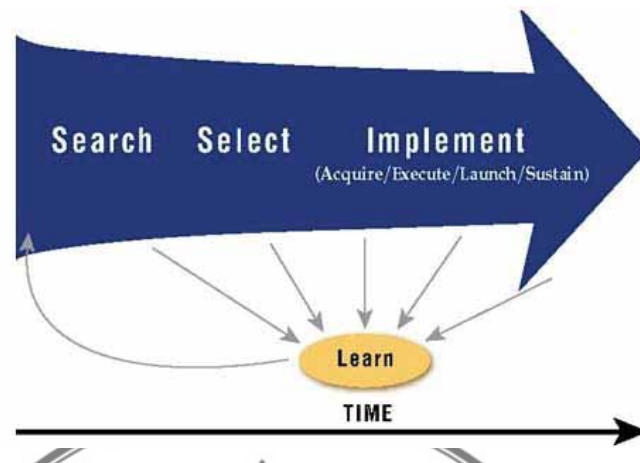
3.1 การรับ (Acquiring) คือขั้นตอนของการนำองค์ความรู้ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นนวัตกรรมขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่จากกระบวนการทางการวิจัยและพัฒนา (R&D), การทำวิจัยทางการตลาด (Market Research) รวมไปถึง การได้รับองค์ความรู้จากแหล่งอื่นๆ โดยการถ่ายทอดทางเทคโนโลยี (Technology Transfer) หรือการค้นคว้าร่วมกันในเครือพันธมิตร (Strategic Alliance) เป็นต้น

3.2 การปฏิบัติ (Executing) คือขั้นตอนของการนำโครงการดังกล่าวไปปฏิบัติงาน ภายใต้สภาพของความไม่แน่นอนต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยทักษะของการแก้ไขปัญหา (Problem - Solving) ตลอดเวลา

3.3 การนำเสนอ (Launching) คือการนำนวัตกรรมที่ได้ออกสู่ตลาด โดยอาศัยการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้วัตกรรมนั้นสามารถเป็นที่ยอมรับจากตลาดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของควารนำออกสู่ตลาด

3.4 การรักษาสภาพ (Sustaining) คือการรักษาสถานะภาพการยอมรับจากตลาด ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไปและคงอยู่นานเท่าที่จะเป็นไปได้ ในขณะที่เดียวกันอาจต้องนำนวัตกรรมนั้นๆ กลับมาทำการการปรับปรุง แก้ไขในแนวความคิดหรือทำการเริ่มใหม่ตั้งแต่ต้น (Reinnovation) เพื่อให้ได้นวัตกรรมที่ถูกพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น

4. การเรียนรู้ (Learning) เป็นสิ่งจำเป็นที่องค์กรควรที่จะศึกษา และเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆของกระบวนการทางนวัตกรรมเพื่อก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่แข็งแกร่ง และสามารถนำไปใช้พัฒนาวิธีการสำหรับจัดการกับกระบวนการทางนวัตกรรมเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 15 แสดงแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการทางนวัตกรรม

ที่มา : ฌ็อง-ฌัก เซอร์นันทน์ และคณะ, การบริหาร การดำเนินงาน และการผลิต = Operations & production management (กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสเปอร์เน็ท, 2545), 200.

สิ่งท้าทายอย่างหนึ่งที่องค์กรต่างต้องเผชิญคือ การพยายามค้นหาวิธีการที่จะจัดการกับกระบวนการทางนวัตกรรม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด แต่ด้วยสถานการณ์ของการนำไปใช้แก้ปัญหานั้นมีความแตกต่างกัน จึงทำให้วิธีการจัดการมีความแตกต่างกันออกไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น องค์กรขนาดใหญ่ ที่มีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างดี เช่น บริษัทด้านเภสัชกรรม ต่างๆ มักจะมีวิธีที่ใช้สำหรับค้นคว้าหาผลลัพธ์ จากกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) ของตนเองเป็นหลัก หรือ ในบางครั้งอาจใช้วิธีการสรรหา สิทธิบัตรที่ตนเองต้องการด้วยก็ได้ ในขณะที่ หน่วยงานทางวิศวกรรมขนาดเล็กๆ เช่นผู้รับเหมา มักจะให้ความสนใจกับวิธีการสัมฤทธิ์ผลเร็วที่สุด เป็นต้น นอกจากนี้ บรรดาผู้ค้าปลีกทั้งหลาย ซึ่งมักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการทำการวิจัยและพัฒนามากนัก มักจะเน้นหนักไปที่การสำรวจจากสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อหาแนวโน้มของความต้องการของลูกค้า ทำให้พวกเขาต้องเน้นวิธีการดำเนินงานด้วยวิธีการตลาด (Marketing) ค่อนข้างมาก ผู้ผลิตสินค้าอุปโภค บริโภค (Consumer Goods Producer) ก็เช่นกัน เขาต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อนำออกสู่ตลาดที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา, องค์กรทางวิศวกรรมขนาดใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างหรือกระบวนการผลิต เช่น การก่อสร้างโรงไฟฟ้า มักจะให้ความสำคัญกับเรื่องของการออกแบบเป็นลำดับต้นๆ และจะเน้นหนักไปที่ การจัดการ โครงการ และการผสมผสานงานจากหน่วยปฏิบัติการย่อยต่างๆ ให้เข้ากันอย่างเป็นระบบ หรือแม้แต่ หน่วยงานภาครัฐเองที่ต้องให้ความสำคัญกับกฎระเบียบทางสังคมและการเมืองเป็นลำดับแรกๆ เป็นต้น

ถึงแม้ว่าธุรกิจหรือองค์กรจะมีลักษณะที่แตกต่างกันเพียงไร แต่รูปแบบของกระบวนการทางนวัตกรรมในแต่ละขั้นนั้น ก็ยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลง

การจัดการทางนวัตกรรมในมุมมองทั่วไป ก็เปรียบเสมือน ความสามารถในการเรียนรู้ (Learn Capability) ที่แต่ละองค์กรควรต้องกระทำอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะให้ได้วิธีการและผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเองมากที่สุด ไม่ได้เป็นแค่เพียงการลอกเลียนมาจากแหล่งหนึ่งแหล่งใด แล้วนำมาใช้โดยตรงเลยเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องรู้จักนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแต่ละสถานการณ์ขององค์กรให้ได้มากที่สุดอีกด้วย (JOE TIDD, JOHN BESSANT, and KEITH PAVITT, *Managing Innovation Integrating*)

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม ความเข้มแข็งของชุมชน ทูทางสังคม การบริหารการผลิต การเรียนรู้เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอชุมชนบ้านหนองขาว โดยผู้วิจัยเห็นความสำคัญของความรู้เรื่องผ้าทอ ได้ทำการศึกษาไว้ ดังนี้

6. ความรู้เกี่ยวกับเรื่องผ้าทอ

ดินแดนสุวรรณภูมิเป็นที่ตั้งของประเทศไทย ปัจจุบันนี้เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษยชาติที่เก่าแก่มาแห่งหนึ่ง เมื่อกล่าวถึงผ้าทอมือพื้นบ้านของไทยเท่ากับเป็นการกล่าวถึงแหล่งทอผ้าที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก (นวรรคน์ เลขะกุล 2547 : 3) และผ้าทอมือของไทยมีความงดงาม วิจิตรบรรจง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวไทยแต่ละภาค ทั้งในเชิงกรรมวิธีการทอ การออกแบบลวดลาย และการให้สีบนผืนผ้าที่บ่งบอกถึงประเพณี วัฒนธรรมของผู้สวมใส่ และด้วยพระเมตตาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการฟื้นฟูการทอผ้าเป็นอาชีพเสริม พร้อมส่งเสริมให้มีการใช้ผ้าทอมือกันอย่างกว้างขวางเป็นที่นิยมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยที่ชาวไทยทุกคนภาคภูมิใจ และงานผ้าทอนี้สามารถนำไปประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าในด้านศิลปหัตถกรรมต่างๆ ทั้งรูปแบบลวดลาย และ สีที่สวยงาม มีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยเพิ่มมากขึ้นเหมาะสมกับเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ได้ประโยชน์สูงสุด

ผ้าทอไทยแต่ละผืนจะมีกรรมวิธีที่ทำด้วยมือทุกขั้นตอน จึงเป็นผลงานศิลปะที่มีชิ้นเดียวในโลก เพราะลวดลายที่ใช้ทอจะมาจากจินตนาการของผู้ทอแต่ละคนซึ่งอาจมีการผสมผสานจากความรู้ดั้งเดิมที่สั่งสมกันมาแต่บรรพบุรุษ ผลงานที่เกิดขึ้นจึงต่างจากผ้าทอจากเครื่องจักรอุตสาหกรรมโรงงานที่ทอออกมาด้วยลวดลายที่เหมือนกันหมดเป็นจำนวนมากในแต่ละครั้งในเวลารวดเร็ว ดังนั้นชาวไทยทุกคนต้องช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโดยสนับสนุนสินค้าไทยประเภทผ้าทอ พื้นเมือง และผลิตภัณฑ์แปรรูป ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูปที่มีมากมายหลายรูปแบบ เครื่อง

ประกอบการแต่งกาย ของขวัญ ของฝาก และของที่ระลึก ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนก็มีส่วนช่วยในการพัฒนาผ้าทอเช่นกลุ่มแม่บ้าน และหน่วยงานทางด้านการศึกษาเป็นต้น

6.1 ผลกระทบผ้าไทยและการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าไทย

ประวัติความเป็นมาของผ้าแต่ครั้งโบราณ พุทธศตวรรษที่ 11-16 จากบันทึกจดหมายเหตุจีน กล่าวถึงความเจริญของอาณาจักรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และบริเวณชายฝั่งตะวันตกของอ่าวไทย มีการติดต่อค้าขายกับอินเดีย จีน เปอร์เซีย มีผ้าทอลวดลายหลากหลาย มีการใช้ผ้าเป็นเครื่องราชบรรณาการแก่กัน (วิสมัย มโนมัยพิบูลย์ และเพยาว์ อุ่นศิริ 2542 : 24)

ผ้ามีบทบาทในการดำรงชีวิตของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ ที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นอาณาจักร เช่น อาณาจักรล้านนา อาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรอยุธยา (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ 2530 : 39)

ชาวล้านนา มีความชำนาญในการทอผ้าฝ้าย และส่งไปจำหน่ายยังอาณาจักรใกล้เคียง (เพยาว์ อุ่นศิริ และคณะ 2532 : 58)

6.1.1 อาณาจักรสุโขทัย

ทอผ้าฝ้ายเป็นผ้าห่าสี เรียกว่า "ผ้าเบญจรงค์" คือผ้าทอสีแดง เหลือง ดำ เขียว และขาว ประชาชนทั่วไปใช้ผ้าฝ้ายเป็นหลัก ผ้าไหมชนิดใช้ในราชสำนัก มีช่างหลวงเป็นผู้ทอ ส่วนผ้าแพรเงินสั่งซื้อจากต่างประเทศ (เพยาว์ อุ่นศิริ และคณะ 2532 : 58)

6.1.2 อาณาจักรอยุธยา

1. ทอผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่ม
2. การทอผ้า เข้าไปเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม

3. ผ้าจึงเพิ่มพูนความสำคัญ ด้านการค้า และเศรษฐกิจของประเทศ

4. ผ้าเป็นสิ่งเทียบแทนค่าเงิน พระเจ้าแผ่นดิน ทรงใช้ผ้าเป็นเครื่องปูนบำเหน็จรางวัล พระราชทานเงินเดือนเป็นสะพาน เรียกว่า "ผ้าหัวด้ายปี" (ศรีสุนันท์ วรรณพุด 2539 : 214)

6.1.3 สมัยรัตนโกสินทร์

มีการฟื้นฟูประเทศ ติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ (วิสมัย มโนมัยพิบูลย์ และเพยาว์ อุ่นศิริ 2542 : 4) ผ้าไทยจึงเกิดการผสมผสานของวัฒนธรรมหลายชาติพันธุ์ ทำยสุดเปลี่ยนมาเป็นการแต่งกายแบบสากลนิยม ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า การสั่งซื้อผ้าจากต่างประเทศเพียงอย่างเดียว จะเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทรงส่งเสริมและพัฒนาการทอผ้าพื้นเมืองของไทยให้ก้าวไปสู่การผลิตแบบอุตสาหกรรมเรื่อยมา (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ 2530 : 83)

6.2 ความสำคัญของผ้าทอ

6.2.1 เพื่อสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต

6.2.2 เป็นเครื่องแสดงฐานะให้เห็นอย่างเด่นชัด เพราะชาวบ้านจะใช้ผ้าฝ้าย ส่วนเจ้านายชั้นสูงจะใช้ผ้าไหมลวดลายงดงาม สีสันสดใส

6.2.3 เป็นการแบ่งหน้าที่ระหว่างชายกับหญิง คือชายไปทำนาทำไร่ ผู้หญิงก็จะทอผ้าอยู่กับบ้าน (วรรณา วุฒทะเลกุล และบุรารัตน์ พันธุ์ธูรา 2537 : 21-22)

6.2.4 การทอผ้าเป็นกลไกทางวัฒนธรรม ที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดในการเตรียมผู้หญิงแต่เยาว์วัย ให้มีความเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์แบบตามที่สังคมคาดหวัง (สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิตติอาษา 2536 : 7)

6.3 วัตถุดิบที่ใช้ในการทอ

ผ้าไทยส่วนใหญ่ ผลิตจากวัตถุดิบที่สำคัญ คือ ฝ้าย และไหม ปัจจุบันจะมีการใช้เส้นใยวิทยาศาสตร์ สีเคมีที่ใช้ย้อมเส้นใย เพื่อเพิ่มความสะดวก และสนองตรงความต้องการของผู้บริโภค

ผ้าทอไทยที่แบ่งตามวัตถุดิบของการทอ (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 39) ดังนี้

6.3.1 ผ้าไทย เป็นผ้าทอที่ผลิตจากใยฝ้ายพันธุ์พื้นเมือง มี 2 พันธุ์

6.3.1.1 ฝ้ายสีขาว

6.3.1.2 ฝ้ายสีตุ่น (สีเนื้อ) มีลักษณะพิเศษคือ เส้นใยนุ่มและเหนียว ฝ้ายชนิดนี้มีสีธรรมชาติ จะใช้กรรมวิธีการย้อมแบบโบราณ ใช้สีจากต้นไม้ จะได้สีสวยเป็นธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างกับผ้าที่ย้อมด้วยสีวิทยาศาสตร์จะมีสีฉูดฉาด ชาวบ้านจะทำเองทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ปลูกฝ้าย และนำมาทอขายเป็นม้วนไว้จำหน่ายเป็นหลา ปัจจุบันมีการทอเป็นลวดลายใช้สีอ่อนกลมกลืนงดงามมาก ตรงตามต้องการของผู้บริโภค (วิไลพร ธนสุพรรณ และทัศนีย์ ศรีมงคล 2535 : 17) ฝ้ายเป็นเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมใช้กับอากาศในเมืองร้อน เพราะฝ้ายดูดความชื้นได้ดี ดังนั้นผู้สวมใส่เสื้อผ้าฝ้ายจะรู้สึกเย็นสบาย (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 39)

6.3.2 ผ้าไหม คือ เส้นไหมที่ได้จากตัวไหม การเลี้ยงไหมเลี้ยงมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ชาวบ้านจะเอารังไหมมาสาวเพื่อเอาเส้นไหม เส้นไหมที่สาวออกมาจะมีคุณภาพต่างกัน ดังนี้

6.3.2.1 ไหมล่อ่ง เป็นเส้นไหมที่ได้จากการสาวครั้งเดียวจนใยไหมหมดจากรังไหม เส้นใยจะใหญ่ คุณภาพปานกลาง

6.3.2.2 ไหมดิบ คือ เส้นไหมที่สาวเอาเฉพาะเปลือกนอกไหมที่ได้จะแข็ง มีความมันวาวน้อย คุณภาพด้อยกว่าไหมล้าง

6.3.2.3 ไหมน้อย เป็นไหมชั้นดี มีเส้นเล็ก สวยสม่ำเสมอ มันวาวมากกว่าไหมชนิดอื่น

6.3.2.4 ไหมจี้กระเพย เป็นไหมชั้นในสุด ของเปลือกที่หุ้มตัวดักแด้ จึงทำให้มีลักษณะเป็นปมปม เรียกว่า จี้ไหม (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 40)

6.3.3 ผ้าไหมไทย มีความงดงามอยู่ในตัว เนื้อนุ่ม เงาม มีความแวววาว สีสดใส เวลาสวมใส่สบาย ดูแลรักษาง่าย ไม่ยุ่งยากอย่างที่คิด ปัจจุบันนี้ชาวบ้านนิยมใช้สีวิทยาศาสตร์ เพราะจะทำให้สีผ้ามีสีสวยสด ลวดลายผ้าเห็นเด่นชัด เวลาซักสีไม่ตก สีติดคงทนนานไม่ซีด ผ้าไหมมีทั้งผ้าพื้น และผ้าพิมพ์ลวดลายต่างๆ มากมาย และบางประเภทสามารถผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมได้เร็วกว่าการผลิตมือ ทั้งคุณภาพก็พอๆ กัน เนื้อผ้าเรียบ และราคาไม่สูง (วิไลพร รัตนสุวรรณ และทัศนีย์ ศรีมงคล 2535 : 17)

ตารางที่ 2 ความแตกต่างระหว่างผ้าไหมและผ้าฝ้าย

ผ้าไหม	ผ้าฝ้าย
1. มีคุณภาพเส้นใยคงทนกว่าฝ้าย	1. มีคุณภาพด้อยกว่าผ้าไหม
2. ปลุกและหายากกว่าฝ้าย	2. ปลุกและหาได้ง่ายกว่าไหม
3. กรรมวิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งเส้นใยยุ่งยาก สลับซับซ้อน	3. กรรมวิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งใยฝ้ายจะง่ายกว่าไหม
4. การแต่งกายด้วยผ้าไหมเป็นสิ่งบ่งชี้สถานภาพทางสังคมมาแต่โบราณ	4. ผ้าฝ้ายเป็นผ้าที่สวมใส่ในชีวิตประจำวัน

ที่มา : ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ, ผ้าทอพื้นเมือง : การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544), 40-41.

6.3.4 ผ้าที่ใช้เส้นใยสังเคราะห์ เช่น เรยอน อะคริลิก และพอลิเอสเตอร์ ผ้าชนิดนี้มีความสวยงามเหมือนไหม แต่ไม่ทนทาน ส่วนพอลิเอสเตอร์ เนื้อผ้ากระด้างทนทาน ไม่ยับง่าย (จจิรัฐส ภิรมย์ธรรมศิริ 2545 : 52-59) ปัจจุบันเป็นที่นิยม เพราะมีลักษณะคล้ายไหม ซักรีด ดูแลรักษาง่าย ทนทาน ไม่ยับ ราคาถูก และหาซื้อได้ทั่วไป

6.3.5 ฝ้ายลินิน (Lineu) เป็นผ้าที่ทำจากต้นแฟลกซ์ (Flax) ฝ้ายชนิดนี้สวมใส่สบาย ระบายความร้อนได้ดี แต่ยับง่าย เส้นใยแข็งกระด้างจึงทำให้มีความยืดหยุ่นได้น้อย

6.3.6 ฝ้ายไหมเทียม ทำจากเส้นใยคิวปรัมโมเนียมเรยอน (Cuprammonium Rayou) เป็นเส้นใยกึ่งสังเคราะห์รีเจเนอเรตเตดเซลลูโลส (Regenerated Cellulose) เป็นไหมเทียม มีคุณสมบัติคล้ายเส้นใยไหมมากที่สุด สวมใส่สบาย ยืดหยุ่นดี ทนต่าง แต่มีข้อเสียคือ เมื่อถูกความร้อน ความเหนียวจะลดลง เกิดเชื่อร่ายเมื่อเปียกน้ำ (มีชัย แต่สุริยา 2548 : 1-2)

6.4 กรรมวิธีการทอผ้าประเภทต่างๆ

การทอผ้า คือ การนำวัสดุที่เป็นเส้นยาว เช่น ด้ายฝ้าย เส้นด้ายไหมจำนวน 2 ชุด มาขัดกันเป็นมุมฉาก เส้นด้ายที่ขนานกันตามความยาวของผ้าเรียกว่า ด้ายยืน เส้นด้ายแนวตามขวางตามนอนหน้ากว้างของผ้าเรียกว่า ด้ายพุ่ง (นวลแข ปาสิวนิช 2542 : 204)

วิธีการมัดข้อมก่อนการทอคือ ฝ้ายมัดหมี่ กรรมวิธีนี้ มีในหลายประเทศ เช่น เขมร อินโดนีเซีย มาเลเซีย อินเดีย และแอฟริกา เรียกวิธีนี้ว่า "IKAT"

การมัดหมี่มี 3 ลักษณะ คือ

1. การมัดด้ายเส้นพุ่ง
2. การมัดด้ายเส้นยืน
3. การมัดด้ายเส้นพุ่งและเส้นยืน

วิธีการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษระหว่างการทอ มีดังนี้

1. จิด จังหวะการสอดเส้นด้ายพุ่ง ทำให้เกิดเป็นลวดลายรูปแบบต่างๆ เส้นด้ายพุ่งที่เพิ่มพิเศษจะใช้สีเดียวเท่านั้น (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 23) ชาวอีสานถือว่า ฝ้ายจิดเป็นผ้าสูงใช้แต่งกายเฉพาะส่วนบนของร่างกายเหนือเอวขึ้นไป (โสภิตา องชอด 2532 : 48)

2. จก เป็นการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายคล้ายการปักผ้า การสอดด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไป ทำให้เกิดลวดลายเฉพาะจุด สลับสี สดสวยได้หลากสี หนักไว้ของพื้นผ้าจากการทอจกใช้หลายสี บรรจุในกระสวยหลายอันตามจำนวนสีที่เพิ่มขึ้น (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 24) เมื่อทอเสร็จนิยมไปต่อตีนขึ้น ใช้นุ่งในโอกาสพิเศษ บางส่วนจะทอแยกกัน แล้วนำมาเย็บติดกันอย่างประณีต (สิทธิชัย สมานชาติ 2541 : 129) ลวดลายที่เกิดขึ้นเป็นลวดลายเรขาคณิต และลายอื่นๆ เช่น ลายดอกไม้ และลายสัตว์ (วิไลพร ธนสุวรรณ และทัศนีย์ ศรีมงคล 2535 : 20)

3. แพรวา คือ การทอผ้าไหม ด้วยไหมแท้ทั้งด้ายพุ่งและด้ายยืนให้เป็นลวดลาย โดยการผสมผสานระหว่างลายจิดและลายจก และจะมีลายก้นกลางระหว่างดอกตามขวางไปเรื่อยๆ จนถึงเชิงผ้า ที่เชิงผ้าจะมีลายอีกแบบหนึ่งอยู่ปลายสุดของผ้าเป็นการจบลาย (ปัญญา วิจินธนสาร

และคณะ 2544 : 25) โครงสร้างสีหลักเดิมเป็นพื้นสีแดงคล้ำเด่น มีลายจกสีเหลือง ดำ ขาว เขียว กระจายทั่วทั้งผืนผ้า ความระยิบระยับตา (สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2545 : 106-107)

4. ยกดอก เป็นวิธีการทอผ้าให้เกิดลวดลายคล้ายการทอจิด ด้วยการยกตะกอแยก ค่ายเส้นยืน โดยใช้ด้านเส้นพุ่งตั้งแต่ 1 เส้นขึ้นไปเข้าไปทำให้เกิดลวดลาย ส่วนใหญ่จะใช้คืนเงิน คิ่นทอง เพื่อให้ต่างจากผู้อื่น ซึ่งใช้เวลามากทำให้ราคาสูง ลวดลายที่ยกดอกขึ้นนี้ สามารถแกะออก ได้ไม่ทำให้เนื้อผ้าเสีย วิธีการยกดอกลวดลายเรียกว่า "SUPPLEMENTHRY" (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 25) ลวดลายที่ทอเป็นลวดลายเกี่ยวกับวิถีชีวิตสิ่งแวดล้อม และความเชื่อทางศาสนา เช่น ลายปราสาท ลายธรรมาสณี ลายสัตว์ ลายพืช และลายเรขาคณิต มีการเรียกชื่อตามสถานที่ทอ เช่น ผ้าทอนาหมื่นศรี ผ้าทอเกาะขอม (วรรณภา ฤกษ์กุล และยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา 2537 : 21)

วิธีการดัดเกลียวเส้นไหมหลายเส้นให้เป็นเส้นเดียว

เป็นการทอผ้าม่วงหางกระรอก ภาษาอีสานเรียกว่า มับไม หรือไหมควบ หรือผ้า กะเนียวในภาษามขร มีการทอมากที่จังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ สีไหมที่นำมาควบแล้วจะเกิดสี เหลือง คือสีเหลืองนำมาควบกับสีต่างๆ ได้ มีความละเอียดสวยงาม ยกเว้นสีขาวจะไม่นำไปควบ (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 26)

6.5 ลวดลายบนผ้าทอ

เกิดจากฝีมือ และภูมิปัญญาของผู้ทอเอง และลวดลายเหล่านี้ก็มีถ่ายทอดจากบรรพบุรุษไปสู่ลูกหลาน หรือจากการจดจำสืบต่อกันมาและลอกเลียนแบบได้ ปัจจุบันลวดลายจะถูกเรียกตามชื่อผู้สั่งทอ เช่น ลายคุณหญิงหลุยส์ และลายตามชื่อละคร เช่น ลายสวรรค์เปียง เป็นต้น (ปัญญา วิจินธนสาร และคณะ 2544 : 31)

6.6 แหล่งผลิตผ้าทอไทย

การทอผ้าเป็นอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับสังคมเกษตรกรรมเมื่อว่างจากการทำไร่ทำนา ก็จะทอผ้าเป็นอาชีพเสริม บางพื้นที่ทำเป็นอาชีพหลัก ลักษณะผ้าไทยมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นจะอยู่ทั่วในทุกภูมิภาค มีความงามที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร มีหลากหลายลวดลาย รูปแบบสีสันทัน ก็แตกต่างกันไปตามรสนิยมของผู้บริโภค

วัฒนธรรมการผลิตผ้าไหม แบ่งตามกลุ่มผู้ผลิต (ปริมรัตน์ แจกเพ็ง 2542 : 12) มีดังนี้

1. กลุ่มภาคเหนือ เป็นกลุ่มทอผ้าที่มีเชื้อสายไทยยวน ไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ กระเหรี่ยง ทอผ้าด้วยวิธียกยก และวิธีจก เช่น ผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าจก ผ้าลายน้ำไหล
2. กลุ่มตะวันตกออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มทอผ้าที่มีเชื้อสายไทยพวน ลาวโซ่ง ไทครั้ง (ลาวครั้ง ลาวเวียง ลาวกา) ทอผ้าด้วยวิธีจก จก มัดหมี่ เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าแพรวา ผ้าจิด ผ้าฝ้ายไหมทอ

3. กลุ่มภาคกลาง เป็นกลุ่มทอผ้าที่มีเชื้อสายไทยพวน ลาวโซ่ง (ลาวครั้ง ลาวเวียง ลาวกา) ทอผ้าด้วยวิธีจิด จก มัดหมี่ ได้แก่ ผ้าจก ผ้ามัดหมี่ แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดราชบุรี ผลิตผ้าจกราชบุรี จังหวัดอุทัยธานี ผลิตผ้าซิ่นตีนจก (ไทครั้ง) เป็นต้น

4. กลุ่มภาคใต้ เป็นกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากมาเลเซีย อินโดนีเซีย จีน อินเดีย เปอร์เซีย ผ้าภาคใต้ส่วนใหญ่ทอด้วยวิธียกดอก แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ บ้านนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ตำบลเกาะขอย อำเภอเกาะขอย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2545 : 106-107)

6.7 ผลลัทธ์ผ้าไทย

ปัจจุบันกระแสความนิยมไทย ใจของไทย ความสนใจในลัทธ์ผ้าไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผ้าไทยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ลัทธ์จากเส้นใยธรรมชาติ เมื่อผู้ที่นำผ้าไทยมาทำเป็นลัทธ์ต่างๆ จึงเกิดความภาคภูมิใจในการผลิต และมีรายได้จากการจำหน่ายเลี้ยงครอบครัว และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม รวมทั้งช่วยสนับสนุนสินค้าไทยอีกด้วย ลัทธ์ผ้าไทยมี 3 กลุ่ม (พรทิมล เภาบุรี 2546 : 18)

1. กลุ่มเสื้อผ้า

1.1 เสื้อผ้าที่สวมใส่เป็นทางการ เช่น ชุดทำงาน ชุดเดินทาง ชุดราตรี ชุดไทย เป็นต้น

1.2 เสื้อผ้าที่สวมใส่ไม่เป็นทางการ เช่น ชุดลำลอง ฟ้านุ่ง ฟ้าถุง เน้นความเรียบง่าย แต่มีเอกลักษณ์

2. กลุ่มของใช้และตกแต่ง ใช้ประกอบการแต่งกาย ที่ทอเป็นผืนสำเร็จ เช่น สไบ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพาดไหล่ ผ้าคาดเอว ยาม เนคไท ผ้าเช็ดหน้า กระเป๋า รองเท้า หมวก เป็นต้น

3. กลุ่มของขวัญและของที่ระลึก เช่น กล่อง กระเป๋าเครื่องประดับ กล่องใส่กระดาษเขียนคำ ตู๊กตา และลัทธ์อื่นๆ

เนื่องจากพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยต้องลงพื้นที่ดังกล่าวเพื่อเก็บข้อมูลแบบสอบถามพร้อมสัมภาษณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านหนองขาวไว้ดังนี้ คือ

7. ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านหนองขาว

เทศบาลตำบลหนองขาวเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลหนองขาวตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2512 และได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลหนองขาว เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งได้

ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 116 ตอนที่ 9ก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง อาณาเขต เขตการปกครอง ประชากร การศึกษา สาธารณสุข ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และ ทรัพยากรธรรมชาติ

สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง เทศบาลตำบลหนองขาว ตั้งอยู่ในอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 125 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ประมาณ 12 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ประมาณ 9 กิโลเมตร ในเขตเทศบาลมีพื้นที่ปกครอง 0.84 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมบางส่วนของ 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 (บางส่วน) 2 (บางส่วน) 3 (บางส่วน) 4, 5, 8, 9, 10 และหมู่ที่ 12 ประกอบด้วย 9 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านกลาง ชุมชนบ้านดอนสันตะเกียน ชุมชนบ้านกล้วย ชุมชนบ้านไผ่งาม ชุมชนบ้านนอก ชุมชนบ้านดอนกอก ชุมชนดอนเต่าสมสามัคคี ชุมชนหนองหญ้าดอกขาว และชุมชนโคกมะขวิดมิตรสัมพันธ์

อาณาเขต และเขตการปกครอง

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลทุ่งสมอ	อำเภอพนมทวน
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลแก่งเสี้ยน	อำเภอเมือง
ทิศใต้	ติดกับตำบลปากแพรก	อำเภอเมือง
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลดอนเจดีย์	อำเภอพนมทวน

ประชากร

ในเขตเทศบาลมีจำนวนครัวเรือน 1,449 ครัวเรือน มีประชากร 5,383 คน แยกเป็นชาย 2,537 คน และหญิง 2,847 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2551) แยกตามชุมชนดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรแยกตามชุมชน/หมู่บ้าน

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ชื่อชุมชน	จำนวนครัวเรือน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
บ้านกลาง	129	213	251	464
บ้านดอนสันตะเกียน	202	38	440	828
บ้านกล้วย	140	261	261	522
บ้านไผ่งาม	468	468	536	1004
บ้านนอก	142	218	243	461
บ้านดอนกอก	155	294	361	655

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ชื่อชุมชน	จำนวนครัวเรือน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
ดอนเต่าสมสามัคคี	141	233	253	486
หนองหญ้าดอกขาว	138	246	265	511
โคกมะขวิดมิตรสัมพันธ์	116	216	237	453
รวม	1,449	2,537	2,847	5,383

เศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ไร่ยอละ 85 ไร่ รองลงมาคือ รับจ้าง รับราชการ ไร่ยอละ 0.5 ไร่ ขยาย ไร่ยอละ 0.5 ไร่ อื่นๆ ไร่ยอละ 5 ไร่ ไม่มีงานทำ ไร่ยอละ 2 ไร่ และมีประชากรบางส่วนมีอาชีพเสริมจากการทอผ้าด้วยมือ ไร่ยอละ 12 ไร่ มีโรงสีข้าวขนาดเล็ก 5 แห่ง ร้านจำหน่ายอาหาร จำนวน 9 แห่ง มีตลาดนัด จำนวน 1 แห่ง

ในเขตเทศบาลตำบลหนองขาว การพาณิชย์และบริการ ประกอบด้วย โรงสีข้าวขนาดเล็ก ร้านค้าปลีก ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านเสริมสวย ร้านจำหน่าย/ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า สถานีบริการน้ำมัน ฯลฯ

การศึกษา กีฬา และนันทนาการ

โรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดอินทาราม "โกวิทอินทราทร" เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งกีดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2551 มีนักเรียน 448 คน ครู 22 คน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลหนองขาว เปิดสอนนักเรียนระดับอนุบาล 3 ขวบ ตั้งกีดเทศบาลตำบลหนองขาว ปีการศึกษา 2551 มีนักเรียน 64 คน ผู้ดูแลเด็ก 4 คน มีห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง ส่วนสาธารณะและสวนสุขภาพ จำนวน 2 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 10 แห่ง ประกอบด้วยที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 9 แห่ง และอาคารพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นบ้านหนองขาว เทศบาลตำบลหนองขาว จัดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนเกี่ยวกับการกีฬาและนันทนาการ โดยมุ่งส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป ให้ความสำคัญในการสร้างสุขภาพที่แข็งแรงและห่างไกลจากอบายมุขต่างๆ และใช้เวลาว่างด้วยการออกกำลังกาย โดยสร้างสวนสาธารณะและสวนสุขภาพภายในเขตเทศบาล และยังส่งเสริมให้มีการแสดงความสามารถทางด้านกีฬาโดยการจัดแข่งขันกีฬาขึ้นเป็นประจำ เช่น การแข่งขันเปตอง การแข่งขันฟุตบอล ฯลฯ

การศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม

ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ มีวัด 1 แห่ง คือ วัดอินทาราม ประชาชนในเขตเทศบาลยังคงยึดถือการดำรงชีวิตด้วยความเรียบง่าย และสืบทอดวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ อาทิเช่น ประเพณีเกี่ยวกับการทำนา การทำขวัญข้าว ประเพณีการบรรพชาพระภิกษุ การเทศน์มหาชาติ จะมีการจัดริ้วขบวนที่สวยงาม บอกเล่าถึงประวัติของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสวยชาติเป็นพระเวศสันดร ถือเป็นเอกลักษณ์ของบ้านหนองขาว ที่มีการจัดเพียงไม่กี่แห่งในประเทศไทย ที่ยังคงสืบทอดประเพณีนี้ และการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเล่นเหยี่ยวเหยี่ยวไก่ วัชชน อุ้มลูกตามฝั้ว โม่ง เดินกุกกัก อ่วมแป้ว ฯลฯ

การสาธารณสุข

มีสถานอนามัย 1 แห่ง คือ สถานอนามัยบ้านหนองขาว มีคลินิกเอกชน จำนวน 2 แห่ง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การให้บริการประชาชนเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในเขตเทศบาลตำบลหนองขาว อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรหนองขาว งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตั้งเขตเทศบาลตำบลหนองขาว มีรถยนต์ดับเพลิง 1 คัน รถยนต์บรรทุกน้ำ 1 คัน เครื่องดับเพลิงชนิดหาลาม 2 เครื่อง และมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ จำนวน 7 คน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในเขตเทศบาลตำบลหนองขาว มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม และที่ดอน มีคลองชลประทานล้อมรอบ ปริมาณขยะในเขตเทศบาล และนอกเขต ประมาณ 5 ตัน/วัน เทศบาลกำจัดขยะโดยวิธีฝังกลบ และขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ จะถูกคัดแยกโดยกลุ่มผู้มีอาชีพค้าของเก่า

ส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ให้สมบูรณ์คืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศไว้ดังนี้ คือ

8. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

สายรุ้ง อินทร์เลิศ (2542) ได้ทำการศึกษาเพื่อพัฒนาโครงสร้างระบบประกันคุณภาพ ในโรงพิมพ์ผลิตหนังสือ วัดอุปสมงค์หลัก คือ 1) สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าหรือเจ้าของงาน 2) ความผิดพลาดในการทำงานลดลง 3) ต้นทุนการผลิตลดลงโดยใช้ QFD ในรูปแบบ 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 การวางแผนผลิตภัณฑ์ ในที่นี้ก็คือ การวางแผนระบบประกันคุณภาพ ช่วงที่ 2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ การออกแบบโครงสร้างระบบประกันคุณภาพ ช่วงที่ 3 การวางแผน

กระบวนการ เป็นส่วนที่วางแผนและออกแบบกระบวนการ และพารามิเตอร์ที่สำคัญของกระบวนการภายในส่วนประกอบต่างๆ ที่ได้ในช่วงที่ 2 ส่วนช่วงที่ 4 เป็นการวางแผนควบคุมกระบวนการ คือ รูปแบบของ การวางแผนการควบคุมระบบประกันคุณภาพ โดยมีการวางแผนติดตั้งระบบประกันคุณภาพ การวางแผนควบคุมกระบวนการ เพื่อควบคุมพารามิเตอร์จากช่วงที่ 3 ให้เป็นไปตามค่าเป้าหมาย และการวางแผนระบบเอกสารที่จำเป็น ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินโครงสร้างระบบประกันคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในโรงพิมพ์ พบว่า โครงสร้างระบบประกันคุณภาพที่พัฒนาขึ้นมีประโยชน์ และมีศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า และยังให้เปอร์เซ็นต์ค่าซ่อมแซมงานของแผ่นฟิล์มและแม่พิมพ์ลดลง 7.09% และอัตราการซ่อมแซมงานของแผ่นนี้ลดลง 2.66%

เคย ยิงชล (2543) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์เทคนิคคิวเอพีดีเพื่อปรับปรุงคุณภาพของงานบริการ วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของงานบริการของฝ่ายขายให้สนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้าทั้งภายในและภายนอก ซึ่งในปัจจุบันด้านคุณภาพของงานบริการระหว่างการขายสามารถปรับปรุงได้ในส่วนขายตรง ฝ่ายขายเอง เทคนิคหลักที่ใช้ในการวิจัยได้แก่เทคนิคคิวเอพีดีหรือเทคนิคการแปรหน้าที่คุณภาพ (Quality Function Deployment) โดยเทคนิคนี้แบ่งออกเป็น 4 ช่วงได้แก่ 1) การวางแผนผลิตภัณฑ์หรือบ้านแห่งคุณภาพ (Product Planning of House of Quality) เป็นขั้นตอนในการเก็บข้อมูลความต้องการของลูกค้าที่เป็นคำพูดแปรออกมาเป็นข้อกำหนดทางเทคนิคที่ใช้กันในบริษัท 2) การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) เป็นขั้นตอนที่แปรจากข้อกำหนดทางเทคนิค ออกมาให้เป็นคุณสมบัติต่างๆ ที่ต้องการ 3) การวางแผนกระบวนการ (Process Planning) เป็นการวิเคราะห์และวางแผนเลือกกระบวนการที่จะใช้ปรับปรุง โดยพิจารณาว่ากระบวนการดังกล่าวต้องสามารถตอบสนองคุณสมบัติได้ 4) การวางแผนขั้นตอนการผลิตและควบคุมกระบวนการ (Production Operations Planning and Process Control) เป็นการนำองกระบวนการในช่วงที่ 3 ไปกำหนดวิธีการควบคุมวิธีการตรวจสอบผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ผลลัพธ์ที่ได้จากเทคนิคคิวเอพีดีที่นำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของงานบริการ ประกอบด้วย 4 กระบวนการหลักโดยเรียงตามลำดับความสำคัญคือ 1) การบริการอย่างเป็นมิตรกับลูกค้า (Customer Friency Service) 2) การควบคุมข้อมูลลูกค้า (Customer Datacase Control) 3) การวิเคราะห์คุณภาพงาน 4) การบริการสนับสนุนบุคลากร (Employee Support Service) จากการปรับปรุงดังกล่าวสามารถทำให้ติดต่อกับลูกค้าได้เร็วขึ้น ได้รับข่าวสารข้อมูลจากลูกค้าละเอียดมากขึ้น ลดเวลาในการรอการบริการลง สร้างภาพลักษณ์ใหม่ในงานบริการ มีระบบการพัฒนางานบริการอย่างต่อเนื่อง มีการทำงานที่เป็นมาตรฐานและตรวจสอบได้ ตลอดจนสร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างลูกค้าและพนักงานขาย หลังจากที่ได้ทดลองนำไปปฏิบัติจริงเป็นเวลา 2

เดือน ที่ส่วนขายตรงฝ่ายขาย แล้วทำการวัดผลโดยเทคนิคกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (AHP) พบว่าลูกค้ามีความพึงพอใจต่อระบบงานบริการใหม่มากขึ้น

ธนศักดิ์ ทูเรียน (2543) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการควบคุมคุณภาพโดยประยุกต์ ISO 9000 วัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้เพื่อพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพในการที่จะนำไปสู่การประกันว่าชิ้นงานหรือผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่ผ่านการผลิตในแต่ละขั้นตอนจนถึงลูกค้า จะมีคุณภาพที่ดีขึ้น กล่าวคือ มีเปอร์เซ็นต์ของเสียในกระบวนการผลิตลดลง คำร้องเรียนจากลูกค้าลดลง จนกระทั่งบรรลุตามนโยบายคุณภาพที่ผู้บริหารกำหนด โดยรูปแบบของระบบควบคุมคุณภาพที่ได้จัดตั้งขึ้น กล่าวคือ การนำเอาระบบบริหารคุณภาพ ISO 9000 เข้ามาประยุกต์ใช้ในการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ในแต่ละกระบวนการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่การจัดเตรียมวัตถุดิบ/เคมี จนกระทั่งถึงการบรรจุ หลังจากนั้นได้มีการปฏิบัติการแก้ไขและป้องกันปัญหาทางด้านคุณภาพที่ประสบอยู่ รวมทั้งการเฝ้าระวังปัญหาต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้น ไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีกด้วย เครื่องมือทางด้าน QC จะถูกนำมาใช้ เมื่อดำเนินการจนกระทั่งบรรลุตามนโยบายคุณภาพที่กำหนด จะดำเนินการจัดทำมาตรฐานต่างๆ ขึ้นมาควบคุมการปฏิบัติงาน โดยที่มีระบบควบคุมคุณภาพที่จัดตั้งขึ้นมาข้างต้น เป็นแกนหลักในการควบคุม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้ 1) การจัดตั้งระบบควบคุมคุณภาพ 2) วิเคราะห์ผล 3) การดำเนินการแก้ไข และป้องกันด้วยเครื่องมือทางด้าน QC 3.1) QC 7 TOOLS ในที่นี้คือ กลวิธีทางสถิติ 3.2) การวิเคราะห์ความล้มเหลว (Failure Mode and Effective Analysis ; FMEA) 4) การประเมินผลหลังการแก้ไข/ปรับปรุง 5) การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน ผลงานวิจัย พบว่าสามารถลดเปอร์เซ็นต์ของเสียในระหว่างกระบวนการผลิต และคำร้องเรียนจากลูกค้าที่เกิดเนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดซึ่งสูงมาก ในช่วงเดือนตุลาคม 2541 ถึงเดือนมกราคม 2542 ซึ่งเป็นช่วงก่อนทำงานวิจัย จนกระทั่งเปอร์เซ็นต์ของเสียในระหว่างกระบวนการผลิตไม่เกิน 3 เปอร์เซ็นต์ และ คำร้องเรียนจากลูกค้าเป็น 0

สมโภช ไชยผดุงนิรันดร์ (2548) ได้ทำการศึกษากระบวนการบริหารโรงเรียนบ้านบางเนียง มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงกระบวนการงานวิชาการด้านการเรียนการสอน โรงเรียนบ้านบางเนียง โดยการใช้แบบสอบถาม แบบประเมินความเหมาะสม บันทึกที่ประชุม ตารางแมทริกซ์ และเทคนิคบัตรความคิด เป็นเครื่องในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า มี 3 ประการ ประการแรก ผู้เกี่ยวข้องต้องการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและจัดครูเข้าชั้นตามความสามารถ มีข้อมูลที่ทันสมัยครบถ้วนครูทำวิจัยและมีวิธีการสอนที่หลากหลาย ประการที่สอง การจัดสร้างผังธุรกิจด้านการบริหารงานวิชาการการเรียนการสอนมี 4 ขั้นตอน คือ 1) วางแผน 2) ดำเนินการ 3) ประเมินผล 4) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และประการที่สาม ผลการจัดทำคู่มือได้คู่มือการบริหารโรงเรียนที่ปรับปรุงโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ 2) ขอบเขต 3) คำจำกัดความ 4) หน้าที่

ความรับผิดชอบ 5) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน 6) เอกสารอ้างอิง 7) บันทึกและเอกสารแนบคู่มือมีความเหมาะสมในการปฏิบัติงาน

งานวิจัยต่างประเทศ

ดีส และการ์เซีย (Dees and Garcia 1995) ได้นำวิธีการดำเนินงานตามวงจร PDCA มาใช้ในการจัดโปรแกรมการจัดการรายผู้ป่วย (Case Management Program) โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต และลูกค้า และแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยองค์รวมมาใช้ในการดำเนินงาน พบว่า รูปแบบโปรแกรมการวางแผนการให้บริการพยาบาล (Program Planning Model) ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นระบบ มีการประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สามารถตอบสนองตรงกับความต้องการของผู้ป่วย และสามารถประสบความสำเร็จได้

เฮิร์ชแมน (Houshmand 2000) ได้นำเครื่องมือการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement : CQI) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการจัดการสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา The University of Cincinnati โดยทางมหาวิทยาลัยได้จัดทำโปรแกรมการอบรม ให้แก่อาจารย์และบุคลากร และมีการประยุกต์ใช้เครื่องมือปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้แก่ Benchmarking, TQM PDCA, Quality Function Deployment ผลการวิจัยทำให้มหาวิทยาลัยสามารถวางแผนงานได้ดีขึ้น นอกจากจะช่วยปรับปรุงคุณภาพในการสอนแล้ว ยังช่วยในการออกแบบหลักสูตรและปรับปรุงการบริหารงานและส่งเสริมคุณภาพทั่วทั้งองค์กร

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวิธีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ 10 ชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 141 ครัวเรือน ประชากร 528 คน (เทศบาลตำบลบ้านหนองขาว 2553) เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดจำนวนประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกระบวนการศึกษาหาความรู้จากข้อมูลเอกสารต่างๆ ประกอบด้วยลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิด โดยแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check Lists) โดยถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วย 1) สถานภาพทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา 2) สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ครัวเรือนได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน 3) สถานภาพทางสังคม ได้แก่ สถานภาพสมรส อาชีพหลักของครัวเรือน ขนาดของครัวเรือน ระยะเวลาการตั้งบ้านเรือน และลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ประกอบไปด้วย ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอและทุนทางสังคม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่

องค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมกระทำ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมรู้สึก การมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของ

สำหรับลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกคำตอบ ดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่องค์ประกอบทั้งหมด 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านการปฏิบัติ และด้านการถ่ายทอด

สำหรับลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกคำตอบดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบเขียนบรรยายเกี่ยวกับอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอในการทำวิจัยในครั้งนี้

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎี และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจากกรอบแนวคิด หลักการ เพื่อนำมากำหนดจุดหมายและวางแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามด้วยตัวเองเพื่อใช้สอบถามประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยมาสร้างข้อความให้เหมาะสม และครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อปรับปรุงคำถามให้เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหา หลังปรับปรุงแก้ไขแล้วนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความถูกต้องของภาษา รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้วมาตรวจแก้ไข ปรับปรุงให้สมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร แนบกับแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการตอบแบบสอบถามของประชากรที่อาศัยอยู่ใน ชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอกาญจนบุรี

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ไปดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตามพื้นที่ที่กำหนดไว้และตรวจสอบความสมบูรณ์ในแบบสอบถามทุกฉบับที่ได้รับกลับคืนมา

3. วิจัยนำแบบสอบถาม ไปลงรหัสและบันทึกลงในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม แล้วดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบสอบถาม ที่คัดเลือกทั้งหมดลงหมายเลขประจำฉบับ
2. จัดทำคู่มือลงรหัส (Code Book)
3. นำข้อมูลทั้งหมดลงรหัส เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science) กำหนดระดับความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5 โดยกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลใช้รูปแบบตารางโดยใช้สถิติอย่างง่ายเปรียบเทียบเป็นค่าร้อยละ (Percentage of Frequency)

คำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายด้าน และ โดยรวมจากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) โดยการหาค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนแบ่งเป็น 5 ช่วง (ธีรวุฒิ เอกะกุล 2542 : 111) ตามระดับ ความสำคัญที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายความว่า เป็นปัจจัยอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายความว่า เป็นปัจจัยอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายความว่า เป็นปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายความว่า เป็นปัจจัยอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายความว่า เป็นปัจจัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติแจกแจงความถี่และร้อยละ

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการผลิตผ้าทอได้แก่ การมีส่วนร่วมกระทำ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมรู้สึก การมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

7. ทดสอบสมมติฐานความแตกต่าง (Test differences hypothesis) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา สืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามตัวแปรอิสระ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อวิเคราะห์ค่าความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม

8. ทดสอบสมมติฐานสหสัมพันธ์ (Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมกับการสืบสานของประชาชนในการพัฒนาผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรีโดยใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation coefficient)

9. สรุปผลการศึกษา ตลอดจนเสนอคำแนะนำ และจัดทำเป็นรูปเล่ม เพื่อรายงานผล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ 10 ชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 141 ครัวเรือน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency ; n) และค่าร้อยละ (Percentage ; %)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยการวิเคราะห์หาค่าสถิติ ได้แก่ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ส่วนที่ 3 ทดสอบสมมติฐานความแตกต่าง (Test differences hypothesis) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า กับปัจจัยด้านส่วนบุคคล โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรเป็นรายกลุ่ม กรณีพบค่าความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายกลุ่มเป็นรายคู่อีกครั้ง โดยใช้ Scheffe Analysis ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ต่อไป

ส่วนที่ 4 การสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเพื่อใช้ในการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอ โดยใช้การวิเคราะห์แบบการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 141 ครัวเรือน จำแนกตามสถานภาพทางประชากร สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม และทุนทางสังคม ด้วยการใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency ; n) และค่าร้อยละ (Percentage ; %) แสดงผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n= 141)

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพทางประชากร			
1	เพศ		
	ชาย	13	9.2
	หญิง	128	90.8
2	อายุ		
	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20	2	1.4
	21-30 ปี	22	15.6
	31-40 ปี	33	23.4
	41-50 ปี	46	32.6
	มากกว่า 51 ปีขึ้นไป	38	27.0
3	ระดับการศึกษา		
	ประถมศึกษา	75	53.2
	มัธยมศึกษาตอนต้น	24	17.0
	มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	12	8.5
	อนุปริญญาหรือ ปวส.	7	5.0
	ปริญญาตรี	9	6.4
	อื่นๆ	14	9.9
4	กลุ่มของการทอผ้า		
	กลุ่มผู้นำชุมชน	2	1.4
	กลุ่มสหกรณ์	21	14.9
	กลุ่มแม่บ้าน	42	29.8
	กลุ่มธุรกิจชุมชน	5	3.5
	ไม่มีกลุ่ม ทอผ้าอยู่ที่บ้านตนเอง	31	22.0
	ไม่มีกลุ่ม (ไม่ได้ทำการทอผ้า)	40	28.4
5	ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน		
	น้อยกว่า 5,000 บาท	10	7.1
	5,000 - 15,000 บาท	86	61.0

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(n= 141)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
15,001 - 25,000 บาท	34	24.1
25,001 - 35,000 บาท	11	7.8
สถานภาพทางสังคม		
6 สถานภาพสมรส		
โสด	31	22.0
สมรส	90	63.8
หย่า/หม้าย	20	14.2
7 อาชีพ		
เกษตรกร	83	58.9
รับจ้างทั่วไป	20	14.2
รับราชการ	8	5.7
พนักงานบริษัทเอกชน	9	6.4
อื่นๆ	21	14.9
8 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 - 3 คน	36	25.5
4 - 6 คน	92	65.2
7 - 9 คน	10	7.1
10 คนขึ้นไป	3	2.1
9 ระยะเวลาที่ทานอาหารอยู่ในพื้นที่		
1 - 5 ปี	1	0.7
6 - 10 ปี	4	2.8
16 - 20 ปี	8	5.7
21 - 25 ปี	23	16.3
มากกว่า 25 ปีขึ้นไป	105	74.5

จากตารางที่ 4 พบว่าสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 141 คน ครัวเรือน
จำแนกตามสถานภาพทางประชากร สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม และทุนทาง
สังคม จำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 90.8
ส่วนที่เหลือเป็นเพศชาย จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 9.2

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ
32.6) รองลงมาคือ อายุมากกว่า 51 ปีขึ้นไป (จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0), อายุระหว่าง 31-40
ปี (จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 23.4), อายุระหว่าง 21-30 ปี (จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6)
และอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี (จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4) ตามลำดับ

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา(จำนวน
75 คน คิดเป็นร้อยละ 53.2) รองลงมาคือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น(จำนวน 24 คน คิด
เป็นร้อยละ 17.0), ระดับอื่นๆ (จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 9.9), ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ
ปวช. (จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5), ระดับปริญญาตรี (จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4)และ
ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. (จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0) ตามลำดับ

กลุ่มของการทอผ้า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มแม่บ้าน(จำนวน 42 คน คิด
เป็นร้อยละ 29.8) รองลงมาคือ ไม่มีกลุ่ม (ไม่ได้ทำการทอผ้า) (จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4),
ไม่มีกลุ่ม ทอผ้าอยู่ที่บ้านตนเอง (จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0), กลุ่มสหกรณ์ (จำนวน 21 คน
คิดเป็นร้อยละ 14.9), กลุ่มธุรกิจชุมชน (จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5)และกลุ่มผู้นำชุมชน
(จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4) ตามลำดับ

ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับรายได้
รวมต่อเดือนของครัวเรือนระหว่าง 5,000 – 15,000 บาท (จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 61.0)
รองลงมาคือ มีระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนระหว่าง 15,001 - 25,000 บาท (จำนวน 34
คน คิดเป็นร้อยละ 24.1), มีระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนระหว่าง 25,001 - 35,000 บาท
(จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8)และมีระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนน้อยกว่า 5,000
บาท (จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1) ตามลำดับ

สถานภาพสมรส ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (จำนวน 90 คน คิด
เป็นร้อยละ 63.8) รองลงมาคือ มีสถานภาพโสด (จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 22.0) และมี
สถานภาพหย่า/หม้าย (จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2) ตามลำดับ

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรกรรม (จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ
59.9) รองลงมาคือ มีอาชีพอื่นๆ (จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 14.9), มีอาชีพรับจ้างทั่วไป (จำนวน

20 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2), มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 6.4) และมีอาชีพรับราชการ (จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7) ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 4 - 6 คน (จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 65.2) รองลงมาคือ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1 - 3 คน (จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5), มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 7 - 9 คน (จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1) และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป (จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1) ตามลำดับ

ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในพื้นที่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลามากกว่า 25 ปีขึ้นไป (จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 74.5) รองลงมาคือ อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา 21 - 25 ปี (จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3), อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา 16 - 20 ปี (จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.7), อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา 6 - 10 ปี (จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8) และอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา 1 - 5 ปี (จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับทุนทางสังคม ในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว

ระดับทุนทางสังคม ในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอ	n	Mean	S.D.	ค่าระดับ
1 การสืบสานการทอผ้าภายในชุมชน	141	3.11	1.405	ปานกลาง
2 การสืบสานการทอผ้าระหว่างชุมชน	141	1.81	1.108	น้อย
3 แนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอภายในชุมชน	141	2.95	1.385	ปานกลาง
4 แนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชน	141	1.57	1.002	น้อยที่สุด
5 การช่วยเหลือกันภายในชุมชน	141	3.15	1.439	ปานกลาง
6 การช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน	141	1.59	0.979	น้อยที่สุด
รวม ทุนทางสังคม	141	2.36	0.874	น้อย

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับทุนทางสังคมในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (Mean = 2.36, S.D. = 0.874) เมื่อพิจารณาระดับทุนทางสังคมในแต่ละด้าน พบว่า

ระดับทุนทางสังคมในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การช่วยเหลือกันภายในชุมชน (Mean = 3.15, S.D. = 1.439), การสืบสานการทอผ้าภายในชุมชน (Mean = 3.11, S.D. = 1.405) และแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอภายในชุมชน (Mean = 2.95, S.D. = 1.385) ตามลำดับ

ระดับทุนทางสังคมในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อยู่ในระดับน้อยได้แก่ การสืบสานการทอผ้าระหว่างชุมชน (Mean = 1.81, S.D. = 1.108)

ระดับทุนทางสังคมในการพัฒนาสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว อยู่ในระดับน้อยที่สุดได้แก่ การช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน (Mean = 1.59, S.D. = 0.979) และแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชน (Mean = 1.57, S.D. = 1.002) ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า		n	Mean	S.D.	ค่าระดับ
1	การมีส่วนร่วมทางกายภาพ	141	2.67	0.931	ปานกลาง
2	การมีส่วนร่วมทางความคิด	141	1.83	0.875	น้อย
3	การมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์	141	2.84	1.224	ปานกลาง
4	ความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของ	141	2.06	1.020	น้อย
รวม		141	2.36	0.921	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีตามความคิดเห็นของ

กลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.35, S.D. = 0.921) เมื่อพิจารณาระดับการสืบสานงานทอผ้าในแต่ละด้าน พบว่า

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์ (Mean = 2.84, S.D. = 1.224) และการมีส่วนร่วมทางกายภาพ (Mean = 2.67, S.D. = 1.031)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ความรู้สึกทางสาธณในการเป็นเจ้าของ (Mean = 2.06, S.D. = 1.020) และการมีส่วนร่วมทางความคิด (Mean = 1.83, S.D. = 0.875)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ

การมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ	n	Mean	S.D.	ค่าระดับ
1 รู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้ามากน้อยแค่ไหน	141	3.21	1.281	ปานกลาง
2 ทอผ้าเองบ่อยครั้ง	141	2.71	1.245	ปานกลาง
3 เคยให้ข้อมูลเรื่องวิธีการทอผ้ากับผู้อื่น	141	2.09	1.174	น้อย
รวม การมีส่วนร่วมทางกายภาพ	141	2.36	1.031	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ อยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.67, S.D. = 1.031) เมื่อเปรียบเทียบกับรายข้อ พบค่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า (Mean = 3.21, S.D. = 1.281) รองลงมาคือ ทอผ้าเองบ่อยครั้ง (Mean = 2.71, S.D. = 1.245) และน้อยที่สุดคือเคยให้ข้อมูลเรื่องวิธีการทอผ้ากับผู้อื่น (Mean = 2.09, S.D. = 1.174) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด

การมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด	n	Mean	S.D.	ค่าระดับ
1 คิดแบบลวดลายการทอเองทุกครั้ง	141	1.60	0.869	น้อยที่สุด
2 ลวดลายที่คิดใหม่เมื่อลงมือทอแล้วทำได้จริง	141	2.29	1.462	น้อย
3 ลวดลายใหม่ๆ ได้มีการสอนให้ผู้อื่นทราบ	141	1.60	0.765	น้อยที่สุด
รวม การมีส่วนร่วมทางความคิด	141	2.36	0.875	น้อย

จากตารางที่ 8 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด อยู่ในระดับน้อย (Mean = 1.83, S.D. = 0.875) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดลวดลายใหม่และเมื่อลงมือทอแล้วทำได้จริง (Mean = 2.29, S.D. = 1.462) รองลงมาคือ คิดแบบลวดลายการทอเองทุกครั้ง (Mean = 1.60, S.D. = 0.869), ลวดลายใหม่ๆ ได้มีการสอนให้ผู้อื่น (Mean = 1.60, S.D. = 0.765)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีความรู้สึทางด้านอารมณ์

การมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านการมีความรู้สึทางด้านอารมณ์	n	Mean	S.D.	ค่าระดับ
1 มีความสนใจและตั้งใจที่จะทอผ้าให้เป็นด้วยตัวเอง	141	3.31	1.379	ปานกลาง
2 เมื่อลงมือทอแล้วเกิดความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ง่าย จึงอยากทอต่อไปให้เสร็จ	141	3.11	1.487	ปานกลาง
3 สีสันของผ้าทอแต่ละชิ้น ได้เลือกตามความรู้สึกชอบของตัวเอง	141	2.11	1.366	น้อย
รวม การมีความรู้สึทางด้านอารมณ์	141	2.36	1.224	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์ อยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.84, S.D. = 1.224) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายชื่อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความสนใจและตั้งใจที่จะทอผ้าให้เป็นด้วยตัวเอง (Mean = 3.31, S.D. = 1.379) รองลงมาคือ เมื่อลงมือทอแล้วเกิดความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ยั่งยืนอยากทอต่อไปให้เสร็จ (Mean = 3.11, S.D. = 1.487) และน้อยที่สุดคือ สีสันของผ้าทอแต่ละชิ้น ได้เลือกตามความรู้สึกชอบของตัวเอง (Mean = 2.84, S.D. = 1.224) ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของ

การมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของ	n	Mean	S.D.	ค่าระดับ
1 มีโอกาสได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือก ปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องใช้ ในการทอ และคัดลวดลายใหม่ ๆ ของชุมชนบ้านหนองขาว	141	1.90	1.064	น้อย
2 รู้สึกมีความภาคภูมิใจในการเข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งสามารถนำมาปฏิบัติ คือลงมือทอได้จริง เป็นผลสำเร็จของชิ้นงานเป็นที่นิยมของตลาด	141	2.52	1.543	น้อย
3 ได้นำผลงานของกลุ่มท่านไปบอกเล่าหรือสอนให้กับชุมชนอื่นเป็นกรณีแลกเปลี่ยนความรู้ กับชุมชนอื่น	141	1.77	0.848	น้อยที่สุด
รวม ความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของ	141	2.06	1.020	น้อย

จากตารางที่ 10 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว ด้านความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของ อยู่ในระดับน้อย (Mean = 2.06, S.D. = 1.020) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายชื่อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รู้สึกมีความภาคภูมิใจในการเข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งสามารถนำมาปฏิบัติ คือลงมือทอได้จริงเป็นผลสำเร็จของชิ้นงานเป็นที่นิยมของตลาด (Mean = 2.52, S.D. = 1.543) รองลงมาคือ มีโอกาสได้เข้าร่วมแสดงความ

คิดเห็นในการคัดเลือก ปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทอและคัดลวดลายใหม่ๆ ของชุมชนบ้านหนองขาว (Mean = 1.90, S.D. = 1.064) และน้อยที่สุดคือ ได้นำผลงานของกลุ่มท่านไปบอกเล่าหรือสอนให้กับชุมชนอื่นเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ กับชุมชนอื่น (Mean = 2.06, S.D. = 1.020) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ทดสอบสมมติฐานความแตกต่าง

สมมติฐานที่ 1 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานที่ 1.1 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานที่ 1.2 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานที่ 1.3 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์ แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์ไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานที่ 1.4 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกทางสาธารณสุขในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกทางสาธารณสุขในการเป็นเจ้าของไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกทางสาธารณสุขในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามเพศ

ตารางที่ 11 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตามเพศ

ตัวแปรตาม	เพศ	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านกายภาพ	รวม	141	2.67	1.031	7.307	0.008*	แตกต่าง
	ชาย	13	1.95	0.970			
	หญิง	128	2.74	1.012			
ด้านความคิด	รวม	141	1.83	0.875	2.563	0.112	ไม่แตกต่าง
	ชาย	13	1.46	0.908			
	หญิง	128	1.87	0.867			
ด้านอารมณ์	รวม	141	2.84	1.224	5.775	0.018*	แตกต่าง
	ชาย	13	2.08	1.115			
	หญิง	128	2.92	1.212			
ด้านความเป็นเจ้าของ	รวม	141	2.06	1.020	5.602	0.019*	แตกต่าง
	ชาย	13	1.44	0.599			
	หญิง	128	2.13	1.034			
การมีส่วนร่วมของประชาชน	รวม	141	2.35	0.921	6.759	0.010*	แตกต่าง
	ชาย	13	1.73	0.774			
	หญิง	128	2.41	0.914			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 11 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิด (Sig = 0.112) ไม่แตกต่างกันไปตามเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า

โดยรวม (Sig = 0.010), ด้านกายภาพ (Sig = 0.008), ด้านอารมณ์ (Sig = 0.018) และด้านความเป็นเจ้าของ (Sig = 0.019) แตกต่างไปตามเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน โดยพบว่า เพศหญิง (Mean = 2.92) มีระดับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านอารมณ์ มากกว่าเพศชาย (Mean = 2.08)

สมมติฐานที่ 2 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมไม่แตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานที่ 2.1 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ แตกต่างไปตามอายุ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพไม่แตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพแตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานที่ 2.2 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด แตกต่างไปตามอายุ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดไม่แตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดแตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานที่ 2.3 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกทางด้านอารมณ์ แตกต่างไปตามอายุ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกทางด้านอารมณ์ไม่แตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกทางด้านอารมณ์แตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานที่ 2.4 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า
ด้านความรู้สึกทางสาธารณสุขในการเป็นเจ้าของไม่แตกต่างกันไปตามอายุ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า
ด้านความรู้สึกทางสาธารณสุขในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามอายุ

ตารางที่ 12 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตามอายุ

ตัวแปรตาม	อายุ	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านกายภาพ	≤20	2	2.333	0.943	0.832	0.507	ไม่แตกต่าง
	21 - 30 ปี	22	2.530	0.859			
	31 - 40 ปี	33	2.727	0.952			
	41 - 50 ปี	46	2.855	1.067			
	> 50 ปี	38	2.491	1.146			
	รวม	141	2.669	1.031			
ด้านความคิด	≤20	2	1.667	0.943	0.301	0.877	ไม่แตกต่าง
	21 - 30 ปี	22	1.833	0.840			
	31 - 40 ปี	33	1.859	0.882			
	41 - 50 ปี	46	1.913	0.836			
	> 50 ปี	38	1.711	0.962			
	รวม	141	1.830	0.875			
ด้านอารมณ์	≤20	2	2.333	1.414	1.411	0.234	ไม่แตกต่าง
	21 - 30 ปี	22	2.864	1.211			
	31 - 40 ปี	33	2.667	1.047			
	41 - 50 ปี	46	3.167	1.137			
	> 50 ปี	38	2.614	1.428			
รวม	141	2.842	1.224				
ด้านความเป็นเจ้าของ	≤20	2	2.000	1.414	0.612	0.655	ไม่แตกต่าง
	21 - 30 ปี	22	2.045	0.928			
	31 - 40 ปี	33	2.091	0.914			
	41 - 50 ปี	46	2.217	1.080			

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	อายุ	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
	> 50 ปี	38	1.868	1.089			
	รวม	141	2.064	1.020			
การมีส่วนร่วม ร่วมของ ประชาชน	≤ 20	2	2.083	1.179	0.885	0.475	ไม่แตกต่าง
	21 - 30 ปี	22	2.318	0.861			
	31 - 40 ปี	33	2.336	0.832			
	41 - 50 ปี	46	2.538	0.895			
	> 50 ปี	38	2.171	1.048			
	รวม	141	2.351	0.921			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 12 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม (Sig = 0.885), ด้านกายภาพ (Sig = 0.507), (ด้านความคิด (Sig = 0.877), ด้านอารมณ์ (Sig = 0.234) และด้านความเป็นเจ้าของ (Sig = 0.655) ไม่แตกต่างไปตามอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 3 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมไม่แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานที่ 3.1 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพไม่แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานที่ 3.2 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดไม่แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานที่ 3.3 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกลึกทางด้านอารมณ์แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกลึกทางด้านอารมณ์ไม่แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกลึกทางด้านอารมณ์แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานที่ 3.4 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกลึกทางสารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกลึกทางสารณในการเป็นเจ้าของไม่แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านความรู้สึกลึกทางสารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา

ตารางที่ 13 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตามระดับการศึกษา

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ตัวแปรตาม	ระดับการศึกษา	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านกายภาพ	ประถมศึกษา	75	2.733	0.982	2.568	0.030*	แตกต่าง
	มัธยมศึกษาตอนต้น	24	2.597	1.163			
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	12	2.250	0.889			
	หรือ ปวช.						

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ระดับการศึกษา	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
	อนุปริญญา หรือ ปวส.	7	2.952	0.803			
	ปริญญาตรี	9	1.852	0.766			
	อื่นๆ	14	3.190	1.115			
	รวม	141	2.669	1.031			
ด้านความคิด	ประถมศึกษา	75	1.809	0.932	2.872	0.017*	แตกต่าง
	มัธยมศึกษา	24	1.806	0.780			
	ตอนต้น มัธยมศึกษา	12	1.583	0.767			
	ตอนปลาย หรือ ปวช.						
	อนุปริญญา	7	2.238	0.713			
	หรือ ปวส.						
	ปริญญาตรี	9	1.185	0.377			
	อื่นๆ	14	2.405	0.786			
	รวม	141	1.830	0.875			
	ด้านอารมณ์	ประถมศึกษา	75	2.889			
มัธยมศึกษา ตอนต้น		24	2.694	1.281			
มัธยมศึกษา ตอนปลาย หรือ ปวช.		12	2.361	1.374			
อนุปริญญา หรือ ปวส.		7	3.000	0.943			
ปริญญาตรี		9	2.333	1.374			
อื่นๆ		14	3.500	1.218			
รวม		141	2.842	1.224			

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ระดับการศึกษา	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านความ เป็นเจ้าของ	ประถมศึกษา	75	2.000	0.998	3.970	0.002*	แตกต่าง
	มัธยมศึกษา	24	2.056	0.910			
	ตอนต้น มัธยมศึกษา	12	1.750	0.955			
	ตอนปลาย หรือ ปวช.						
	อนุปริญญา หรือ ปวส.	7	2.667	0.903			
	ปริญญาตรี	9	1.296	0.423			
	อื่นๆ	14	2.881	1.174			
	รวม	141	2.064	1.020			
การมีส่วน ร่วมของ ประชาชน	ประถมศึกษา	75	2.358	0.881	3.209	0.009*	แตกต่าง
	มัธยมศึกษา	24	2.288	0.980			
	ตอนต้น มัธยมศึกษา	12	1.986	0.835			
	ตอนปลาย หรือ ปวช.						
	อนุปริญญา หรือ ปวส.	7	2.714	0.742			
	ปริญญาตรี	9	1.667	0.660			
	อื่นๆ	14	2.994	0.971			
	รวม	141	2.351	0.921			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 13 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ขอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านอารมณ์ (Sig = 0.153) ไม่แตกต่างไปตามระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงาน

ตารางที่ 14 (ต่อ)

	ระดับการศึกษา	Mean	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	อนุปริญญาหรือ ปวส.	ปริญญาตรี	อื่นๆ
ด้านความคิด	ประถมศึกษา	1.8089	-	0.0033	0.2256	-0.4292	0.6237*	-0.5959*
	มัธยมศึกษาตอนต้น	1.8056			0.2222	-0.4325	0.6204	-0.5992*
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	1.5833				-0.6548	0.3981	-0.8214*
	อนุปริญญาหรือ ปวส.	2.2381					1.0529*	-0.1667
	ปริญญาตรี	1.1852					-	-1.2196*
	อื่นๆ	2.4048						-
ด้านความเป็นเจ้าของ	ประถมศึกษา	Mean	2.0000	2.0556	1.7500	2.6667	1.2963	2.8810
	ประถมศึกษา	2.0000	-	-0.0556	0.2500	-0.6667	0.7037*	-0.8810*
	มัธยมศึกษาตอนต้น	2.0556		-	0.3056	-0.6111	0.7593*	-0.8254*

ตารางที่ 14 (ต่อ)

	ระดับการศึกษา	Mean	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	อนุปริญญาหรือ ปวส.	ปริญญาตรี	อื่นๆ
			2.0000	2.0556	1.7500	2.6667	1.2963	2.8810
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	1.7500			-	-0.9167*	0.4537	-1.1310*
	อนุปริญญาหรือ ปวส.	2.6667					1.3704*	-0.2143
	ปริญญาตรี	1.2963					-	-1.5847*
	อื่นๆ	2.8810						-
ด้าน การมี ส่วน ร่วม ของ ประชา ชน	ระดับการศึกษา	Mean	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	อนุปริญญาหรือ ปวส.	ปริญญาตรี	อื่นๆ
			2.3578	2.2882	1.9861	2.7143	1.6667	2.9940
	ประถม	2.3578	-	0.0696	0.3717	-0.3565	0.6911*	-0.6363*
	มัธยมศึกษาตอนต้น	2.2882			0.3021	-0.4261	0.6215	-0.7059*
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	1.9861			-	-0.7282	0.3194	-1.0079*
	อนุปริญญาหรือ ปวส.	2.7143				-	1.0476*	-0.2798
	ปริญญาตรี	1.6667					-	-1.3274*
	อื่นๆ	2.9940						-

จากตารางที่ 14 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่ พบว่า ระดับการศึกษาต่างๆ มีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 6 คู่ ได้แก่ กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรี มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าน้อยกว่าระดับการศึกษาประถมศึกษาและกลุ่มระดับการศึกษาอื่นๆ มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้ามากกว่าระดับการศึกษา ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช.และระดับปริญญาตรี เมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบหลักแต่ละด้าน พบว่า

กลุ่มระดับการศึกษาต่างๆ มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านกายภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรี มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านกายภาพ มากกว่ากลุ่มระดับการศึกษาประถมศึกษา และกลุ่มระดับการศึกษาอื่นๆ มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านกายภาพ มากกว่ากลุ่มระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช.และระดับปริญญาตรี

กลุ่มระดับการศึกษาต่างๆ มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 5 คู่ ได้แก่ กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรี มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิด น้อยกว่ากลุ่มระดับการศึกษาประถมศึกษาและอนุปริญญาหรือ ปวส. กลุ่มระดับการศึกษาอื่นๆ มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านกายภาพ มากกว่ากลุ่มระดับการศึกษาประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช.และระดับปริญญาตรี

กลุ่มระดับการศึกษาต่างๆ มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความเป็นเจ้าของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 7 คู่ ได้แก่ กลุ่มระดับการศึกษาอนุปริญญาหรือ ปวส. มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าด้านความเป็นเจ้าของมากกว่ากลุ่มระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรี มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าด้านความเป็นเจ้าของน้อยกว่ากลุ่มระดับการศึกษาประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้นและอนุปริญญาหรือ ปวส. กลุ่มระดับการศึกษาอื่นๆ มีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าด้านความเป็นเจ้าของมากกว่ากลุ่มระดับการศึกษาประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช.และระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 15 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตาม
สถานภาพสมรส

ตัวแปรตาม	สถานภาพสมรส	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านกายภาพ	โสด	31	2.247	0.807	4.372	0.014*	แตกต่าง
	สมรส	90	2.848	1.068			
	หย่า/หม้าย	20	2.517	0.994			
	รวม	141	2.669	1.031			
ด้านความคิด	โสด	31	1.634	0.674	1.769	0.174	ไม่แตกต่าง
	สมรส	90	1.933	0.932			
	หย่า/หม้าย	20	1.667	0.845			
	รวม	141	1.830	0.875			
ด้านอารมณ์	โสด	31	2.516	1.173	2.452	0.090	ไม่แตกต่าง
	สมรส	90	3.011	1.233			
	หย่า/หม้าย	20	2.583	1.174			
	รวม	141	2.842	1.224			
ด้านความเป็นเจ้าของ	โสด	31	1.806	0.833	3.274	0.041*	แตกต่าง
	สมรส	90	2.226	1.072			
	หย่า/หม้าย	20	1.733	0.921			
	รวม	141	2.064	1.020			
การมีส่วนร่วมของประชาชน	โสด	31	2.051	0.787	3.627	0.029*	แตกต่าง
	สมรส	90	2.505	0.957			
	รวม	141	2.351	0.921			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 15 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิด (Sig = 0.174) และ ด้านอารมณ์ (Sig = 0.090) ไม่แตกต่างไปตามสถานภาพสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนระดับการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม (Sig = 0.029), ด้านกายภาพ (Sig = 0.014), และด้านความเป็นเจ้าของ (Sig = 0.041) แตกต่างไปตามระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ปรากฏผลดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามสถานภาพสมรสเป็นรายคู่

ด้าน กายภาพ	สถานภาพสมรส	Mean	โสด	สมรส	หย่า/หม้าย
			2.247	2.848	2.517
	โสด	2.247	-	-0.6008*	-0.2694
	สมรส	2.848		-	0.3315
ด้านความ เป็นเจ้าของ	สถานภาพสมรส	Mean	โสด	สมรส	หย่า/หม้าย
			1.806	2.226	1.733
	โสด	1.806	-	-0.4195*	0.0731
	สมรส	2.226		-	0.4926*
การมีส่วนร่วม ของ ประชาชน	สถานภาพสมรส	Mean	โสด	สมรส	หย่า/หม้าย
			2.051	2.505	2.125
	โสด	2.051	-	-0.4536*	-0.0739
	สมรส	2.505		-	0.3796
	หย่า/หม้าย	2.125			-

จากตารางที่ 16 เมื่อทดสอบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม จำแนกตามสถานภาพสมรสเป็นรายคู่ พบว่า สถานภาพสมรสต่างๆ มีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มสถานภาพสมรสมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้ามากกว่าสถานภาพโสด เมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบหลักแต่ละด้าน พบว่า

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์แตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานที่ 5.4 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้าน ความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามอาชีพ

ตารางที่ 17 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตาม อาชีพ

ตัวแปรตาม	อาชีพ	น	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านกายภาพ	เกษตรกรรวม	83	2.819	0.969	5.320	0.001	แตกต่าง
	รับจ้างทั่วไป	20	2.417	1.118			
	รับราชการ	8	1.833	0.816			
	พนักงาน	9	1.704	0.611			
	บริษัทเอกชน						
	อื่นๆ	21	3.048	1.007			
	รวม	141	2.669	1.031			
ด้านความคิด	เกษตรกรรวม	83	1.912	0.950	3.019	0.020	แตกต่าง
	รับจ้างทั่วไป	20	1.700	0.748			
	รับราชการ	8	1.125	0.354			
	พนักงาน	9	1.333	0.577			
	บริษัทเอกชน						
	อื่นๆ	21	2.111	0.718			
	รวม	141	1.830	0.875			
ด้านอารมณ์	เกษตรกรรวม	83	2.807	1.053	4.383	0.002	แตกต่าง
	รับจ้างทั่วไป	20	2.650	1.370			
	รับราชการ	8	2.292	1.463			

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	อาชีพ	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
	พนักงาน บริษัทเอกชน อื่นๆ รวม	9 21 141	2.074 3.698 2.842	1.451 1.173 1.224			
ด้านความ เป็นเจ้าของ	เกษตรกร รับจ้างทั่วไป รับราชการ พนักงาน บริษัทเอกชน อื่นๆ รวม	83 20 8 9 21 141	2.124 1.900 1.333 1.407 2.540 2.064	0.997 0.986 0.436 0.722 1.152 1.020	3.540	0.009	แตกต่าง
การมีส่วน ร่วมของ ประชาชน	เกษตรกร รับจ้างทั่วไป รับราชการ พนักงาน บริษัทเอกชน อื่นๆ รวม	83 20 8 9 21 141	2.416 2.167 1.646 1.630 2.849 2.351	0.878 0.982 0.703 0.765 0.844 0.921	4.875	0.001	แตกต่าง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 17 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม (Sig = 0.001), ด้านกายภาพ (Sig = 0.001), ด้านความคิด (Sig = 0.020), ด้านอารมณ์ (Sig = 0.002) และด้านความเป็นเจ้าของ (Sig = 0.041) แตกต่างไปตามสถานภาพสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ปรากฏผลดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงาน
ทอผ้า จำแนกตามอาชีพเป็นรายคู่

	อาชีพ	Mean	เกษตรกรรม	รับจ้างทั่วไป	รับราชการ	พนักงานบริษัทเอกชน	อื่นๆ
ด้าน กายภาพ			2.8193	2.4167	1.8333	1.7037	3.0476
	เกษตรกรรม	2.8193	-	0.4026	0.9859*	1.1156*	-0.2283
	รับจ้างทั่วไป	2.4167		-	0.5833	0.7130	-0.6310*
	รับราชการ	1.8333			-	0.1296	-1.2143*
	พนักงานบริษัทเอกชน อื่นๆ	1.7037 3.0476				-	-1.3439*
ด้าน ความคิด			1.9116	1.7000	1.1250	1.3333	2.1111
	เกษตรกรรม	1.9116	-	0.2116	0.7866*	0.5783	-0.1995
	รับจ้างทั่วไป	1.7000		-	0.5750	0.3667	-0.4111
	รับราชการ	1.1250			-	-0.2083	-0.9861*
	พนักงานบริษัทเอกชน อื่นๆ	1.3333 2.1111				-	-0.7778*
ด้าน อารมณ์			2.8072	2.6500	2.2917	2.0741	3.6984
	เกษตรกรรม	2.8072	-	0.1572	0.5156	0.7332	-0.8912*
	รับจ้างทั่วไป	2.6500		-	0.3583	0.5759	-1.0484*
	รับราชการ	2.2917			-	0.2176	-1.4067*

ตารางที่ 18 (ต่อ)

	อาชีพ	Mean	เกษตรกรรม	รับจ้างทั่วไป	รับราชการ	พนักงานบริษัทเอกชน	อื่นๆ
			2.8072	2.6500	2.2917	2.0741	3.6984
	พนักงานบริษัทเอกชน	2.0741				-	-1.6243*
	อื่นๆ	3.6984					-
ด้านความเป็นเจ้าของ	อาชีพ	Mean	เกษตรกรรม	รับจ้างทั่วไป	รับราชการ	พนักงานบริษัทเอกชน	อื่นๆ
			2.1245	1.9000	1.3333	1.4074	2.5397
	เกษตรกรรม	2.1245	-	0.2245	0.7912*	0.7171*	-0.4152
	รับจ้างทั่วไป	1.9000			0.5667	0.4926	-0.6397*
	รับราชการ	1.3333				-0.0741	-1.2063*
	พนักงานบริษัทเอกชน	1.4074					-1.1323*
	อื่นๆ	2.5397					-
การมีส่วนร่วมของประชาชน	อาชีพ	Mean	เกษตรกรรม	รับจ้างทั่วไป	รับราชการ	พนักงานบริษัทเอกชน	อื่นๆ
			2.4157	2.1667	1.6458	1.6296	2.8492
	เกษตรกรรม	2.4157	-	0.2490	0.7698*	0.7860*	-0.4335*
	รับจ้างทั่วไป	2.1667			0.5208	0.5370	-0.6825*
	รับราชการ	1.6458				0.0162	-1.2034*
	พนักงานบริษัทเอกชน	1.6296					-1.2196*
	อื่นๆ	2.8492					-

สมมติฐานรอง (H₁) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน

ตารางที่ 19 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน

ตัวแปรตาม	ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านกายภาพ	น้อยกว่า 5,000 บาท	10	2.367	0.949	1.953	0.124	ไม่แตกต่าง
	5,000 - 15,000 บาท	86	2.783	1.073			
	15,001 - 25,000 บาท	34	2.667	0.928			
	25,001 - 35,000 บาท	11	2.061	0.905			
	รวม	141	2.669	1.031			
ด้านความคิด	น้อยกว่า 5,000 บาท	10	1.767	0.969	1.452	0.230	ไม่แตกต่าง
	5,000 - 15,000 บาท	86	1.833	0.936			
	15,001 - 25,000 บาท	34	1.990	0.732			
	25,001 - 35,000 บาท	11	1.364	0.586			
	รวม	141	1.830	0.875			
ด้านอารมณ์	น้อยกว่า 5,000 บาท	10	2.867	1.398	0.009	0.999	ไม่แตกต่าง
	5,000 - 15,000 บาท	86	2.845	1.233			
	15,001 - 25,000 บาท	34	2.843	1.036			
	25,001 - 35,000 บาท	11	2.788	1.662			
	รวม	141	2.842	1.224			
ด้านความเป็นเจ้าของ	น้อยกว่า 5,000 บาท	10	1.700	0.838	3.099	0.029*	แตกต่าง
	5,000 - 15,000 บาท	86	2.023	1.009			
	15,001 - 25,000 บาท	34	2.441	1.075			
	25,001 - 35,000 บาท	11	1.545	0.734			
	รวม	141	2.064	1.020			

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
การมีส่วนร่วมของประชาชน	น้อยกว่า 5,000 บาท	10	2.175	0.898	1.111	0.347	ไม่แตกต่าง
	5,000 - 15,000 บาท	86	2.371	0.937			
	15,001 - 25,000 บาท	34	2.485	0.901			
	25,001 - 35,000 บาท	11	1.939	0.855			
	รวม	141	2.351	0.921			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 19 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม (Sig = 0.347), ด้านกายภาพ (Sig = 0.124), ด้านความคิด (Sig = 0.230) และด้านอารมณ์ (Sig = 0.999) ไม่แตกต่างไปตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความเป็นเจ้าของ (Sig = 0.029) แตกต่างไปตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ Scheffe ปรากฏผลดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า จำแนกตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนเป็นรายคู่

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

ด้านความเป็นเจ้าของ	ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน	Mean	น้อยกว่า 5,000 บาท	5,000 - 15,000 บาท	15,001 - 25,000 บาท	25,001 - 35,000 บาท
			1.700	2.023	2.441	1.545
	น้อยกว่า 5,000 บาท	1.700	-	-0.3233	-0.7412*	0.1545
	5,000 - 15,000 บาท	2.023		-	-0.4179*	0.4778
	15,001 - 25,000 บาท	2.441			-	0.8957*
	25,001 - 35,000 บาท	1.545				-

จากตารางที่ 20 กลุ่มระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนต่างๆ มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความเป็นเจ้าของ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน 15,001 - 25,000 บาท มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้ามากกว่ากลุ่มระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนน้อยกว่า 5,000 บาท และ 5,000 - 15,000 บาท กลุ่มรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน 25,001 - 35,000 บาท มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าน้อยกว่ากลุ่มระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน 15,001 - 25,000 บาท

สมมติฐานที่ 7 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานที่ 7.1 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ แตกต่างไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพแตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานที่ 7.2 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด แตกต่างไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางความคิดแตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานที่ 7.3 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีความรู้สึทางด้านอารมณ์ แตกต่างไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีความรู้สึทางด้านอารมณ์ไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์แตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานที่ 7.4 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้าน ความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านการมีความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของไม่แตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านการมีความรู้สึกทางสาธารณในการเป็นเจ้าของแตกต่างกันไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ตารางที่ 21 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตาม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรตาม	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านกายภาพ	1-3 คน	36	2.639	1.018	0.317	0.813	ไม่แตกต่าง
	4-6 คน	92	2.674	1.029			
	7-9 คน	10	2.867	1.056			
	10 คนขึ้นไป	3	2.222	1.575			
	รวม	141	2.669	1.031			
ด้านความคิด	1-3 คน	36	1.787	0.748	0.303	0.823	ไม่แตกต่าง
	4-6 คน	92	1.826	0.886			
	7-9 คน	10	2.067	1.245			
	10 คนขึ้นไป	3	1.667	0.882			
	รวม	141	1.830	0.875			
ด้านอารมณ์	1-3 คน	36	3.019	1.219	1.192	0.315	ไม่แตกต่าง
	4-6 คน	92	2.710	1.185			
	7-9 คน	10	3.233	1.315			
	10 คนขึ้นไป	3	3.444	2.143			
	รวม	141	2.842	1.224			

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้านความเป็นเจ้าของ	1-3 คน	36	2.167	1.079	0.500	0.683	ไม่แตกต่าง
	4-6 คน	92	1.993	0.996			
	7-9 คน	10	2.333	1.111			
	10 คนขึ้นไป	3	2.111	1.018			
	รวม	141	2.064	1.020			
การมีส่วนร่วมของประชาชน	1-3 คน	36	2.403	0.902	0.419	0.740	ไม่แตกต่าง
	4-6 คน	92	2.301	0.911			
	7-9 คน	10	2.625	1.082			
	10 คนขึ้นไป	3	2.361	1.265			
	รวม	141	2.351	0.921			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 21 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม (Sig = 0.740), ด้านกายภาพ (Sig = 0.813), ด้านความคิด (Sig = 0.823) และด้านอารมณ์ (Sig = 0.315) และด้านความเป็นเจ้าของ (Sig = 0.683) ไม่แตกต่างไปตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 8 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม

แตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อยู่อาศัย

สมมติฐานหลัก (H_0) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อยู่อาศัย

สมมติฐานรอง (H_1) : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อยู่อาศัย

สมมติฐานที่ 8.1 : ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ แตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 22 ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจำแนกตาม
ระยะเวลาที่อยู่อาศัย

ตัวแปรตาม	ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
ด้าน กายภาพ	1 - 5 ปี	1	1.667	.	1.267	0.286	ไม่แตกต่าง
	6 - 10 ปี	4	2.250	0.995			
	16 - 20 ปี	8	2.208	0.815			
	21 - 25 ปี	23	2.478	0.758			
	มากกว่า 25 ปี	105	2.771	1.088			
	รวม	141	2.669	1.031			
ด้าน ความคิด	1 - 5 ปี	1	1.000	.	0.638	0.636	ไม่แตกต่าง
	6 - 10 ปี	4	1.667	0.471			
	16 - 20 ปี	8	1.542	0.755			
	21 - 25 ปี	23	1.739	0.659			
	มากกว่า 25 ปี	105	1.886	0.936			
	รวม	141	1.830	0.875			
ด้าน อารมณ์	1 - 5 ปี	1	2.333	.	0.112	0.978	ไม่แตกต่าง
	6 - 10 ปี	4	2.917	1.641			
	16 - 20 ปี	8	2.667	1.480			
	21 - 25 ปี	23	2.783	0.998			
	มากกว่า 25 ปี	105	2.870	1.255			
	รวม	141	2.842	1.224			
ด้านความ เป็น เจ้าของ	1 - 5 ปี	1	1.000	.	0.785	0.536	ไม่แตกต่าง
	6 - 10 ปี	4	1.667	0.816			
	16 - 20 ปี	8	1.667	0.816			
	21 - 25 ปี	23	2.116	0.930			
	มากกว่า 25 ปี	105	2.108	1.060			
	รวม	141	2.064	1.020			

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ตัวแปรตาม	ระยะเวลาที่อยู่อาศัย	n	Mean	S.D.	F	Sig.	ทดสอบสมมติฐาน
การมีส่วนร่วมของประชาชน	1 - 5 ปี	1	1.500	.	0.662	0.619	ไม่แตกต่าง
	6 - 10 ปี	4	2.125	0.909			
	16 - 20 ปี	8	2.021	0.839			
	21 - 25 ปี	23	2.279	0.747			
	มากกว่า 25 ปี	105	2.409	0.965			
	รวม	141	2.351	0.921			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 22 แสดงการทดสอบสมมติฐาน ยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม (Sig = 0.619), ด้านกายภาพ (Sig = 0.286), ด้านความคิด (Sig = 0.636) และด้านอารมณ์ (Sig = 0.978) และด้านความเป็นเจ้าของ (Sig = 0.536) ไม่แตกต่างไปตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 4 การสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

การสร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยนำตัวแปรอิสระที่ทดสอบสมมติฐานยอมรับว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวมแตกต่างไปตามตัวแปรอิสระมาสร้างเป็นตัวแบบของความสัมพันธ์

ตารางที่ 23 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม

ตัวแปรอิสระ	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
(ค่าคงที่)	0.765	0.570		1.342	0.182
เพศ	0.691	0.267	0.218	2.586	0.011*
ระดับการศึกษา	0.053	0.047	0.099	1.146	0.254
อาชีพ	0.007	0.053	0.012	0.135	0.893
สถานภาพสมรส	0.069	0.130	0.045	0.532	0.596

จากตารางที่ 23 พบว่า ตัวแปรอิสระ ซึ่งได้แก่ เพศ (Sig = 0.011) เป็นตัวแปรอิสระที่สามารถนำมาใช้ในการพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงสามารถสร้าง ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

$$\text{จากสมการถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ } \hat{y} = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n$$

$$\hat{y} = 0.765 + 0.218 X_1$$

เมื่อ

\hat{y} = ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า

X_1 = เพศ

จากวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าจะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับ เพศ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเปรียบเทียบการสืบสานของประชาชนในงานผ้าทอและเสนอแนะในการปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านที่อยู่ในหมู่ 10 ชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ในเขตเทศบาลมีจำนวน 141 ครัวเรือน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 90.8 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.6 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 53.2 อยู่ในกลุ่มแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 29.8 มีระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนระหว่าง 5,000 - 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 61.0 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 63.8 มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 59.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 65.2 อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา มากกว่า 25 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 74.5

2. ระดับทุนทางสังคมในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อย (Mean = 2.36, S.D. = 0.874) เมื่อพิจารณาระดับทุนทางสังคมในแต่ละด้านพบว่า ด้านการช่วยเหลือกันภายในชุมชน (Mean = 3.15, S.D. = 1.439) มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการสืบสานงานผ้าทอภายในชุมชน (Mean = 3.11, S.D. = 1.405), ด้านแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอภายในชุมชน (Mean = 2.95, S.D. = 1.385), ด้านการสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชน (Mean = 1.81, S.D. = 1.108), ด้านการช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน (Mean = 1.59, S.D. = 0.979) และน้อยที่สุดคือ ด้านแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชน (Mean = 1.57, S.D. = 1.002)

3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.35, S.D. = 0.921) เมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์ (Mean = 2.84, S.D. = 1.224) มากที่สุด รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมทางกายภาพ (Mean = 2.67, S.D. = 1.031), ความรู้สึกทางสาธารณะในการเป็นเจ้าของ (Mean = 2.06, S.D. = 1.020) และน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด (Mean = 1.83, S.D. = 0.875) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

3.1 ด้านการมีส่วนร่วมทางกายภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.67, S.D. = 1.031) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายชื่อ พบว่า ส่วนใหญ่รู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า (Mean = 3.21, S.D. = 1.281) มากที่สุด รองลงมาคือ ทอผ้าเองบ่อยครั้ง (Mean = 2.71, S.D. = 1.245) และน้อยที่สุดคือเคยให้ข้อมูลเรื่องวิธีการทอผ้ากับผู้อื่น (Mean = 2.09, S.D. = 1.174) ตามลำดับ

3.2 ด้านการมีส่วนร่วมทางความคิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (Mean = 1.83, S.D. = 0.875) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายชื่อ พบว่า ส่วนใหญ่คิดลวดลายใหม่และเมื่อลงมือทอแล้วทำได้จริง (Mean = 2.29, S.D. = 1.462) มากที่สุด รองลงมาคือ คิดแบบลวดลายการทอเองทุกครั้ง (Mean = 1.60, S.D. = 0.869), ลวดลายใหม่ๆ ได้มีการสอนให้ผู้อื่น (Mean = 1.60, S.D. = 0.765)

3.3 ด้านการมีความรู้สึกทางด้านอารมณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 2.84, S.D. = 1.224) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายชื่อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความสนใจและตั้งใจที่จะทอผ้าให้เป็นด้วยตัวเอง (Mean = 3.31, S.D. = 1.379) มากที่สุด รองลงมาคือ เมื่อลงมือทอแล้วเกิดความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ยั่งยืนอยากทอต่อไปให้เสร็จ (Mean = 3.11, S.D. = 1.487) และน้อยที่สุด คือ สีสันของผ้าทอแต่ละชิ้น ได้เลือกตามความรู้สึกชอบของตัวเอง (Mean = 2.84, S.D. = 1.224) ตามลำดับ

3.4 ด้านความรู้สึกทางสาธารณะในการเป็นเจ้าของ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (Mean = 2.06, S.D. = 1.020) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายชื่อ พบว่า รู้สึกมีความภาคภูมิใจในการเข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งสามารถนำมาปฏิบัติ คือลงมือทอได้จริงเป็นผลสำเร็จของชิ้นงานเป็นที่นิยมของตลาด (Mean = 2.52, S.D. = 1.543) มากที่สุด รองลงมาคือ มีโอกาสได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือก ปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทอและคิดลวดลายใหม่ๆ ของชุมชนบ้านหนองขาว (Mean = 1.90, S.D. = 1.064) และน้อยที่สุด คือ ได้นำผลงานของกลุ่มท่านไปบอกเล่าหรือสอนให้กับชุมชนอื่นเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ กับชุมชนอื่น (Mean = 2.06, S.D. = 1.020) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ดังนี้

4.1 สมมติฐานที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามเพศ จำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม, ด้านกายภาพ, ด้านอารมณ์และด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ยอมรับสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า เพศที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศหญิงมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้ามากกว่าเพศชาย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิด พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า เพศที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิด ไม่แตกต่างกัน

4.2 สมมติฐานที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม, ด้านกายภาพ, ด้านความคิด, ด้านอารมณ์และด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า อายุที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าไม่แตกต่างกัน

4.3 สมมติฐานที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามระดับการศึกษา จำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม, ด้านกายภาพ, ด้านความคิดและด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ยอมรับสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลงานชิ้นนี้ศึกษา ระดับปัญญาทอผ้า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านอารมณ์ พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิด ไม่แตกต่างกัน

4.4 สมมติฐานที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามสถานภาพสมรส จำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม, ด้านกายภาพ, และด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ยอมรับสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความคิดและด้านอารมณ์ พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าไม่แตกต่างกัน

4.5 สมมติฐานที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามอาชีพ จำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม, ด้านกายภาพ, ด้านความคิด, ด้านอารมณ์ และด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ยอมรับสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6 สมมติฐานที่ 6 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าโดยรวม, ด้านกายภาพ, ด้านความคิดและด้านอารมณ์ พบว่า ยอมรับสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า ด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าไม่แตกต่างกัน

4.7 สมมติฐานที่ 7 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม, ด้านกายภาพ, ด้านความคิด, ด้านอารมณ์และด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานที่ 7 หมายความว่า ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าไม่แตกต่างกัน

4.8 สมมติฐานที่ 8 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม แตกต่างไปตามระยะเวลาที่อยู่อาศัยจำแนกตามการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้า โดยรวม, ด้านกายภาพ, ด้านความคิด, ด้านอารมณ์และด้านความเป็นเจ้าของ พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานงานวิจัย หมายความว่า ระยะเวลาที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้าไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทูตทางสังคมของชุมชนบ้านหนองขาว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนบ้านหนองขาว มีระดับทูตทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย หมายถึง ประชาชนบ้านหนองขาวมีการสืบสานการทอผ้าภายในชุมชน มีแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอภายในชุมชน มีการช่วยเหลือกันภายในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง มีการสืบสานการทอผ้าระหว่างชุมชน อยู่ในระดับน้อย มีแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชนและมีการช่วยเหลือกันระหว่างชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวมีระดับการมีส่วนร่วมในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ นัยรัตน์ เหลี่ยมวานิช (2547) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของสตรีผู้ประกอบการทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่า กลุ่มทอผ้าบ้านผาโพธิ์ทอง บ้านใหม่และบ้านกลางเกียง สมาชิกอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง และขัดแย้งกับงานวิจัยของ มัทนา ไชยจิตต์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมทอผ้ามากที่สุด

เมื่อพิจารณารายละเอียดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวพบว่า

2.1 การมีส่วนร่วมทางกายภาพ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนบ้านหนองขาวมีส่วนร่วมทางกายภาพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หมายถึง ประชาชนบ้านหนองขาวรู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าและความบ่อยครั้งในการทอผ้า อยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนเคยให้ข้อมูลเรื่องวิธีการทอผ้ากับผู้อื่นอยู่ในระดับน้อย

2.2 การมีส่วนร่วมทางความคิด ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนบ้านหนองขาวมีส่วนร่วมทางความคิด โดยรวมอยู่ในระดับน้อย หมายถึง ประชาชนบ้านหนองขาวคิดลวดลายใหม่ๆ สำหรับผ้าทอแล้วสามารถนำมาทอผ้าได้จริง อยู่ในระดับน้อย มีการค้นคิดลวดลายการทอผ้าเองทุกครั้งและมีการสอนลวดลายใหม่ๆ ที่ค้นคิดได้ให้ผู้อื่นทราบ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.3 การมีส่วนร่วมทางด้านอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนบ้านหนองขาวมีส่วนร่วมทางด้านอารมณ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หมายถึง ประชาชนบ้าน

หนองขาวมีความสนใจและตั้งใจที่จะทอผ้าให้เป็นด้วยตัวเองและเมื่อลงมือทอผ้าแล้วเกิดความรู้สึกว่าการทอผ้าเป็นสิ่งที่ง่ายจึงอยากทอต่อให้เสร็จ อยู่ในระดับปานกลาง มีการเลือกสีสันทนของผ้าทอแต่ละชิ้นจากความรู้สึกชอบของผู้ทอผ้าเองอยู่ในระดับน้อย

2.4 การมีส่วนร่วมทางด้านความรู้สึกทางสาธารณะในการเป็นเจ้าของ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนบ้านหนองขาว มีส่วนร่วมทางด้านความรู้สึกทางสาธารณะในการเป็นเจ้าของ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย หมายถึง ประชาชนบ้านหนองขาวมีโอกาสได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นการคัดเลือก ปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทอผ้า คิดลดค่าใช้จ่าย และเกิดความรู้สึกภูมิใจในการเข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งสามารถนำแนวคิดมาลงมือทอผ้าได้จริงเป็นผลสำเร็จงานชิ้นงานเป็นที่นิยมของตลาด อยู่ในระดับน้อย และมีการนำผลงานของชาวบ้านหนองขาวไปบอกเล่าหรือสอนให้กับชุมชนอื่นเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ในปัจจุบันจะมีการรวมกลุ่มสตรีอาสาทอผ้า กลุ่มมัดย้อม กลุ่มสตรีทอผ้า สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด และกลุ่มทอผ้าอิสระตามสังกัดนายทุนอื่นๆ เป็นรูปแบบของธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ โดยนายทุนที่เป็นเจ้าของกิจการ ไม่ก็รายที่มีส่วนร่วมในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนตำบลหนองขาวอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี สามารถใช้เป็นแนวทางเสนอแนะในการปรับปรุงการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวได้ดังนี้

1.1 จากการศึกษาลักษณะด้านประชากรศาสตร์ พบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่ 10 ชุมชนบ้านหนองขาวที่มีส่วนร่วมในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือนระหว่าง 5,000 - 15,000 บาท ซึ่งทำให้ทราบลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว

1.2 จากการศึกษาทุนทางสังคมในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาวพบว่า ชาวบ้านมีการช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน และมีแนวทางปฏิบัติในการสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด ดังนั้นควรปรับปรุงการช่วยเหลือกันระหว่างชุมชนที่จะร่วมกันสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชนโดยอาจจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวทางการปฏิบัติใน

การสืบสานงานผ้าทอระหว่างชุมชนเพื่อให้งานทอผ้ามีใช้ทำเพียงแก่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ควรจะกระจายให้ทุกๆ หมู่บ้านมีส่วนร่วมในการสืบสานงานทอผ้า

1.3 จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานทอผ้าของชุมชนบ้านหนองขาว พบว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมทางความคิดและมีความรู้ลึกทางสาธณะในการเป็นเจ้าของอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นควรปรับปรุงให้ชาวบ้านได้มีโอกาสนำเสนอแนวคิดในการปรับปรุงพัฒนางานทอผ้า เช่นมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านค้นคิดลวดลายของการทอผ้าใหม่ๆ และให้การยอมรับความคิดของชาวบ้านเพื่อนำแนวคิดที่นำเสนอไปผลิตเป็นงานผ้าทอวางจำหน่ายตามท้องตลาดและควรให้โอกาสชาวบ้านได้มีการถ่ายทอดแนวคิดการทอผ้าไปยังบุคคลอื่นๆ ที่สนใจ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตัวเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของลูกค้าที่มาซื้อผ้าทอจากชุมชนบ้านหนองขาว เพื่อนำผลงานวิจัยไปปรับปรุงในการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

2.2 ควรศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว เพื่อทราบแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ให้สืบทอดดำรงอยู่ในชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน

2.3 ควรศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว เพื่อทราบบทบาทของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว

2.4 ควรศึกษาในการสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านหนองขาวที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบการสนใจได้ศึกษา

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. สุดยอดหมู่บ้านอุตสาหกรรมและผ้าทอไทย ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรการพิมพ์, 2546.

กระทรวงมหาดไทย. กรมการพัฒนาชุมชน. แนวทางข้อมูลโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2554. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaitambon.com>

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ผ้าไทย...สายใยแห่งภูมิปัญญา สู่คุณค่าเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าคุรุสภา, 2545.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และคณะ. การบริหาร การดำเนินงาน และการผลิต = Operations & production management. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2545.

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

นัยรัตน์ เหลี่ยมวานิช. "กระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

ปัญญา วิจิตรนสาร และคณะ. ผ้าทอพื้นเมือง : การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

มัทนา ไชยจิตต์. "การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม การเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.

วรรณมา วุฒิกุล และยุวรัตน์ พิณสุภา. งานวิจัยเรื่องผ้าทอกับวิถีชีวิตชาวไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537

สุธรรม รัตนโชติ. ก "การสร้างพลังพนักงาน (Employee empowerment)." เอกสารประกอบวิชา 761506 การจัดการทุนทางสังคม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต สารสนเทศเพชรบุรี, 2550. (อัดสำเนา)

_____. ข "ทุนทางสังคม." เอกสารประกอบวิชา 761506 การจัดการทุนทางสังคม คณะ วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, 2550. (อัดสำเนา)

ภาษาอังกฤษ

Davis, Mark M., Nicholas J. Aquilano, and Richard B. Chase. Fundamentals of Operations Management. Irwin : McGraw-Hill, 2003.

Stevenson, William J. Operations Management. 7th ed. Boston : McGraw-Hill, 2002.

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

สำหรับผู้วิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย เรื่อง ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอของชุมชนบ้านหนองขาว ตำบลหนองขาว อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
2. แบบสอบถามชุดนี้มี 3 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอ
 - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมาล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

นางกรรณิการ์ คำเจียก

ผู้ทำการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาตอบแบบสอบถามโดยใส่เครื่องหมาย หน้าข้อความที่ท่านเลือก

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	สำหรับผู้วิจัย
1	เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง	☐ (1)
2	อายุ ☐ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ☒ 21-30 ปี ☐ 31-40 ปี ☐ 41-50 ปี ☐ มากกว่า 51 ปีขึ้นไป	☐ (2)
3	ระดับการศึกษา ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☒ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. ☐ อนุปริญญา หรือ ปวส. ☐ ปริญญาตรี ☐ อื่นๆ โปรดระบุ _____	☐ (3)
4	สถานภาพการสมรส ☒ โสด ☐ สมรส ☐ หย่า/หม้าย	☐ (4)
5	อาชีพ ☐ เกษตรกรรม ☐ รับจ้างทั่วไป ☐ รับราชการ ☐ พนักงานบริษัทเอกชน ☐ อื่นๆ	☐ (5)

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	สำหรับผู้วิจัย
6	ระดับรายได้รวมต่อเดือนของครัวเรือน ☐ น้อยกว่า 5,000 บาท ☐ 5,000 - 15,000 บาท ☐ 15,001 - 25,000 บาท ☐ 25,001 - 35,000 บาท ☐ มากกว่า 35,000 บาทขึ้นไป	☐ (6)
7	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ☐ 1-3 คน ☐ 4-6 คน ☐ 7-9 คน ☐ 10 คน ขึ้นไป	☐ (7)
8	ระยะเวลาที่ท่านอยู่อาศัยในพื้นที่ ☐ 1-5 ปี ☐ 6-10 ปี ☐ 11-15 ปี ☐ 16-20 ปี ☐ 21-25 ปี ☐ มากกว่า 25 ปีขึ้นไป	☐ (8)
9	ผลงานการทอผ้าอยู่ในกลุ่มอาชีพใด ระดับปริญญาตรี ☐ กลุ่มผู้นำชุมชน ☐ กลุ่มสหกรณ์ ☐ กลุ่มแม่บ้าน ☐ กลุ่มธุรกิจชุมชน ☐ ไม่มีกลุ่ม ทอผ้าอยู่ที่บ้านตนเอง ☐ ไม่มีกลุ่ม (ไม่ได้ทำการทอผ้า)	☐ (9)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ สืบสานงานผ้าทอ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
ทุนทางสังคม						
10. ท่านมีการสืบสานการทอผ้าภายใน ชุมชน						☐ 10
11. ท่านมีการสืบสานการทอผ้าระหว่าง ชุมชน						☐ 11
12. ท่านมีแนวทางปฏิบัติในการสืบสาน งานผ้าทอภายในชุมชน						☐ 12
13. ท่านมีแนวทางปฏิบัติในการสืบสาน งานผ้าทอระหว่างชุมชน						☐ 13
14. ท่านมีการช่วยเหลือกันภายในชุมชน						☐ 14
15. ท่านมีการช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน						☐ 15

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ ตอบคำถามทุกข้อ โดยการพิจารณาเลือกตอบคำถามละ 1 ข้อ เขียนเครื่องหมายลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดพร้อม ให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ

สำหรับผู้วิจัย

การมีส่วนร่วมทางกายภาพ

- การเรียนรู้ 16. ท่านรู้จักอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้ามากน้อยแค่ไหน 16

มากที่สุด

เพราะเหตุใด _____

มาก

เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง

เพราะเหตุใด _____

น้อย

เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย

เพราะเหตุใด _____

- การปฏิบัติ 17. ท่านทอผ้าเองบ่อยครั้งหรือไม่ 17

มากที่สุด

เพราะเหตุใด _____

มาก

เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง

เพราะเหตุใด _____

น้อย

เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย

เพราะเหตุใด _____

- การถ่ายทอด 18. ท่านเคยให้ข้อมูลวิธีการทอผ้ากับท่านอื่นหรือไม่ 18

มากที่สุด

เพราะเหตุใด _____

ผลงานวิจัยนันทศึกษา ระดับปริญญาตรี

- มาก
เพราะเหตุใด _____
- ปานกลาง
เพราะเหตุใด _____
- น้อย
เพราะเหตุใด _____
- ไม่มีเลย
เพราะเหตุใด _____

การมีส่วนร่วมทางความคิด

- การเรียนรู้ 19. ท่านคิดแบบลวดลายการทอเองทุกครั้ง 19

- มากที่สุด
เพราะเหตุใด _____
- มาก
เพราะเหตุใด _____
- ปานกลาง
เพราะเหตุใด _____
- น้อย
เพราะเหตุใด _____
- ไม่มีเลย
เพราะเหตุใด _____

- การปฏิบัติ 20. ลวดลายที่คิดใหม่ เมื่อลงมือทอแล้วทำได้จริงหรือไม่ 20

มากที่สุด
เพราะเหตุใด _____

มาก
เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง
เพราะเหตุใด _____

น้อย
เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย
เพราะเหตุใด _____

ผลงานวิจัยนันทศึกษา ระดับปริญญาตรี

- การถ่ายทอด 21. ลวดลายใหม่ๆ ได้มีการสอนให้ผู้อื่นทราบอย่างน้อยเพียงใด 21

มากที่สุด

เพราะเหตุใด _____

มาก

เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง

เพราะเหตุใด _____

น้อย

เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย

เพราะเหตุใด _____

การมีความรู้ลึกทางด้านอารมณ์

- การเรียนรู้ 22. ท่านมีความสนใจและตั้งใจที่จะทอดผ้าให้เป็นด้วยตัวเอง 22

มากที่สุด

เพราะเหตุใด _____

มาก

เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง

เพราะเหตุใด _____

น้อย

เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย

เพราะเหตุใด _____

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

- การปฏิบัติ 23. เมื่อท่านลงมือทอแล้ว เกิดความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ง่าย จึงอยากทอดต่อไปให้เสร็จ 23

มากที่สุด

เพราะเหตุใด _____

มาก

เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง

เพราะเหตุใด _____

น้อย

เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย
 เพราะเหตุใด _____

- การถ่ายทอด 24. สีเส้นของผ้าทอแต่ละชิ้น ท่านได้เลือกตามความรู้สึกชอบของตัวเอง 24

มากที่สุด
 เพราะเหตุใด _____

มาก
 เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง
 เพราะเหตุใด _____

น้อย
 เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย
 เพราะเหตุใด _____

ความรู้สึกทางสาธารณะในการเป็นเจ้าของ

- การเรียนรู้ 25. ท่านได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือก ปรับปรุง 25

อุปกรณ์เครื่องใช้ในการทอและคัดสรรสวดลายใหม่ๆ ของชุมชนบ้านหนองขาว

มากที่สุด
 เพราะเหตุใด _____

มาก
 เพราะเหตุใด _____

ปานกลาง
 เพราะเหตุใด _____

น้อย
 เพราะเหตุใด _____

ไม่มีเลย
 เพราะเหตุใด _____

- การปฏิบัติ 26. ท่านรู้สึกมีความภาคภูมิใจในการเข้าร่วมประชุมแต่ละครั้ง สามารถนำมา 26

ปฏิบัติคือลงมือทอได้จริงเป็นผลสำเร็จของชิ้นงาน เป็นที่นิยมของตลาด

มากที่สุด
 เพราะเหตุใด _____

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

- มาก
เพราะเหตุใด _____
- ปานกลาง
เพราะเหตุใด _____
- น้อย
เพราะเหตุใด _____
- ไม่มีเลย
เพราะเหตุใด _____

- การถ่ายทอด 27. ท่านได้นำผลงานของกลุ่มท่านไปบอกเล่าหรือสอนให้กับชุมชนอื่น 27
เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นมากน้อยเพียงใด

- มากที่สุด
เพราะเหตุใด _____
- มาก
เพราะเหตุใด _____
- ปานกลาง
เพราะเหตุใด _____
- น้อย
เพราะเหตุใด _____
- ไม่มีเลย
เพราะเหตุใด _____

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสืบสานงานผ้าทอ
ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

.....

.....

.....

.....

